

№3. 2017 ♡.

მადლიანობა

აფხაზეთის განათლებისა და კულტურის სამინისტრო
სსიპ „აფხაზეთის საგამომცემლო ცენტრი“

იალქანი - შემეცნებით-ლიტერატურული ჟურნალი ყმაწვილთათვის
აფქიო - ჯონა-ჯრებული ყველაზე პატარებისთვის

იალქანი

რედაქტორი - ნანა ჯანბურია

მხატვრული რედაქტორი - ნუნუ ჯანელიძე

პასუხისმგებელი მდივანი - ვახტანგ ზაქარაია

მხატვარი - დალი მუხაძე

„საგამომცემლო ცენტრის“ დირექტორი

ირმა ირემაძე

იალქანი - დაარსებულია 1996 წელს

აფქიო - დაარსებულია 2010 წელს

გამოცემა განახლდა 2014 წელს

საგამომცემლო ჯგუფი:

სალომე ხაჯანაძე, ნატო ჯორსაბია, ნინო ვახანია, გელა ჩქვანავა, ნუგზარ გვალთობლიძე, ოთარ ჟორღანია, სოსო ჯაბურია, [დიმა ჯანია].

XIX საუკუნე... რუსეთის იმპერატორის ახალი წიგნი - "საქართველოს მეფე"

Видъ на Чернявскую Горю

Сухумъ

Фот. Л. Н. Пимениди

Акт. О. во Гранбергъ, Стокгольмъ

1801 წლის 12 სექტემბერს რუსეთის იმპერატორმა - ალექსანდრე I-მა ხელი მოაწერა ქართლ-კახეთის რუსეთთან შეეხებინა მანდიფესტს: ასე დაიწყო რუსეთის მიერ საქართველოს ანექსია, ქვეყნის ისტორიაში უახლოესი პერიოდი. რუსეთის იმპერატორის ტიტულს შეემატა ახალი წოდება - «საქართველოს მეფე». გაუქმდა ქართული მართლმადიდებლური ეკლესიის ავტოკეფალია - კათალიკოს-პატრიარქის ნაცვლად ეკლესიას სათავეში რუსი ეპისკოპოსი ჩაედგა. ქართული ენა განიდევნა ადმინისტრაციული დანებებულებებიდან, სასამართლოებიდან და, რაც მთავარია, სკოლებიდან. იმპერიამ სისასტიკით ჩაახშო იმედი და კახეთის აჯანყებები; მთავარწინააღმდეგობის მიუხედავად, სვანეთთან და სამეგრელოთან ერთად მან აფხაზეთის სამეფოც გააუქმა.

სტატეგიული ფორმის რუსეთს განსაკუთრებით სჭირებოდა სწორედ სამხრეთ საქართველოში, აფხაზეთში, იმ კუთხეში, სადაც იმთავითვე ჩაახშა ერთ-ერთი სხვადასხვა კუთხიდან ჩამოყვანილი მოსახლეობა: ბალტიისპირელები, სომხები, ბეჩინები, კახელები და, ძირითადად, მაინც რუსები. მათ სწორედ შუღვანთანადა ან, სულაც, უფროსად უჩივებდნენ საკმაოდ ნაკლებად.

ქუთაისის გენერალ-გუბერნატორი გუბარდო ივო, რომელიც ამბობდა:

- მარჯვ უნდა შევადგეთ აფხაზეთის კოლონიზაციას კახელებს მეშვეობით!

მთავარმართებელ ალექსი ემოლოვს მიანდა, რომ «ქართველებს ადამიანობაზე პრეტენზიას ახ უნდა გააჩნდეთ»; თვლიდა იმასაც, რომ:

- ვიდე საქართველოში მინა ქართველების ხელში იქნება, 200-500 წლის შემდეგაც აქ ვეხატების გავხდებით; ამიტომაც, რაც შეიძლება, უმოკლეს ვაძებში სომხეთში აღმოსავლეთ შავი ზღვისპირეთში რუსეთის დასახლები უნდა გახდეს!

აფხაზეთთან მიმართებაში კატეგორიული იყო მთავარმართებელი ივანე პასკევიჩი:

- მიმართება ისე უნდა მოვანყობ, რომ ქართველმა ხალხმა იმეყველოს, იახოვნოს და იგინოს მხოლოდ რუსულად!

მეთვინავალი მიხედ რომანოვი, რომელიც თუხე ქართული რთა-ახალეხით გამონყობილ თავსაც კი იწონებდა, იმპერატორს ასე მოახსენებდა:

- საქონი, ვიმოქმედო წინდახედვად, მაგამ გაბედვად, რათა საბოლოოდ გავწინდო ქართველებისგან შავი ზღვის სანაპირო!

რუსი რწონველები ქართველებს აძებდნენ, მათ სასტიკ, დამამციხებელ კანონებს დამოხრებდნენ, რაც, ბუნებრივად, უწყობდებდას იწვევდა მოსახლეობას შოხის. აჯანყებულთა ერთ-ერთმა თავკაცმა, მიხროპოლიტმა ევფთიმე შჩვამიძემ, რომელიც ახე რუსეთის მფხველობას მხარს უჭებდა, იწება იმპერატორის ნახვად. სამეფო კარზე ის დიდი პატივით მიიღეს. მაგამ ალექსანდრე პიხველისთვისაც მოულოდნელად, მან მეფეს «ახალი რეხონი»* უწოდა (საქარისადაც აღსაჯა - გადაახსენს რუსეთის შოხეულ გებუნაში).

აფხაზეთის კოლონიზაციაში რუსეთმა, რა თქმა უნდა, სასუხვედ შედეგებს მიანდა.

«სომხეთი, ბუნებით ეს უხვად დაჯილოებული ნაწილი აფხაზეთისა, მოსოვრად და პეტეხეგად უბებქეიანთა ხელშია ეყვე. მიღნახ, მისდევ მის ნაპირს, სადაც ბალია, სახედად «Отрадное», იქვეა «Счастье»; ფებს მოინაცვებ და «Любовь»-სა და «Дружба»-ს მიადებო», - წებდა იმეხოინდელი ქართველი კოხეპონდენტ.

(თემის გაგხედება: გაეანით «იარქის» ჩანახოს - 2017 წლის #3).

* - სისასტიკით ცნობილი რომაელი იმპერატორი.

მერაბ ელიაშვილი

მეჩაბ ელიოზიშვილი - მხავანდობიანი შემოქმედი, ჩამდენიმე ჰიონაეი ქიბულისა და კინოსცენარის ავტორი, მსახიობი, მუსიკოსი, (სტუდენტობისას უნივერსიტეტის სიმფონიური ორკესტრში ვოლინოზე უჩაჰვდა). თუ გავიხსენებთ მისი სცენარების მიხედვით გადაღებულ, ქართული მათემატიკის საყვარელ ფილმებს - 'თუთი ქაჩავანი', 'დიდი მწვანე ველი', 'ბებუნი მუხუნები', 'დიდებუნი და შვილიშვილები', ცხადი გახდება, ხოგოხ ნიჭიერი ადამიანზე ვსაუბრობთ. თუმცა, თუ გვინდა, ფილმის კიტხებში შემადგენელი ავტორი უფრო კახად გავიხსენოთ, მივიძიოთ ამ კინოსცენარების სათავე, მეჩაბ ელიოზიშვილის ჰიონა (სამწახიოდ, სმიხად ისე ხდება, ფილმით ვეცნობით ამა თუ იმ ავტორის შემოქმედებას და მეჩე კუქსის ნაქითხვისთვის თავს ახ ვინუხებთ).

ძახლოვანი, გემიოელი ქართული მწეხალი გვიყვება ამბავს, ხომესაც, თუ ჩაველიშავებებით, სევიანი ხაზი გახევეს: ქითი გზით მიდის თავისი ჰიოფესიით გატაცებული ახადგახდა ჯაცის ცხოვრება, მეოხე გზით კი - სახლში, ოჯახის ჰაქონად დაჩინილი მეულისა და ხანშიშესული, მახად შვილს მონატეხული დელის ყოფა. ვხედავთ, ყოველი ნლის გასვიის შემდეგ ხოგოხ უეცხოვდება და უბეღიღდება ქითმანეთს ქითად

ყოფნას გადაჩვეული ცოლ-ქმახი. დღეს, ხოცა უეხოვამიხმა ფაქთოდ გავვილო კახი და მთელი ქვეყანა(ქითმანეთის ნამხედურობითაც) ასახედაც ემზადება, ვილას გაუევიღება ქითი ჩვეულებრივი ოჯახის დანიინდაეების ისტოხია. მაგჩამ დიდი და მცხიე მიგჩაცები აქ ახადეხი შეაშია. ამოსავალია ბიბლიური სიბიძნე, ხომ ცოლ-ქმახი, სიკვილის გახდა, ახადეხიმა ახ უნდა დააშოხოხ. თოხე მუხე, ხა გასაევიხია, ოჯახის გაყოფის მიზეზი ფილოლოგიით გატაცება იქნება, თუ გეზე შემონთებული ვინმე თავშენახული ქვივის მუხეა.

გალკათიელი

მერაბ ელიოზიშვილი

შორეულ სოფელში გაანანილეს ქართულის მასწავლებლად. შინ სამოცდაათი წლის დედა და ახალშერთული ცოლი დატოვა.

დედას ჯერ კიდევ შეეძლო საკარმიდამოში ყორეების* აშენება. ცოლი პირველდედობას ჰპირდებოდა და იმიტომ დარჩა, თორემ ისიც მალალმითან სოფელში იყო მივლინებული სამასწავლებლოდ ქმართან ერთად.

ცოლის ალერსი ჯერ ისევ სცემდა საფეთქლებში და ამიტომაც იუარა მთის სოფელში წასვლა. განათლების განყოფილებაში ჩაირბინა სასმელით შეხურებულმა, ჩემს სოფელში დამტოვეთ მასწავლებლადო. აქეთ „ჰო“, იქით „არა“; ამ „ჰო“ და „არას“ მირთმევ-მორთმევაში კინალამ ვილაც შემოებერტყა. ძლივს დააშოშმინეს: ერთი წელი და მერე ჩვენ ვიცითო. ნელ-ნელა სასმელმაც გაუარა და სიბრაზემაც. დედა დააიმედა, ცოლიც დაამშვიდა. კიდევ ერთი სასიყვარულო ღამე შეადნეს ერთმანეთს და მეორე დღით ძლივს შეტენა ბარგი ხალხით გადაზეული ავტობუსში.

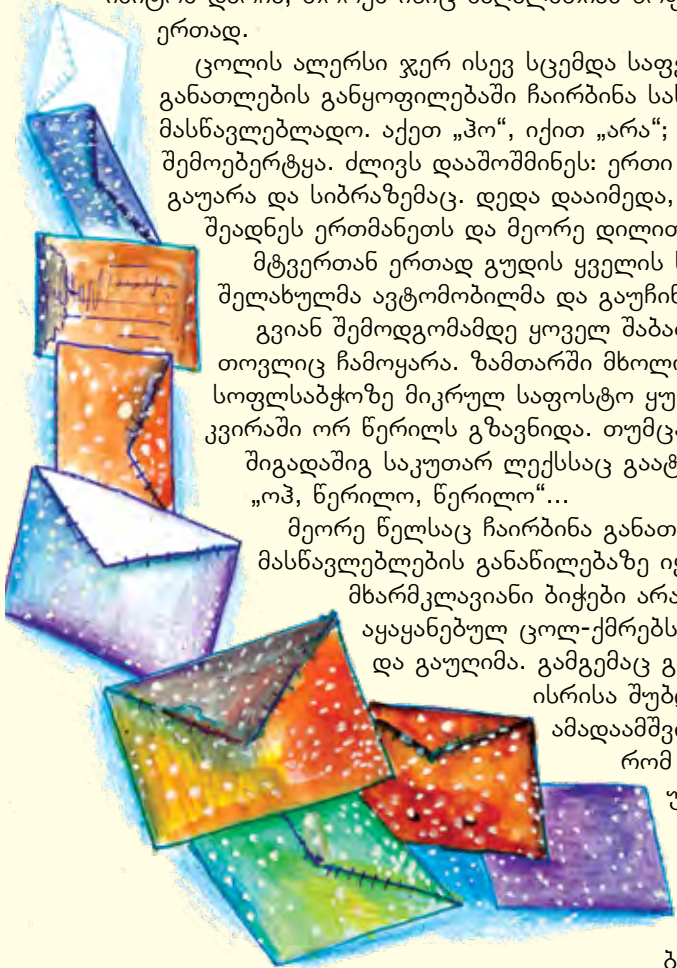
მტვერთან ერთად გუდის ყველის სუნი შემოაკვია გასაცილებლად მოსულ მეუღლეს კარგად შელახულმა ავტომობილმა და გაუჩინარდა.

გვიან შემოდგომამდე ყოველ შაბათ-კვირა ჩამოდიოდა შინ. მერე გზები აიჭიჭყა და თოვლიც ჩამოყარა. ზამთარში მხოლოდ წერილებს სწერდა. წერილი ადვილად იფიფქებოდა სოფლსაბჭოზე მიკრულ საფოსტო ყუთში და შეყვითლებული და მელანგადღაბნილი მოდიოდა. კვირაში ორ წერილს გზავნიდა. თუმცა შინ ორივე წერილს ერთდროულად ღებულობდნენ.

შიგადაშიგ საკუთარ ლექსსაც გაატანდა ხოლმე საფოსტო ყუთში შეუჩანგულ წერილს. „ოჰ, წერილო, წერილო“...

მეორე ნელსაც ჩაირბინა განათლების განყოფილებაში. იქ უკვე ახალგამოჩეკილი მასწავლებლების განანილებაზე იყო განეე-გამონევა; კარგად დოროყინა, მასზე უფრო მხარმკლავიანი ბიჭები არახუნებდნენ მუშტს მაგიდებზე. ძლივს გაიკვლია გზა აყყანებულ ცოლ-ქმრებსა და საცოლქმროებში. გამგის მაგიდასთან მივიდა და გაუღიმა. გამგემაც გააპო ბაგე, მაგრამ მერე კი შუბლი შეიკრა. ერთხანს ისრისა შუბლი და საფეთქლები გამგემ, მერე გვარი დაუმახინჯა: ამადამშვილის ნაცვლად იმადამშვილი უთხრა. გამოორკვა, რომ აღარც ის ახსოვდა, მასწავლებელი ცოლიანი იყო თუ უცოლო. სხვაც ბევრი მიუკიბ-მოუკიბა განათლების განყოფილების გამგემ და ბოლოს ფიზკულტურის მასწავლებლის ადგილი აღუთქვა დანყებითში...

– არა გვინდა რა, შვილო, შენი შემოტანილი, – გაუბედა დედამ, – წველა კარგი გვაქ, სიმინდ-ლობიო ბლომად მოგვივიდა, ღორია და – ძლივს დააქ ჩუმში.**

4 * – უკირო, უტალახო, ქვებისგან ნაგები კედელი.
** – დიდი დაშვებული მუცელი.

დარჩი, შვილო, ცოლ-შვილს მიხედე. დარჩი, შემოგვევლე!

– რას ამბობ, დედი?! ფიზკულტურის მასწავლებლობა რა ჩემი საქმეა! ქართულის გაკვეთილი თუ არ ავხსენი გარინდულ კლასში, მე ისე ვერ გავძლებ, „მინა ვარ ნიადაგ მენა“... ნელსაცა და, მერმის, მე ვიცი, დავტრიალდე რო!..

ცოლი უფრო მაგრად დაუდგა, მაგრამ ვერც ის გახდა რამეს:

– იცოდე, აი, იცოდე, აი... ერთ მშვენიერ დღესაც... იცოდე, აი, მერე ნადი და... – ტიროდა მეორეზე მუცელშებერილი ცოლი, – შენ მე მასწავლი, რა ამბებიცა ხდება, შე, გადამთიელო, შენა?! თუ თვალი არ მოსთხარე, თუ არა მიუქონე რა, ისე არაფერი გამოგივა, მარტო შენი ალალობის ყოყინით ვერას გახდები, ვერა!

მთისკენ მიმავალი პატარა დაკერებული ავტობუსის მტვერმა გაგუდა დედა-შვილი...

გაზაფხულობით მასწავლებელი საკარტოფილე ნაკვეთს ბარავდა ხოლმე სკოლის ფართობში უფროსკლასელებთან ერთად:

„მინა ვარ ნიადაგ მენა“, – რაფიელ ერისთავის ლექსს ჩააყოლებდა გადაყუდებულ ბელტს ქართულის მასწავლებელი.

წერილებს იმდენს ვეღარ გზავნიდა; ხანდახან შაბათ-კვირის რეისსაც აცდენდა; „ჭირს, ეს ოხერი“, – იტყოდა ხოლმე. რამდენჯერმე იანვრის არდადეგებზეც ჩაიკეტა გზა.

ზაფხულის შვებულებას კი მთლიანად ოჯახში ატარებდა...

ერთ ბიჭს მეორე მიემატა, მეორეს – მესამე. შუა ზამთარში ძლივს ააღწევდა ხოლმე ცოლის წერილი თოვლით ჩანამქრულ მთის სოფელში.

„მეორე ხომ შენა გგავდა და ეს მესამეც შენი ასლია“, – აცნობებდა ცოლი ბავშვის დაბადებას. ამბის აღსანიშნავად საკლავი იკვლებოდა მთაში და სიცივისა და სმისაგან დაბოხებული მასწავლებლები ჟიპიტაურში იჟუჟებოდნენ.

„მინა ვარ ნიადაგ მენა“...

მერე დედა სამოცდათხუთმეტისა გახდა. მარტოობით გაბეზრებულმა ცოლმა ჯაჯლანი და წყევლა ისწავლა. თვითონ იყო და ფეხი მოიტეხა ერთ ნამქრიან ზამთარს და მას აქეთ გამუდმებით სწინკნის ნაბზარი უამინდობაში. ბავშვები გარუჯულები დარბოდნენ სხვა ბავშვებთან ერთად მთელი ზაფხული და რიგიანად ვერც კი აამებდა მამობით. გასაშლელ სანოლზე წამონწებოდა ჭანჭურების ჩრდილში და „კეკელიძეს“ კითხულობდა.

– იცოდე, აი, იცოდე, აი... ერთ მშვენიერ დღესაც, ავდგები და... მერე ნადი და... – დილიდან საღამომდე მოთქვამდა და წუნუნებდა ცოლი, – შენ მე ნუ მასწავლი, რა ამბებიცა ხდება, შე, გადამთიელო, შენა! თუ თვალი არ მოსთხარე, თუ არა მიუქონ-მოუქონე რა, ისე არაფერი გამოგივა! იცოდე, აი... ე ფეხებიც ხო დაიმტვრიე, ახია შენზე, ახი!..

მიჭმუჭნულ-მოჭმუჭნული კაბა ჩასთრევდა ცოლს. უგემურად ნაავლებდა ხოლმე ხელს და აფიცრულ მკერდს ნაუჩქმეტავდა ღიმილით.

ზაფხულის გასულს დედა ჩამოუჯდებოდა ჭანჭურის ჩრდილში გამართულ დიურალუმინის სანოლზე. მაშინ კი წამოჯდებოდა, რაფიელისა ან კეკელიძის კრებულს გვერდზე გადასდებდა და ღიმილს მოირევდა.

– არა გვინდა რა შენი შემოტანილი, შვილო. ე წველა კარგი გვაქ. შენც კარგად იცი, სიმინდ-ლობიო ხო, ნელს რო ზღვა გასკდა, აგრე არასოდეს ყოფილა, ღორია და, ძლივს დააქ ჩუმში. დანარჩენი სიკეთეც ნელ-ნელა მოგვაკითხავს; ჩვენ მარტო უშენობა გვიჭირს, შვილო! გამიგონე, გენაცვა, გამიგონე!..

– ვაჰ, დედი, არ ვიცი, რა ვქნა, არ ვიცი! მე თუ ქართულის გაკვეთილი არ გადავეცი გასუსულ კლასში! „მინა ვარ ნიადაგ მენა“...

– მინა შენი მტერი და შენი დამანყევარი იყოს, შვილო! შენ ჯერ სამინე არა გაქ რა! დარჩი, გენაცვა, დარჩი, შემოგვევლე!

ავტობუსმა მთის ძირამდე მიიყვანა მასწავლებელი. ბარემ არ ანებებდა, მაგრამ ნატკენმა ფეხმა გასწინკნა

* – ფარდავის მსგავსი ტომრისაგან შეკერილი განიერი ტომარა.

** – ბაგე, პირი.

აღმართში და მაინც დაუთმო თავისი ბარგი-ბარხანა მონაფეებს.

- კარტოფილმა როგორ დაიყვავილა?
- კარგა, მასწავლებლო!
- გვირილებივით იყო გადაპენტილი, - მხარი აუბა ჩემოდნის მტვირთელ მონაფეს მაფრაშანამოკიდებულმა. მაფრაშის* ერთი ლაშიდან** რაფიელ ერისთავის ახალგამოცემულ წიგნს გადმოეყო წიბო.

- მაშ, გვირილებივით გადაიპენტაო, ჰა? კარგა კი თქვი! „მინა ვარ ნიადაგ მენა“... ეგ შუბლი სად გაიპე, ბადრია? - ჰკითხა ჩემოდნიან, ბეჭვანიერ მეთათეკლასელს მასწავლებელმა.

- ხატობაში გამიპეს, მასწავლებლო, - დაიმორცხვა ბადრიამ.
- ერთი შენ იყავ მთელ შენს ტოლებში და შენც მოახერხე, ჰა?! ყველა ეგრე როგორ ხართ დაპობილები?!

ჩემოდნიანი ბადრია მორცხვად იღიმება და უხეშად შეხორცებული შუბლი უფრო ეკოხება.

- თივები დააჯაურეთ? - კვლავ იკითხა მასწავლებელმა და სათიბეს მიაველ-მოავლო თვალი.

- ზოგი დავაჯაურეთ, ზოგიც მაკულებად დავდგი.
- ოჰ, ეს მაკულები, ეს მაკულები! - თავის ქნევით წაიღიღინა მასწავლებელმა და მაშინვე რითმა დაებადა:

- ეს მაკულები, ეშმაკუნები, ფრიალოებზე ჩამოსხდებიან! - მეტი ვეღარ გართიმა. ფიქრით კი მაინც ფიქრობდა მაკულაზე, თივის პატარა კობტა ზვინზე, თხილის წიკვლებისაგან დაწნულ ლასტზე რომ დევს, რათა ადვილად ჩამოაცუროს თოვლობაში კაცმა ან უკაცო ქალმა. ხანდახან ბარელი მასწავლებელიც გაბედავს, თავშენახული ქვრივის ეშხით, თოვლში გაყურებული მაკულის დაცურებას. გაბედავს და, აჰ, გაბზარული ფეხი, - იღიმება ფიქრში წასული მასწავლებელი.

- აკი აღარ ამოვალო, მასწავლებლო?! - იკრიჭება მაფრაშანამოკიდებული მეთათეკლასელი და ილღიის ქვეშიდან აპარებს ცალ თვალს მასწავლებლისაკენ. ერთ მუჭა მთის სოფელში ძნელია საიდუმლოს დამალვა და მასწავლებელიც ცალყბად იღიმება.

- ცხვრის პარსვას მორჩით? - კითხვა ააფარა ღიმილს.

- ჰო, მასწავლებლო.

- კარგია.

- რა, მასწავლებლო? - კვლავ არ ეშვება ილღიის ქვეშიდან გამონათებული წარბგაპობილი თვალი.

რა და, ცხვრის პარსვა რომ მოგითავებიათ, - ცოტა მოზიდა წარბები მასწავლებელმა. მოლღილი მეთათეკლასელებიც მიყურდნენ, უხმოდლა მიქოშინებდნენ სოფლის მისადგომ აღმართებში. ათწლობით ჩახურებულ ნაკელის გორებზე შოშიები დაკინკილებდნენ ქათმებთან ერთად. ნაკელის გორებს იქით ბანიანი სახლები მიცოცავდნენ კლდეზე. უფრო ვაკობში თითო-ოროლა კრამიტინი სახლიც კიაფობდა ჩამავალ სხივზე.

საცალფეხო შუკები ბებერ ქოფაკებს ჰქონდათ გადაკეტილი.

უხმოდ მიდიოდნენ. ყველა სალამს აბოძებდა მასწავლებლის დანახვაზე. მასწავლებელიც ღიმილით ესალმებოდა.

- ბარგი ისევ იქ მივიტანოთ, მასწავლებლო?

- აკვიატებული ღიმილის გაქრობას ცდილობს მაფრაშანამოკიდებული მეთათეკლასელი.

- ჰო, - თავს აქნევს მასწავლებელი, თან თავის ქნევას საპასუხო სალამად იყენებს, სკოლის დამლაგებელს უღიმის, ჩერდება, მერე ისევ მიდის. ბიჭებმა ბარგი სახლის წინ დაანყვეს, მასწავლებელს დაემშვიდობნენ.

- ფიზკულტურის საათები შემომადიღეს დანყებითში და აბა, ეგ რა ჩემი საქმეა, - ეუბნება მასწავლებელი, - მერმისისთვის კი ქართულის გაკვეთილებს შემპირდნენ. მერმისს, ალბათ, გილალატებო, რა ვქნა! აბა, ცოლი, შვილები, ოთხმოცს მიტანებული დედა. მართალია, ჯერ კიდევ შეუძლია ყორეების შენება დედაჩემს, მაგრამ, ეჰ, „მინა ვარ ნიადაგ მენა!“ გმადლობოთ, ბიჭებო!

საქართველოს* ძირძველი კუთხე – აფხაზეთი რომ უძველესი დროიდან დასავლურ-ქართველური ტომებით იყო დასახლებული, ამაზე მეტყველებს არაერთი ფაქტი.

...სტრაბონის (ძვ.წ.აღ.-ით 64-24 წ.წ.) მონაცემებზე დაყრდნობით ფრანგმა მეცნიერმა, ლოზანის უნივერსიტეტის პროფესორმა ფრანსუა ლასურმა 1975 წელს შეადგინა რუკა. ამ რუკის მიხედვით კოლხები განსახლებულნი არიან სოხუმსა და ტრაპეზუნდს შორის.

...შავი ზღვის ვენეციურ რუკაზე, რომელიც შედგენილია XIII ს.-ში ვენეციელი ვაჭრების მიერ, აფხაზეთის ყველა ჰიდრონიმი** და ტოპონიმი მხოლოდ ქართულია.

...არანაკლებ საინტერესოა, ასევე, იტალიელი პეტრუსა ვესკონტის 1318 წლით დათარიღებული შავი ზღვის რუკა, რომლის ორიგინალი პარიზის ეროვნულ ბიბლიოთეკაში ინახება. გეოგრაფიული სახელები, რომლებიც აქ გვხვდება, ქართულია.

...1367 წლის შავი ზღვის აუზის რუკაც შედგენილია ვენეციელი მოგზაურების, ძმების – კრანცისკასა და დომინიკას პიციგანეზების მიერ. ამ რუკაზე აღნიშნულია დასავლეთ საქართველოს პროვინციები: ჯიქეთი, აფხაზეთი და სვანეთი, ანუ, აქაც მეორდება თითქმის იგივე გეოგრაფიული სახელები, რაც ვესკონტის რუკაზეა მითითებული.

საყურადღებოა ერთი გარემოებაც: დასახლებულ რუკებზე აგუბედიას ჰქვია გურბედია (გურ ბედია), რაც მისი ნამდვილი სახელია და მეგრულად ნიშნავს „შუა ბედიას“ („აგუბედია“ მისი შეცვლილი ფორმაა).

1385 წელს ევროპელმა მოგზაურმა გილერმო სოლერმა შეადგინა ხმელთაშუა აუზის რუკა და ისიც პარიზის ეროვნულ ბიბლიოთეკაშია დაცული. ეს რუკა შავი ზღვის აუზსაც მოიცავს.

ამ რუკაზე სოხუმის ჩრდილოეთით მითითებულია დროშა, ხელისგულის გამოსახულებით. იგივეა გამოხატული აფხაზურ დროშაზეც, მაგრამ არაერთგანაა იგი ქართულ ეპიგრაფიკულ ძეგლებზეც.

აღსანიშნავია, რომ შუა საუკუნეების საქართველოში ხელი მეფის ხელისუფლებას აღნიშნავდა. აქედან მომდინარეობს თვით ტერმინი – „ხელისუფლება“, ანუ ხელის უფლება.

დროშა ხელის გამოსახულებით ნიშნავდა ბატონობას (ხელისუფლებას) ამა თუ იმ ადგილას.

მოგვეპოვება თამარ მეფის, ლაშა-გიორგის, რუსუდანის, მეფე დავითის დროინდელი ხელის გამოსახულებიანი ფილები.

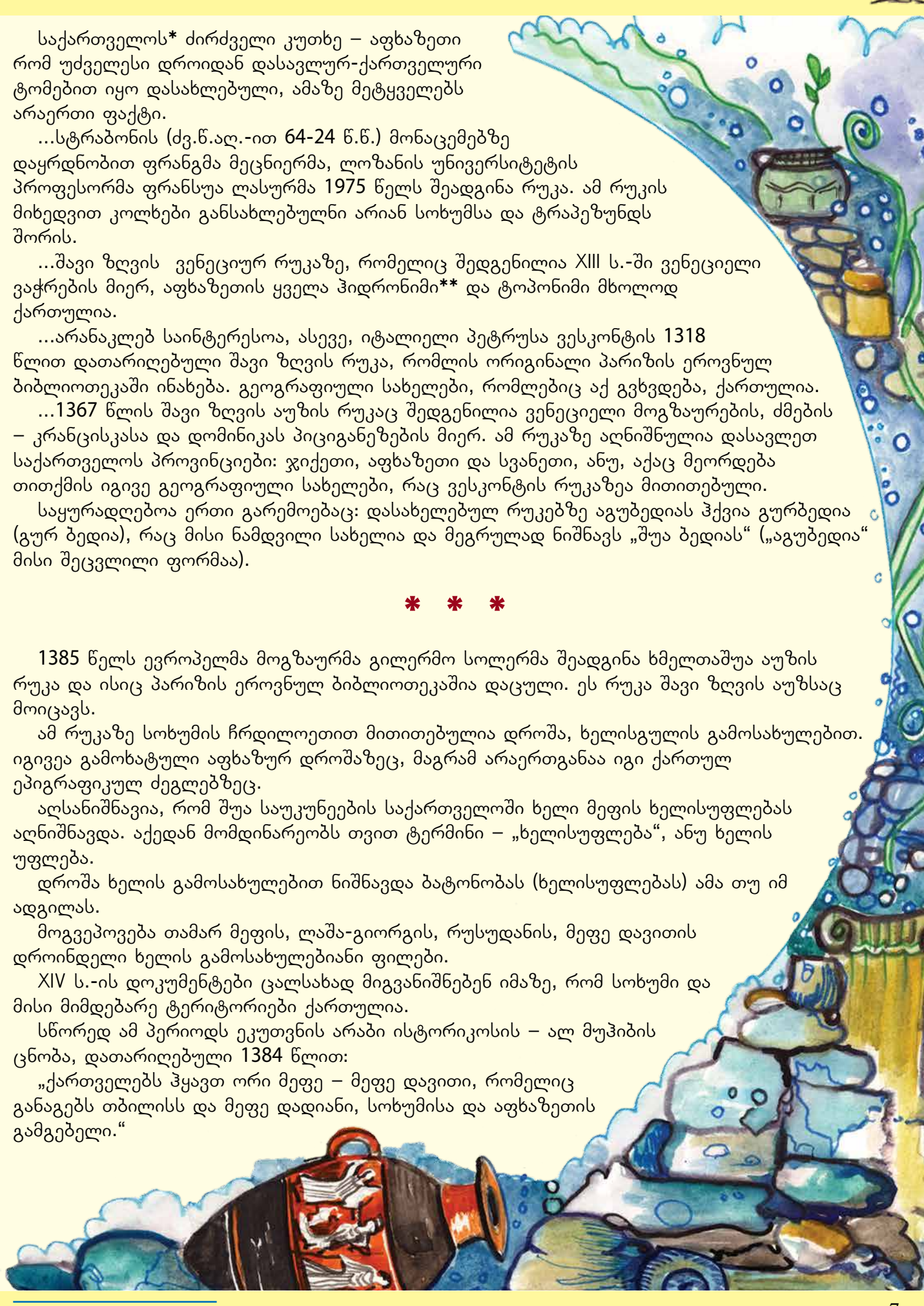
XIV ს.-ის დოკუმენტები ცალსახად მიგვანიშნებენ იმაზე, რომ სოხუმი და მისი მიმდებარე ტერიტორიები ქართულია.

სწორედ ამ პერიოდს ეკუთვნის არაბი ისტორიკოსის – ალ მუჰიბის ცნობა, დათარიღებული 1384 წლით:

„ქართველებს ჰყავთ ორი მეფე – მეფე დავითი, რომელიც განაგებს თბილისს და მეფე დადიანი, სოხუმისა და აფხაზეთის გამგებელი.“

* – ამონარიდები პროფესორ-მკვლევარის – თეიმურაზ მიზჩუანის წიგნიდან „აფხაზეთის ისტორია“.

** – წყლების (მდინარეების, ტბების...) სახელწოდებანი.

ბონდო ქურდაძე

კომპიუტერულ ეპოქაში, ჰოცა ძომ და მანძილი განზომილებად აჩუ აღიქმება, ჰახიზიდან მიღებულმა ბონდო ქურდაძის ჰუბლიკაციათ თითქოს კილომეტრებამოვლილი, ფოსტის ბახათის მადლიც მოიყოლა თან.

ისე მოუთმენდა ველოდობლით ამ წეიღს, მით უფომ, კი მესიჯს, ჰომ ახამაჰტო «იარქნის» მკითხველს უნდა ცოდნოდა ამ თბილისელი კაცის სოხუმეი ამბავი.

გასული საუკუნის 80-90-იან წლებში, ჰოცა კახთუღ სინამდვილეში ჰიხეს სხეილად განსხვავებული აზომვნებითა და ფოიმაკით მკვიღებოდა, კითუღ ჰუბლიცისტებს შოხის ბონდო ქურდაძის თამამი სიკყვაც ახსოვს საზომადოებას.

მაგჰამ მთავაჰი კეი აი გკითქვამს: აფხაზეთში საომაჰი მოქმეებების ძომ მიღებული გადაწყვეტილება, ჰომელიც უკავშირდება მას, იყო უკუყენდენტო (ჰიხველი!) მსოფლიო უქნაღისტიკის ისტოიკაში. და ამის შესახებ ღლესაც ბეჰიმა უნდა გაიგოს! ქვეყანას კი, ჰლოდაღომ, ადამიანით სიამაყის განცდა დაუფელს.

სწოხეღ მაშინ, თბილისიდან სოხუმში, აწე, ქარქიდან ქარქში გადაბახებული (ამ სიკყვის ჰიღდაჰიღი მნიშვნელობით) ჰედაქცია, იგოვე გაზეთი «შანსი», მისი ჰედაქტოი ბონდო ქურდაძე და 12 თანამშომელი მოის ღლეუბის ამალეღვებელი ქომნიკის მემაკიანე ხეღა.

საფხანგეთიდან მიღებული ჰუბლიკაცია ამბეღა; მაგჰამ ასე წეიღ და მოყოლა - ეს უკვე მოსტატობაა.

თითქმის 25 წლის შემეღ ბონდო ქურდაძე ისევე სოხუმშია: ფიქიებით, კეივილით, ჩვეული სითამამით, სიკიუტით აი გათქვას სვეღ სანაჰიოხთან ჩაფელი კახთული კონიაკის საიღუმლო; მაგჰამ, კეი უნდა დაბეუნდენ...

«იარქანს» დასაბეჭდაღ ვამბაღებლით, ჰოცა ბონდო ქურდაძის კოღეგამ და მეგომბაჰმა, ცნობიღმა უქნაღისტმა - გიღღა გობეჩიამ* თავის აიქიში კითი ძველი ფეიყელი მოიღია. იმ ღლეუბში კიკახტებით ყოფიღა მიმაგებელი ჩაეეტიღი «შანსის» კაებთან. მოხსნია და მეუნახავს. გამოგადებათომ გკითხეს და ჩვენ გადმოგვეცა ეს სამსიკყვიანი ფეიყელი წახწეიღ: «წაველით ფიომსტე მანსელები».

თვითონ ბონდო ქურდაძე კი, აი, ᰁს ჰყეღა თავის თავზე:

«გაველიღ მქვს ბაკონ წოდაი კაბიღის «მასტეი-ეღსის» სხეიღ კეიხი, ᰁც ჩემი ცხომეუბის მთავაჰი სავიზიტო ბახათია. ბეღმა მაიგენა, საჭიომ ძომ საჭიომ აღგიღას ვყოფიღიყავი.

1988 წლის წომებიღის მოვეღენების ძომ ბაკონი ზვიად გამსახეღიღა მადღევს სიკყვას, ᰁგომიყ ახაღგახეღა უქნაღისტს და მეც მოვეწოღებ კახთუღ გაზეთებს გაფიცივისაეენ. იმ ღლეს ჰიხვეღად საბჭოთა კავშირის ისტოიკაში შევარეღეთ ᰁესჰუბლიკის ცენსიღარეი გაზეთი «კომუნისტი», «ახაღგახეღა კომუნისტი» და «Молодежь Грузии» კი დაიბეჭდა ცენსიღის გაიეღე. 1989 წლის წომებეიში ვსეღბი ჰიხვეღი თავისუფაღ გაზეთი «შანსის» ᰁედაქტოი-გამომცემელი. ᰁესეთთან მოის ძომ ᰁედაქცია მეცველიღი სახეღწოღებით - «შანსი ფიომსტის საზზე» - გადაგვაქვს სოხუმში. სააკაშვიღის ჰიეზიღენტობისა და საენის აქციების ძომ ᰁედაქციას კახავში ვანთავსებთ და ვეშვებთ «ქრის გაზეთი მანსს» - «წეიღლები მიმას». 2010 წელს ვკოვეღ საქახთვეღს და ᰁჯახით ემიგრაციამი მივეღვიღ. საფხანგეთის ᰁესჰუბლიკა მანიჭებს «ჰოღიკეიეი ემიგრანტის სტატუსს». ვახსებ მოძიომბას - «საქახთვეღსეენ» და ვანყობ ღემონსტეიციებსა და საჰოტესტო აქციებს. ვახ გამოუნსომეღელი ᰁჰომიციონეი. აღბათ, ამიკომაც აი ანყობთ ჩემი დაბეუნება საქახთვეღომი(!)...

სოხუმში მომლოდინე, ქართული ხეივანისეკლავიანი კონიაკი(!)... აწე შერეეიღი ფუნსლოსეღი გაზეთი "შანსიღან",

ბონდო ქურდაძე წერილი საფრანგეთიდან

წროლოგის მაგიერ...

თბილისის ერთ-ერთი მიტინგი. მარცხნიდან: ზვიად გამსახურდია, ირაკლი წერეთელი, ბონდო ქურდაძე, მერაბ კოსტავა. 1988 წლის წომებერი

საშინლაღ ცივა, ცოტას მაკანკალებს, ვიღაც თეთრებში ჩაცმული კაცი ვენებს მისინჯავს, წარკოზი შეყავს... ვლოცულობ, როგორც ყოველთვის, და ვატყობ, როგორ მიმძიმდება თვალების ქუთუთოები, თეთრი ლაჟვარდი ჩნდება...

- საღ დამარხე, ის კონიაკი! - ჩამდახის ვიღაც უცნობის ცივი და ცბიერი ხმა...
- გურამმა იცის, მგალობლიშვიღმა, ჩვენმა ფოტოკორესპონდენტმა, - ვპასუხობ, ირონიით...

– მგალობლიშვილი მკვდარია, მკვდრები არ ლაპარაკობენ! – კბილებში ცრის უცნობის გამყინვარე ხმა...

– ხაა, ხაა... ისტერიულად ვხარხარებ, – ფაჩუაშვილს ჰკითხე, მამუკას, „საქართველოს რესპუბლიკის“ ყოფილ რედაქტორს...

– ის მაშინ იქ არ ყოფილა, – მპასუხობს უცნობი მკაცრი ტონით...

– ხო, ხო, კარგი, გეტყვი... თემოს დაურეკე, ჟღენტს, გაზეთ „კასპის“ ყოფილ რედაქტორსა და ჩემს მაშინდელ მოადგილეს...

– არც ის ყოფილა, – ცრის უცნობის ხმა...

– ზურას, ზურას ჰკითხე, კორკოტაძეს, ის ხომ იქ იყო, მიწას რომ ვთხრიდით...

– ზურა, არაფერს ამბობს, მთვრალი ვიყავიო...

– მოიცა, სად მიდიხარ, არ გინდა რომ უშენოდ გაიხსნას კონიაკი?..

ბონდო ქურდაძე „მანსელებთან“ ერთად რედაქციაში

უცნობი მოსდევს ბორბლებზე შემდგარ ჩემს საკაცეს...
 თვალეები რომ გავახილე, სანოლთან ჩემი შვილი, ნიკა იჯდა და ბედნიერი გამომეტყველებით მათვალეირებდა. თვლაც აერია ბიჭს. ვინ იცის, რამდენჯერ მხვდება საოპერაციოდან გამოსულს. ისტერიულად ვხარხარებ. ნიკას თვალეები უფართოვდება. მახსენდება, მოჩვენებამ ვერაფრით რომ მათქმევინა სოხუმის მიწაში დაფლული ქართული კონიაკის ადგილი, ვერ მომიკლა იქ დაბრუნების დიდი სურვილი!..
 ჩემი პალატის ფანჯრიდან ხელისგულივით მოსჩანს ეიფელი, მდინარე სენის ნაპირებზე გადაჭიმული პარიზი, სიყვარულისა და პოეზიის მარადიული ქალაქი. თვალეებით ვეფერები ამ საოცრებას, გონებით კი, ჩემი ფიროსმანის, ნაცრისფერ თბილისში დაფვრინავ... ისევ ცოცხლდება ოთხმოცდაათიანი წლები, სამოქალაქო ომი, რასაც აფხაზეთის სისხლიანი კონფლიქტი მოჰყვა.

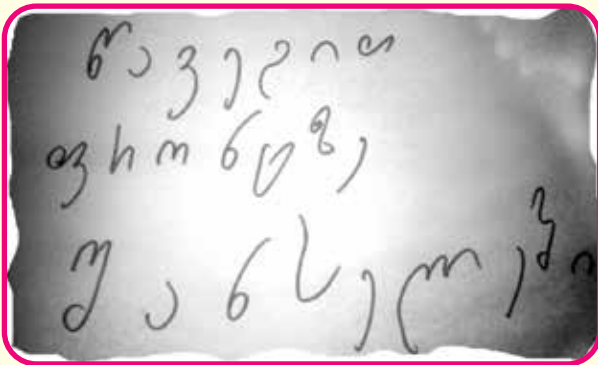
„წავლით ფრონცხე. „მანსელები“

...თვითმფრინავის სალონის უკანა მხარეს ვილაც შამპანურს ხსნის.
 – „მანსელებსა“ და გაზეთ „მანსს“ გაუმარჯოს, – მესმის ჩვენი რედაქციის ჟურნალისტი გოგონას საოცრად ნაცნობი ხმა, რომელიც რამოდენიმე წუთის წინ, ტრაპთან დაგვემშვიდობა და სოხუმიდან მშვიდობით დაბრუნება გვისურვა.
 – აქ რა გინდა? – გაკვირვებული ვეკითხები დია ცუცქირიძეს, რომელსაც მშობლებმა ჩვენთან წამოსვლის ნება არ მისცეს და თბილისის აეროპორტში ჩვენს გასაცლილებლად გამოუშვეს თავისი ავტომობილით.
 – მანქანა საიმედო კაცს ჩავაბარე, ოთარ ტურაბელიძეს, ის მიუყვანს მამაჩემს, – მპასუხობს

შანსელაგო,
შეგვმატეთ გამარჯვების
შანსი!
 როგორც ცნობილია, გაზეთ „შანსის“ რედაქციის კოლექტივი დღეიდან – 16 აგლისიდან – „შანსს“ სოხუმში გამოსცემს.
 ჩვენმა უოტკორებსაონდენტმა თედო ნიკოლაიშვილმა „შანსის“ კოლექტივი სოხუმში გამგზავრების წინ კადაილო.

გაზეთ „ახალგაზრდა კომუნისტის“ ერთ-ერთი გვერდის ფრაგმენტი. 1993 წლის 16 ივლისი

გიგლა გობეჩიას არქივში მოძიებული ფურცელი

დეა და ბოლომდე ცლის შამპანურის ფუფერს.

გულში მომწონს დიას გმირობა, მაგრამ ძალიან მეცოდება ოთარი; წარმომიდგენია, რა დღეში ჩავარდება, ავტომობილის გასაღებს რომ მიუტანს დიას მშობლებს.

პილოტების სალონში შევდივარ. იქ ჩვენი კორესპონდენტი, მარია კახაძე მოკალათებულა და რეპორტაჟს ამზადებს.

– შეიძლება, გკითხოთ? – აქეთ მისვამს კითხვას ხომალდის მეთაური, – რატომ აიღეთ ამხელა პასუხისმგებლობა და რატომ მიგყავთ სამოქალაქო

გაზეთის რედაქცია ომში? სახელიც შეგიცვლიათ გაზეთისთვის – „შანსი ფრონტის ხაზზე“...

– შეიძლება, მეც გკითხოთ, თქვენ რატომ მიგყავთ სამოქალაქო ხომალდის ეკიპაჟი ცხელ წერტილში? გამოფრენამდე გამაფრთხილეთ, რომ შესაძლოა, თვითმფრინავიც ააფეთქონ...

– მე პილოტი ვარ, ხომალდის მეთაური, კაპიტანი!..

– მე კი ჟურნალისტი, გაზეთის რედაქტორი, კაპიტანი!..

– კარგით, მე ახლა შორიდან მოვუვლი, ზღვიდან უფრო უსაფრთხოდ რომ დავსვათ ხომალდი. ეცადეთ, თქვენც შორს დაბანაკდეთ ფრონტის ხაზიდან; ვინმე რომ დაგელუპოთ, ვერასოდეს აპატიებთ თქვენს თავს, – მითხრა და მაგრად მომიჭირა მკლავზე ხელი...

მადლობას ვუხდით...

სკამზე მოცელილივით ვეცემი. მხოლოდ ახლა ვაცნობიერებ, თუ სად შევტოპე. რატომღაც მომინდა, ყველას სათითაოდ ჩავხუტებოდი; ისინი ხომ იმ წუთას, ყველას თვალწინ გმირებად იბადებოდნენ. მხოლოდ წლების შემდეგ გავაცნობიერე, რომ მაშინ, ჩვენ მსოფლიო ჟურნალისტიკის ისტორიას ვწერდით, რადგან არასდროს, არსად, არც ერთ ქვეყანაში არ წასულა სამოქალაქო გაზეთი ფრონტის ხაზზე, ჩვენ კი... წავედით – რედაქცია თბილისიდან სოხუმში გადავიტანეთ(!)... საქართველო ამას შეესწრო, ამას ხედავდა; მაგრამ არც ერთ ჟურნალისტს, ჩვენი მეგობრების გარდა, ამაზე არსად, არასდროს, არაფერი არ უთქვამს... სად გვეჩქარება, დანერგენ, ჩვენ რომ არ ვიქნებით!..

მიცვალებულები ხომ ძალიან უყვართ საქართველოში...

ძველი დლიურის ფურცლებიდან

...ძაიოცა ყახაძე მციოქნლოჯანი ძვილი დაცოჯა სახლძი და ჩვენთანაა. სულ წინა ხაზზეა. ან ვიცი. რა მოყახეობო ამ ეოეოს...

...ლიანა ვაჭოძვილი და ღია ცყცქიობიძე თუ ვამოჩნდენ. „ვაყბახცქი“ ჩავსვაჯ, სისხლი

ვაძიძოქს... ღძოთო დავევიფაოქ! ოლონდ ახლა მოვიდნენ და ცხვირს ან ვაყაყოფინქ რედაქციიდან...

...ღია ქათაძაძე დაიევიანა. ნათესაჯთან წასულა და აწოლყქი წაყლია: ყაბეია. ძაეობამ რაძე რიბ მოსკლოდა? სავსეა ქალაქი მორილიოქით... რა ძეძელუქობიდა. ქოთინო ეოეოლაძე და ძიხი სქემო. ზაქო ქოლბოქი აქ რიბ ან იყენენ?! ვინ ააძაქაქაქადა ყოძაყყოქს...

...ეყობამ ძეალოქლოძვილი და ზყობა

„შანსელები“ სოხუმში გადაფრენის წინ. თვითმფრინავის ტრაპზე – იმედიანი განწყობით

კორკოცაძე ღმერთმა ეპოვევებავენა! უღნი ზომ ამ იყვნენ.
ზინ გვაინებდა: ეუძინ თუბი ვღენცი და მამყა ფაჩყაძილი
ღანანსტელ. ზეგნი ვიცინეთ...

...მეგანი ფოტოგრაფი ვალაყლია ეუბამს. ფონის წინა ხაზზე...
ეაზბილილი ზონოზიანი უნდა ეპოვანგინინო ღენის...

...ზუმა ზა მეგანია, კორკოცაძე, ზიოლყყეჭით მოამანია
ზელაყცია: ენო აღამიამ მოეყცაო, ზალოლ!..

...ღენის ფყყყაძილი ზომ ამ მყაღელს, ზა მეჭყელჭოლა!
ჭყლალყეგი ზი აზა, ნამღვილი მზეგრაფია, ყყლაფეგი წინანსანი
იცის... ზელასუბში, ზომ წაღსულიყავით, იმ ზოთი ღიღი ყზალიყით
აფოტელჭოლა ნალმზე ჩეგნი მანჯანაყ... ზიღე ყაზევი, აზბინჭან
ამ ზყაღს ასეთი ზაცი...

...თუბი ვღენცი ცყველ ზომ აიყვანონ, ზან ვალახილი
ეაზილასელის, ეუბამ მეალოჭლიძეილი მეღაღაღეჭა... ღაელიჯა
მამყა ფაჩყაძილი: ზეგზს ვღაღიხილით, ოღონღაც ამ ეამოყძან!.. ზაზევი, ზიჭეჭს იყბოზის
ეზბინჭა ზომ ძეგზიათ... მეგინალ ზაზოთ ღასტეგზიღნი, ცოცა ზონიაციყ ეჭეჭლიწ, თოზეგ, ზყყიღან
ეაღაღალთ...

...ეუძინ ჩეგი მეგოჭაზი, ზუმა ზაზღანაძეილი ჩამოფინღა ზოხუბში ჩეგნს ზანახაღალ: ღზინღაში
წაღეიყვანა, ზიძამიღთან სტყემიღალ... ზიზიღალს ეგიღაღღენ ზაწაციღსაყემიღ, ამ ღაღაყღეღენ...
ეაღეიღღე ზაცი, ზა ღზიღს ზიზიღლაა ამ ეაზყეგზელ ობში: ზა ზაზოთ უს ჭაზოთეღღეჭი?!

„შანსელეზის“ კიღევე ერთი
სამაზსოვრო ფოტო სოხუბში

ბოღოთქმის მაგეერ...

არ მჯერა ამ მშვიღობის, აქ რაღაც ძაღლის თავია დამარხული... მე მგონი, შევეარღნაძესაც
ატიყუებენ...

გუზინ, საათნახევეარი გვეღაპარაკა „შანსელეზს“ სახელმწიფო მეთაური...
მინც რა აურა აქეს, ყვეღა დაგვარწმუნა სოჭის ხელშეკრუღების აუციღებღობაში...
იმ წუთას დავიჯერე...

ხვალ თბიღისში მივფრინავთ, ზურა და გურამი რჩეზიან მხოლოდ... არ ვიცი,
საიღან მომივიღა ეს თავში? ხუთვარსკვეღავიანი ქართული კონიაკი დავფაღლით – როცა
ღავბრუნღებით, „შანსელეზი“ მაზინ გავზსნითო, დავთქვით...

გურამ ოღიშარიამ, ძირძვეღმა სოხუმეღმა,
წიგნად აქცია ჩვენი კონიაკის ამბავი... უკვე,
მრავალი წელია, ფეხზე ადგომით ვამბობ
სოხუმში დაფღული კონიაკის გაზსნისა და
სოხუმში დავბრუნეზის საღღეგრძეღოს...

ძალიან გაინღლა. მირზიან წღეზი და
რიგში ჩამღგარი ადამიანეზიცი, ისინი, ვისაც
შევეზირღით კონიაკით სასმისს...

გურამ მგაღობღიშვიღი აღარ არის, არც
ბაგონი ვაზტანგ გოგუაძე. აზღახანს ღიმაცი
წავიღა, ჯაიანი...

ვიღაც დარჩეზა, თუნდაც ერთი! ის
იტიყვის, სწორედ ყვეღას ნაცივღად, რომ ჩვენ
ღავბრუნღით აფხაზეთში...

ბონღო ქურდაძე თანამშრომღებთან ერთად სანაპიროზე.
„რაც მთავარია, კონიაკი საიმეღო ადღიღასაა ჩამარხული“...

ილია ჭავჭავაძე

ილია ჭავჭავაძის ბავშვობის მეგობარი ალექსანდრე (კობტა) აფხაზი და ილია ერთად გაიზარდნენ (მათ შორის მხოლოდ ერთი წელი იყო სხვაობა). გიმნაზიაშიც და პეტერბურგშიც ერთად სწავლობდნენ.

ილია მაშინ 11 წლის იყო, კობტას ოჯახს რომ ესტუმრა კახეთში, სოფელ კარდანახში. კვირა დღე იყო და ყმანვილებმა მთელი დღე მამითადში დაჰყვეს, რომ გლეხებთან ერთად მათაც მიეღოთ მკაპი მონაწილეობა. საღამოს კოკისპირულმა წვიმამ დაუშვა. შინისკენ მიმავალმა ბიჭებმა გზიდან სოფელ ჩალაუბნისკენ გადაუხვიეს და ერთი გლეხკაცის ქოსს მიადგნენ. ღამეც იქ გაათიეს.

ლოგინში ბიჭებს ისეთი რწყილები დაესიათ, რომ გამთენიისას თურმე საწოლებიანად გამოვარდნილან ეზოში და დიდი კაკლის ქვეშ გამოუძინებიათ. მეორე დღეს დაუნერია ილიას თავისი პირველი ლექსი, სახელწოდებით, „რწყილები“*, სადაც ირონიულად იყო აღწერილი ბიჭების ბრძოლა მკებენარებთან.

დიმიტრი ხივიანი

თეატრი და სცენური სანახაობა ყმანვილობიდან იტაცებდა ილია ჭავჭავაძეს. ჯერ კიდევ 1859 წელს, როცა 22 წლის ჭაბუკმა ავადმყოფობის გამო დროებით თავი გაანება სწავლას, პეტერბურგიდან გამოემგზავრა თბილისში და, როგორც იოსებ გრიშაშვილი წერდა, „თან ჩამოჰყვა სურნელი ზანგი მსახიობის – ოლდრიჯის გასტროლებისა, რომლის „მეფე ლირზეც“ 1858 წელს მთელი პეტერბურგი ლაპარაკობდა“.

მაღევე თბილისის ყოფილი პირველი გიმნაზიის** დარბაზში, სადაც ერთ დროს მწერალმა და დრამატურგმა გიორგი ერისთავმა პირველი ქართული წარმოდგენა გამართა, ილიამ დადგა ცოცხალი სურათები შექსპირის „მეფე ლირიდან“ (ეს იყო დიმიტრი ყიფიანის მიერ შექსპირის პირველი ქართული თარგმანი).

მასში მონაწილეობა მიიღეს თბილისის წარჩინებული ოჯახის წევრებმა; მათ შორის, პოეტ – ალექსანდრე ჭავჭავაძის შვილებმა – სოფიომ და დავითმა. მეფე ლირი კი ილია ჭავჭავაძე იყო. ეს იყო პირველი ცოცხალი სურათების დადგმა საქართველოში.

ცნობილია, რომ შექსპირი ილიას საყვარელი მწერალი იყო. „მეფე ლირის“ თარგმანს მას დაუნყია ჯერ კიდევ 1837 წელს, პეტერბურგში ყოფნისას. ამასთან დაკავშირებით, ინგლისური ენის შესწავლაც დაუნყია. შექსპირის ჩინებული მთარგმნელი ივანე მაჩაბელიც მაშინ გაუცვნია.

ივანე მაჩაბელი

ილია და ვანო მაჩაბელი, „მეფე ლირის“ თარგმანზე მუშაობისას, ძირითადად, ილიას ბინაში ხვდებოდნენ ერთმანეთს. ოთახის ერთ მხარეს ილია ჯდებოდა, მეორე მხარეს – ვანო. ვანო წერდა, ილია – კარნახობდა.

როცა რომელიმე ადგილის თარგმანს გაუძნელდებოდათ, ილია წამოდგებოდა და მიუახლოვდებოდა ფანჯარას, რომელიც ფარდით იყო ჩაბნელებული. იქ შუბლს მოისრესდა და, შესაფერი სიტყვის მოძებნით გახარებული, ვანოს ეტყოდა, დასწერეო.

ცნობილი ქართველი პედაგოგის, სეით იაშვილის გადმოცემით, ილია იმ ჩაბნელებულ ფანჯარას თურმე „მუზის კუთხეს“ უწოდებდა.

„ილიას მეტად სათუთად უყვარდა ახალწლის დღეები. მახსოვს, რა სიამოვნებით დასტრიალებდა ხოლმე მეუღლის საახალწლო სამზადისს და როგორ მხურვალე მონაწილეობას იღებდა გოზინაყის შესაფერისად მოდულებში, როგორ ცდილობდა, რომ ზედმეტად არ დამწვარიყო“, – იგონებს მწერალი ოლღა აგლაძე.

პირველ რიგში, მეგობრებს მიულოცავდა. ოჯახებში მათ აუცილებლად გაუგზავნიდა მეუღლის, ოლღა გურამიშვილის მიერ დამზადებულ გოზინაყს.

ოლღა დაასხამდა მონითალო გოზინაყს მშვენიერი ფაიფურის თეფშებზე და ამ დროს ილიაც აუცილებლად გვერდით ჰყავდა, რომ მეგობრებთან გასაგზავნი თითოეული საინი ორივეს ერთად საგანგებოდ მოერთო.

„ყოველწლივ იესო ქრისტეს დღეს დიდებით ვადიდებთ, ერთმანეთს სიხარულით ვულოცავთ, ვმხიარულობთ და თვითოეულის გული მოწყალებისათვის და მადლისათვის ძგერს. ვინც მხნეა, ის ძლიერია. მაშ, იყავ მხნე და განძლიერდი“, – წერდა ილია პუბლიკაციაში „საახალწლოდ“.

ოლღა გურამიშვილი

* – ეს ლექსი არ შემონახულა.
** – ახლანდელი პირველი გიმნაზია.

ილია ჭავჭავაძეს თავისი კაბინეტის მოსახატავად მოუწვევია იმხანად ჯერ კიდევ სრულიად ახალგაზრდა, მაგრამ უკვე საკმაოდ ცნობილი ფერმწერი – გიგო გაბაშვილი და მისთვის უთხოვია, ოთახის კედლებზე საქართველოს პეიზაჟები, ჭერის კუთხეებში – დიდ ქართველთა პორტრეტები, საგანგებოდ შერჩეულ ადგილას კი – წმინდა ნინოს სახე დაეხატა.

– ამ პატარა ოთახში მთელი საქართველო როგორ გინდათ, დაატიოთ?! – გაკვირვებით უკითხავს მხატვარს.

– შე, დალოცვილო, მუშტისოდენა გულში თუ მეტევა ეს ჩემი ქვეყანა, აქ ვერ დაეტევა? – ღიმილით მოუჭრია სიტყვა ილიას.

გიგო გაბაშვილი

ყოველკვირეული ჟურნალ „ივერიის“ პირველი ნომერი, ილიას რედაქტორობით, გამოვიდა 1877 წლის იანვარში (1886 წლის 1 იანვრიდან ის ყოველდღიურ გაზეთად გადაკეთდა).

ჟურნალის თანამშრომელს, დავით ერისთავს, უთქვამს ილიასათვის:

– ილია, ამ ქართულ გაზეთს ტყუილად აკლავ თავს. ქართველ ხალხს, რაკი იგი რუსეთს ჩაუვარდა ხელში, ვერაფერი იხსნის. ეს 100-მილიონიანი ერი შთანთქავს ერთ მუჭა ქართველობას და ქართული ენაც მოისპობა.

ილიას უპასუხებია: – ეგ არასოდეს მოხდება! საქართველო საუკუნეთა განმავლობაში იგერიებდა მოზღვავებული სპარსელებისა და ოსმალების თავდასხმებს, დღემდე მოიტანა თავისი ენა და კულტურა და დარწმუნებული ვარ, ახლაც არავის დააჩაგვრინებს თავს.

დავით ერისთავი

დიდ ილიას მისი მეგობრები და თანამშრომლები ხშირად საყვედურობდნენ ხოლმე: – ეგ თქვენი ლექსები უჯრაში მაგრად რომ გაქვთ ჩამალული, არ სჯობია, დროზე გამოაქვეყნოთ?

სულმნათი მამულიშვილი ამაზე ღიმილით პასუხობდა:

– აბა, რა გითხრათ? მანამ ლექსი ჩემთან არის, მახარებს, ჩემი მგონია; მაგრამ, როცა კი იბეჭდება და საქვეყნო ხდება, მგონია, თითქოს გულიდან საყვარელი, ღვიძლი შვილი მომგლიჯეს!

დავით მიქელაძემ (ჟურნალისტი, მწერალი, „მეველეს“ ფსევდონიმით) ილიას თურმე ლექსი შეუტანა და უთხრა:

– ილია, ეს ლექსი ვაჟასაგან მოვიდა და არ ვიცი, დავბეჭდო თუ არა!

– აბა, წამიკითხე, – მიუგო ილიამ და როდესაც ლექსი მოისმინა, აღტაცებულმა წამოიძახა:

– არა, ჩემო დავით, ხომ გითხარი, რომ ვაჟას მერე კალამი გვერდზე უნდა გადავდოთ!

დავითმა თურმე გულიანად გადაიხარხარა და ნიშნის მოგებით უპასუხა:

– ქე, მოგალორე, ილია, მაგი ლექსი არტემ ახაზანოვმა დაწერა!

ილია, რა თქმა უნდა, არ დაიბნა და მიახალა მოპასუხეს:

– არტემის კი არა, შენი დაწერილიც რომ იყოს ეს ლექსი, მაინც დავბეჭდავდი, იმიტომ, რომ კარგია!

დავით მიქელაძე

1907 წლის ახალწლის ღამეს რუსმა რეაქციონერებმა მოკლეს ცნობილი მსახიობის, ლიზა ჩერქეზიშვილის მეუღლე, ნიკო ჩერქეზიშვილი (საზოგადო მოღვაწე, მწერალი, ილიას უსაყვარლესი მეგობარი). ილიას ქაშუეთის ეკლესიაში, პანაშვიდზე, უთქვამს:

– იმპერიამ აღვირი წაიხსნა. ადამიანის სიცოცხლე ჩალის ფასადაც არ ღირს. უნდა ვიყოთ უარესი ამბების მოლოდინში. იქნება, მართლაც შევესწროთ ბევრად საშინელ უბედურებას!..

ამ მკვლევლობიდან 7 თვის თავზე მოკლეს დიდი ილიაც.

ილიას მეგობარი, „ვეფხისტყაოსნის“ ინგლისურად მთარგმნელი – არტურ ლაისტი იგონებს: „ილიას მკვლელობამდე ერთი კვირით ადრე ვიყავი საგურამოში, სადაც ილიას მაშინდელი მეფუტკრე მეზაღვრობასაც მისდევდა. სწორედ იმ დღეებში დაუმყნია მას მრავალნაირი ხეხილი და უთხოვია ილიასთვის, ენახა ისინი. წავედით ბაღში. მეფუტკრემ სათითაოდ აგვიხსნა, რა ჯიშის მსხალი და ვაშლი დაერგო, თანაც აქებდა ამ ხილის კეთილ თვისებებს. ბოლოს, როცა საუბარი დაასრულა, ილიამ გაიღიმა და უთხრა:

– ეგ ყველაფერი კარგია, მაგრამ ნუთუ გგონიათ, რომ ამ ნამყენების ნაყოფს მოვესწრები?

ცოტა რომ მოვშორდით, მეც ჩუმად მითხრა: – საკვირველი კაცია ეს ჩვენი მეფუტკრე, არც კი დაფიქრებულა, რა ცოტა ხნის სიცოცხლე დამრჩენია!“

არტურ ლაისტი

* – ახლანდელი პირველი გიმნაზია.

უფლის სიყვარლი*

თეოდორ დოსტოივსკი

რუსულიდან თარგმნა დალი მუხაძემ

შობის წინა დღეს უფალმა
ანგელოზს უთხრა თავაზით:
– ნადი, ნაძვნარში იპოვე,
ნაძვი, ყველაზე ლამაზი!

დედამინას მიაწვდინე,
მთვარე ბილიკს გაგინათებს!
თან დასძინა მომლიმარმა:
– აი, კიდეც, რას გაბარებ:

ნახე ბავშვი ზნეკეთილი,
სათნო, გულით უპოვარი
და ნაძვის ხეც მას მიეცი,
იყოს ჩემგან სახსოვარი!

ანგელოზი შეიშმუშნა:
– ვის გადავცე, სად წავიდე,
როგორ მივხვდე, რომელ ბავშვზე
მადლი შენი გადავიდეს?!

ღმერთმა უთხრა: – შენ მიხვდები!
და გაფრინდა უფლის ნებით
ანგელოზი, ციციქნა ფრთებით.

გზას ანათებს შუქი მთვარის,
ქალაქისკენ მიუძღვება,
ლამე არის საოცარი,
ასრულდება უფლის ნება!

ქალაქში კი ზეიმი,
საშობაო ჟრიალული
და ევსებათ სიხარულით
ჩვენს პატარებს ციციქნა გული!

მომლიმარი ანგელოზი
ნაძვით ხელში მიდის გზაზე,
უხარია, რომ ქალაქი
ელოდება შობას ასე!

ფანჯრებშიაც შეიხედეთ! –
ოთახებში მზეა თითქოს,
ყველა ბავშვი ხელგანწვდილი
უფლის ნობათს გულით ითხოვს.

ანგელოზმა ყველა ბინა
ფრთაფარფატიტ მოირბინა,
ვინ იქნება ის პატარა,
ვინ იქნება, ნეტავ, ბოლოს,
ნაძვის ხე რომ უსახსოვროს?!

მრავალია ქვეყნად ბავშვი,
დამჯერი და შვლისთვალემა,
მაგრამ ნაძვის დანახვისას,
ყველაფერი ავიწყდება.

* – უდიდესმა პროზაიკოსმა ეს ლექსი დაწერა 1854 წელს.

როგორმე რომ სხვას აჯობოს,
ზოგი ბავშვი ჯიბრით ცდილობს,
ზოგს ეტყობა ჩუმი შური,
ზოგიც ყინჩად ყოყლოჩინობს.

ერთი ყვირის: – მე ვარ ღირსი,
ასეთია უფლის ნება!
და პატარა ანგელოზს კი
ნაღვლიანად ელიძება.

ქუჩის თავში ხედავს ამ დროს:
დგას ბიჭუნა, ციცქენა ბავშვი,
ნაძვს შეჰყურებს სიხარულით,
უციმციმებს სხივი თვალში.

– ნაძვის ხეო! ნაძვის ხეო! –
შეძახილი ზეცას სწვდება.
თანაც ამბობს დანანებით:
– მე ნაძვის ხე არ მერგება!

– გთხოვ, პატარა ანგელოზო, –
ჩასჩურჩულა ბიჭმა ბოლოს,
– ჩემს დაიკოს მიუტანე,
მას ეკუთვნის ნაძვი მხოლოდ!

ავადაა, ნევს და ელის
სიხარულს და განკურნებას,
საჩუქარი ღვთისმიერი
გულს მალამოდ მოედება!

გადმოფრინდა ანგელოზი,
უფლის მადლი წინ უძლოდა,
ღიმილით და სიხარულით
ბიჭს ნაძვის ხე გაუწოდა.

და ჰა, მოხდა საოცრება:
ციდან მთელი ვარსკვლავთწყება
გადმოეშვა, როგორც ფარდა
და ნაძვის ხე ზურმუხტისფრად
აენთო და აელვარდა.

მადლიერია ბიჭუნა,
ციმციმებს ვარსკვლავთკრებული,
ნიშანს ღვთიური შუქისას
შეჰყურებს გაოცებული.

აღფრთოვანდა ანგელოზი,
თვალში ცრემლი გაუბრწყინდა,
რადგან ბავშვის სიყვარული
იმ ცრემლივით იყო წმინდა.

და გაფრინდა ცისკენ შვებით,
ჩაიყენა ფრთებში ქარი,
და მიართვა ღმერთს ამბავი,
ვით ძვირფასი საჩუქარი!

ღვთისმეტყველები
ლევან მაქსიმიძე
(ჭანჭუჭია)

ხუბიკაში "თეოლოგიური ჟურნალი" მკითხველი ახაჯით სანტიკეხსო ავტორის გასცნობის ნეხილი, ხომელიც მამა მაქსიმიძე (ჭანჭუჭია) (სანაპოხოზე ნიკოლოზ სანაპოლოტოქმედის ტაძრის ნინამძღვარი) მოგვანოდა, ველიხოტო, ეხო-ეხოთ გამოხჩეულია მათ შოხის, ხაც ჩვენს ექინაღში დაბეჭდილა.

"მღვდლის ბაგე ცოდნას უნდა იმახიავდეს და მის ბაგეზე ხაღბი კანონს უნდა ექებდეს", - გვეუბნება წმინდა ნეხილი.

მამა მაქსიმიძე, მახიდაც ხომ, საფეძღვლიანი ცოდნით გაჯეხებული ჰუბელიკაცია ეხოთინიად დაინტეკეხეებს ნეხისმიეგი ასაქის ადამიანს და ლუთის სიკყვამი გაათუოტცნობიეხებს.

მამა მაქსიმიძე ხაკოვანი თქმით, "ყოველი ადამიანი ძნელად ნასაკიოთხი ექველესი საღვთო ხელნაეხია" და იგი თავის თავში ატახებს კაცობიხოტის ისტოხიას, ხომელიც, ხოგოხც ძე ლუთისა, საღვთო ისტოხიის ნანილია.

იესომ, ხომელდაც ცოდვით დაცემული ადამიანის ეგოიზმსა და ამჰიკავნებას სიყვახელი და თავმდაბლობა დაუპოხისპოხა, მოგვცა მაგალითი, ხოგოხ უნდა ვიცხოვროხო.

"გახსოვდეთ მთელი გზა, ხომლითაც თქვენმა ლმეხითმა გატახათ უდაბნოში ეს ხომოცი ნელი, ხათა თქვენთვის თავმდაბლობა უნაველებინა", აფიოთხილებდა ებხაეღ ხაღბს ლმეხითი.

ოცსაუკუნოვანი, ქახეხილებით აღსავსე ისტოხია საემახისზე მეტი იყო იმისთვის, მაცხოვრის გზით სიახელი გვესნავდა. მამა მაქსიმიძე სიკყვით, ყოველი ქიხიტიანი მოვალეა, იცოდეს ისტოხიის ანბანი-ლუთისა და ადამიანის ნეხის თანხვედხა და გაიგოს მახიევი ქემახიეება - უხუნაესისადმი მოხილიება.

ღიღებული შემოქმედისევენ სნახევა - ესაა სნახევა სხეულოთებებისევენ, ისევე, ხოგოხც ადამიანის ცხოვხეება მუღმივი, ყოველნამიეგი მზადება მახადელი სიცოცხლისათვის.

რას გვასწავლის ისტორია?

ღვთისმეტყველები (ჭანჭუჭია)

ეტიმოლოგიურად სიკყვა „ისტორია“ ერთ-ერთი ვერსიით წარმოდგება ბერძნული სიკყვა „ისტოსიდან“, რაც ნიშნავს მდინარის იმ ჩახერგილ ადგილს, სადაც თავმოყრილია ყველა ის საგანი თუ ნივთი, რომელიც მოაქვს ადიღებულ მდინარეს მის მიერ განვლილ გზაზე.

ისტორიის მდინარეს, ანუ ღროს კი, მოაქვს კარბრობის არსებობის მანძილზე არსებული ფაქტები თუ მოვლენები. ამ ფაქტებისა და მოვლენების კვლევა-ძიება, ანალიზი თუ აღწერა არის ისტორიკოსის მთავარი ამოცანა. წარმატებული და ჭეშმარიტი ფასკენები კი ისტორიაა.

არის თუ არა ღვთის ხაჭად და მსგავსად შექმნილი ადამიანი ისტორიული არსება?! რა თქმა უნდა, არის. და არათუ არის, როგორც ფიგურანტი ამ ისტორიის, არამედ ის თვითონ არის ისტორია. ყოველი ადამიანი, როგორც ძნელად ნასაკიოთხი ექველესი საღვთო ხელნაენერი, თავის თავში აჭარებს არა მარტო მის მიერ უშუალოდ განვლილი გზის ისტორიას, არამედ მთელი კარბრობის ისტორიასაც.

ადამიანის სულისა და სხეულის, მის ბუნებასა თუ გენეტიკას, როგორც ტვიფარი, აღნაბეჭდი, ატყვია კარბრობის მიერ განვლილი გზის კვალი. ის სულიერადაც და სხეულებრივადაც არის მემკვიდრე ამ ისტორიის, რაზეც უყველად მიუთითებს ადამის მიერ ჩადენილი პირველქმნილი როღვის მემკვიდრეობა თაობიდან თაობაში.

ხილული თუ უხილავი სამყაროს შექმნა ღმერთის მიერ და ამ სამყაროთა ევალეზადობა, არსებობა თუ პერსპექტივა არის საღმერთო ისტორია. შეიძლება, გადაუჭრელად ითქვას, რომ ყოველივე ხილული:

ღეღამინა, მზე, მთვარე თუ კოსმოსი, მთელი თავისი მიუნვდომლობით, შეყრნობლობით, საიღუმლოებებით, მრავალფეროვნებითა თუ გრანდიოზულობით შექმნილია ადამიანისათვის.

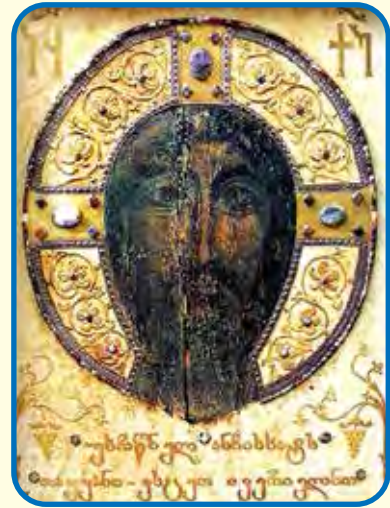
ისტორიას მიერა სანყისი ადამიანისთვის. თავისუფალი ნებისა და მოაზროვნე სულის მქონე ადამიანი, როგორც გვირგვინი შემოქმედების, შემოვიდა ისტორიაში. ის იყო და არის ორგანული ენტრიერ და ნანილიერ საღმერთო შემოქმედებისა. ადამიანის როღვით დარემის შეღეგებერ, შესაბამისად, არის გრანდიოზული (არამარტო ადამის, ყოველი ადამიანის მიერ ჩადენილ როღვას თუ სიკეთეს აქვს კოსმიური მასშტაბები).

რამაჲ ქმნილებები დაუქვემდებარა დამაკნინებელი წვალენადობასა და ხრნნილებას.

საღვთო თანაზიარებიდან გაუხრბოებული ადამიანისათვის ისტორიაში ყოფნა გახდა რისკი. დაქვემდებარებული ადამიანის გამოხსნისათვის განკარგულმა ძე ღმერთმაჲ გამოხსნაჲ ამ ისტორიაში ყოფნის რისკი.

თუ პირველი ადამიანების – ადამისა და ევას მოწყობლობას ნარმოადგენდა სამოთხე, საღვთო თანაზიარება და ჰარმონია, ღღევანდელი ადამიანისათვის მოწყობლობას ნარმოადგენს სულიერი და სხეულებრივი გზით გადმოქმეული წოდვისკენ მიდრეკილი, დაქვემდებარებული, ხრნნადი ზუნება, მისივე წოდვით დაქვემდებარებული და ხრნნადი სამყარო, ღედამინა თუ კოსმოსი; და ამავე მიზეზით დაქვემდებარებული მოდგმისგან შექმნილი კულტურა (კულტურა, როგორც ლოკოკინას მიერ ზიდული თავისი საწხოვრებელი ნიჲარა).

ანჩისხატის ტაძრის (VI ს.) უფლის ხელთუქმნელი ხატი

რით ერყდა ადამიანი, გამკლავებოდა ანუ გადაეღობა ეს ძალიან მრავალნახნაგოვანი სირთულეები, როდესაჲ მას ნინააღმდგომად ექრა ღროჲ და სივრცე? ადამიანის რეაქცია იყო ზავშვიური უძერებების მსგავსი, რადგანაჲ კარბრიობისთვის ეს დრო იყო ზავშვიური ასაკი და შორს იყო დრო „სრულ მამაკარად ყოფნისა“. ამიჭომ ის ერყდა, გადაერჩინა თავი ეგოიზმიითა და ამპარტავნობით. თეორენტრული გახდა ეგორენტრული, უმანკო – ამპარტავანი; ამიჭომაჲ ეგოიზმი და ამპარტავნობა ის ხავსი, რასაჲ ღღესაჲ ეჭიდება კარბრიობა.

მიუხედავად ყველა იმ ნარმატებისა, რასაჲ კარბრიობა აღნევს მიერნიერულ-ტექნოლოგიურ პროგრესში, მარადისობის ჰერსპექტივიდან ეს კიდევ უფრო მეტად ამძიმებს ხავსმოკიდებული ადამიანის სულსა და სხეულს. ეგოიზმისა და ამპარტავნობის ამ ავადმყოფურ ილუზიას, კოლექტიურსა თუ პიროვნულს, ღმერთკარმა იესო ქრისტემ, ჩვენი გადარჩენისათვის განკარგულმა, თავისი გამოხსნელი ღვანლით, წხოვრებითა და სიტყვებით დაუპირისპირა სიყვარული და თავმდაბლობა, საკუთარი თავის მოყვანისადმი მიძღვნისა და საკუთარი თავის აზლოუტურად გაქმნის მარტვილური მონამებრივი გზა. სნორედ ეს არის პიროვნების პიროვნული სრულყოფის, ნამდვილობის „სრულ მამაკარად ყოფნა“. ამიჭომაჲ, პიროვნება და ეკლესია იქრა კარბრიობის ჩვენიული ეპოქის ორ ნამდვილ რეალობად.

კარბრიობის ისტორია, როგორც საღვთო ისტორიის ნანილი, ყოველგვარი ქრესტომათიულობითა და ღეჭალებით მიედინება რა მარადიულობის ფონზე, როგორც გარკვეული სამზადისი მარადიული წხოვრებისათვის, განისჯება ადამიანისათვის უმთავრესი ღირსების – არჩევითობის უფლების მიხედვით.

რას გვასწავლის ისტორია?! ისტორია გვასწავლის საკუთარი თავის შეხრბობას; საკუთარი თავის შეხრბობა ადამიანისა და ისტორიის შემოქმედის შეხრბობისკენ მიმავალი გზაა. შემოქმედისკენ სნრაფვა და დაუოკებელი სნრაფვა (რაჲ ერთადერთია სათნობათაგან, რომელიჲ შეიძლება, იყოს განუზომელი) სრულყოფილების მიზეზია. სრულყოფილება კი ღმერთის საღვთო ნინაგანგებულება ანუ ჩანაფიქრია.

კიდევ რას გვასწავლის ისტორია?! ისტორია გვასწავლის სახელმძნიფოსა და ეკლესიის ინსტიტუციონალურ მუდმივობას. ამასთანავე, ისტორია გვასწავლის ყოველივე ერისა თუ ადამიანის პიროვნულ განუძეორებლობას, ასევე, მათ მისიურ კავშირს ისტორიასთან: ამიჭომაჲ ავლენენ ზოგიერთი ერები

ძველი ალექსის ერთ-ერთი უძველესი ქართული თარგმანი (V-VI ს.ს.)

წივილიზირებული განსაკუთრებული ტენდენციებს, ზოგიერთი ერები კი – კულტურულ სიმდიდრეს, ხოლო ზოგიერთი – თავიანთ რელიგიურ მისიას.

ხშირად აღნიშნავენ, რომ ისტორია, როგორც მეცნიერება, სხვა მეცნიერებებთან შედარებით (რომელთა სიზუსტეც პირობითაა გარკვეული სისტემებისთვის მხოლოდ), პირობითად ინოვება მეცნიერებად ან კიდევ პოლიტიკურ მეცნიერებად, რისთვისაც ის ხშირად გამბარა სპეკულაციების საგანი გარკვეული პოლიტიკური ჭკუფებისათვის; ამიტომაც მისი ზუსტება განსჯის საგანი, თუ რომელ სფეროს მიეკუთვნება ისტორია.

რადგანაც ისტორიაში, როგორც საღვთო შემოქმედებაში, ერთნაირად შემოვიდა ხილული თუ უხილავი სამყარო, ადამიანი და თვით ღმერთკაცი, ისტორია სამართლიანად მიეკუთვნება თეოლოგიის სფეროს და არამარტო ისტორია. ამიტომაც ისტორიის ღვთისმეტყველება შეიძლება, არა მათემატიკური თუ ფოტოგრაფიული სიზუსტით განიხილავდეს ან აღწერდეს რეალობას, არამედ ისტორიას ის ნარმოადგენს იკონოგრაფიული სურათით, სადაც უმაღლესი, მარტონებელი, საღვთო იდეები და მოვლენები არ არის განსაკუთრებული კარბრობის ისტორიიდან.

დღეს ხშირად გაიგონებთ არც ისე ახალ პროპაგანდისტულ მონოღებას სამყაროს აღსასრულისა ან ისტორიის დასასრულის შესახებ. მაგრამ უნდა აღინიშნოს, რომ ის ერები, ან ქვეყნები, რომლებიც ახდენდნენ ისტორიის შეგნებულ გაყალბებას ან სხვა ერების ისტორიის მიჩქმალვას, არ ფლობენ საკუთარ ისტორიას; რადგანაც ისტორიის მიზანი არ არის სიყალბე. ამიტომაც იმათ, ვისაც არა აქვთ ისტორია, არ ემუქრებათ ისტორიის დასასრული; მათ უფრო, ემუქრებათ სამყაროს აღსასრული. ხოლო იმ ერებს, რომლებსაც აქვთ ისტორია, არ ემუქრებათ სამყაროს აღსასრული, რადგანაც მათ შეძლებს დაგვარად აღასრულოს საკუთარი მისია. ამიტომაც მათთვის შეიძლება, დასრულდეს ისტორია, მაგრამ არა საღვთო ისტორია.

ისტორია გვასწავლის იმასაც, რომ ვინც კარგად იცნობს ისტორიას, ის კარგად იაზრებს თავის მოვალეობას, იცნობს ისტორიისათვის ზუსტებრივ კანონზომიერებებს, მისი პერიოდულობისა და ანალოგიურობის მონაცვლეობას. ამიტომაც, ისტორიის კარგი წოდება განაპირობებს სახელომნიფობრივი თუ საეკლესიო მმართველობის ნაყოფიერებასა და შემოქმედებითობას მმართველობით უნარებთან ერთად. ისტორიული ნარსულისა და ანმოს ანალიზი კი იძლევა შესაძლებლობას მისი ნინასნარი განჭვრეტისა და გაანალიზებისა.

ამიტომაც, ღვთისა და ადამიანის ნების შეერთება არის ისტორიის ანბანი. და მხოლოდ ისტორიის მოაზროვნე მესაჭეებს, ამ ანბანის მყოფნით შეუძლიათ, გამოიჩინონ ან შეიგრძნონ ქარიშხლისა თუ საღვთო განგებულებისაგან მობერილი ნიავის ძალა და მიმართულება; შესაბამისად, აღმართონ იაღქნები თავიანთი ერებისა და ეკლესიის გადასარჩენად.

**დეკანოზი მაქსიმე ვანტურია
20 დეკემბერი, 2017 წელი.**

* ქალწულ მარიამის ქანდაკება, რომელიც გამოირჩევა პირბადის შესანიშნავი ეფექტით, შექმნილია XIX საუკუნეში, ჯოვანი სტრაციის მიერ.

* სოლომონ დოდაშვილი იყო საქართველოში პირველი უმაღლესდამთავრებული (1827 წელს დაასრულა სანკტ-პეტერბურგის ფილოსოფიის ფაკულტეტი).

* ზანგების შავი კანი შეიცავს დიდი რაოდენობით პიგმენტს – მელანინს, რომელიც კანის ფერს განსაზღვრავს.

* „ურთულესი ომი, რაც მე გადამიტანია, ეს არის ომი ჩემს ცოლთან“, – ამბობდა ალექსანდრე მაკედონელი

* ჩანანერებისათვის პირველი უბის ნიგნაკის შექმნის იდეა ეკუთვნის გამოჩენილ ამერიკელ მწერალს, სამუელ კლემენსს, ცნობილს მარკ ტვენის სახელწოდებით.

* ბიჭვინთა ისტორიოგრაფიაში პირველად მოიხსენია სტრაბონმა, ძვ.წ.აღ.-ით I ს.-ში.

* ბეთპოვენის შეუდარებელ მეცხრე სიმფონიას, რომელიც, სხვა დიდი ნაწარმოებების დარად, მან დაყრუების შემდეგ დაწერა, კომპოზიტორის მუსიკალურ ანდერძს უწოდებენ.

ბიოგრაფების აზრით, დიდმა ხელოვანმა ეს ნაწარმოები მიუძღვნა თავის მონაფესა და უმცროს მეგობარს – ჯულიეტა გვიზარდის. „აჩრდილივით თან მდევდა ჩემი დაქვეითებული სმენა და გავურბოდი ხალხს. მიზანთროპს ვგავდი. სინამდვილეში სულაც არა ვარ ასეთი. ეს ცვლილება ჩემში მოახდინა სიყვარულმა, მშვენიერმა გოგონამ“, – წერდა კომპოზიტორი.

* „ოთარაანთ ქვრივი“ ილიამ 1886 წელს, ზამთრის რამდენიმე დღეში დაწერა.

* ქალების გულისცემა უფრო ძლიერია, ვიდრე კაცების.

* ჩაის ბუჩქი საქართველოში, კერძოდ, სოხუმის ბოტანიკურ ბაღში, პირველად დარგეს 1840 წელს. ნაყოფი შემოიტანეს ყირიმის ბოტანიკური ბაღიდან.

* იესოს დაბადებამდე ჯერ მთავარანგელოზმა და მერე ელისაბედმა, იოანე ნათლისმცემლის დედამ იგივე ცნობილი სიტყვებით აუწყა ღვთისმშობელს, რომ უფლის შვილს დაბადებდა: „კურთხეულ ხარ შენ დედათა შორის და კურთხეულ არის ნაყოფი მუცლისა შენისა, რამეთუ მაცხოვარი გვიშვე სულთა ჩვენთა“.

* შურთხი ჯიხვების „დარაჯია“. შურთხები, ჩვეულებრივ, ჯიხვების ფარის მახლობლად ეძებენ საზრდოს. ძოვით გართული ჯიხვები ზოგჯერ ვერც ამჩნევენ მოახლოებულ მტერს; მაგრამ მას მაშინვე ხედავს შურთხი. იგი კრიახითა და ფრთების მძლავრი ტყლაშუნით წამოფრინდება ხოლმე. მის ხმაურზე კი ჯიხვები ფრთხებიან და თავს შველიან.

* ბორის პაიჭაძის სახელობის სტადიონის გახსნის დღეს, 1976 წლის 26 სექტემბერს, 75-ათასიანმა გადაჭედებულმა აუდიტორიამ ერთხმად დაუსტვინა ოფიციალური ხელისუფლების წარმომადგენელს, რომელმაც რუსულად დაიწყო საუბარი. მაგრამ ტაშის გრილით შეხვდა აკადემიკოს ვიქტორ კუპრაძეს, რომელმაც მისასალმებელი სიტყვა ქართულად წარმოთქვა.

* ვენეციის კინოფესტივალის მსოფლიოში პირველი კინოფესტივალია და იგი დიქტატორ ბენიტო მუსოლინის დაარსებულია.

* ცოტ-ცოტა გენიალურ ლევ ტოლსტოიზე: მწერალმა თბილისში დაწერა თავისი პირველი მოთხრობა „ბავშვობა“ (1852 წელს); „ჰაჯი-მურატი“ ტოლსტოის ბოლო რომანია. ჰაჯი მურატის პიროვნებით მწერალი დაინტერესდა თბილისში ყოფნის დროს, როცა მოგვიანებით ისევ ჩამოვიდა აქ; ტოლსტოის არ უყვარდა შექსპირი! „ნიკოლოზ I ტიპური დესპოტია“, – თქვა ერთ-ერთ ინტერვიუში მწერალმა იმპერატორზე.

* პოეტი ტარიელ ქანტურია იგონებს: რეზო ინანიშვილის დედას სიკვდილის წინ, ნახევრად ხუმრობით, ნახევრად სერიოზულად თავისი ქონება ასე „დაურიგებია“: ეს ნივთი ჩემი კაკოს ცოლსო, ესეც ჩემს ქალიშვილსო; ეს ფარდები – ისევე კაკოს მეუღლეს, ეს საკაბე – ისევე ჩემს ქალიშვილსო. რეზოს ცოლს, როზას, ღიმილით უკითხავს, კი მაგრამ, დედა, მე, მე არაფერიო? რატომ არაფერი, შვილო, შენ ჩემი რეზო ინანიშვილიო, უპასუხნია დედას.

* 1122 წელს დავით აღმაშენებელმა აიღო თბილისი და თურქები განდევნა ქვეყნიდან. ამით დამთავრდა საქართველოს სრული განთავისუფლება. 1225 წელს კი, გარნისთან დამარცხებით (მაშინ ქვეყანას მართავდა თამარ მეფის ასული – რუსუდან დედოფალი), დაეცა თავისუფალი საქართველო. მხოლოდ 103 წელიწადი იყო საქართველო თავისი თავის ბატონ-პატრონი. ამ ერთი საუკუნის განმავლობაში აშენდა გელათი, იკორთა, ფიტარეთი, ქვათახევი, ბერთუბანი, ბეთანია, სამთავრო, ვარძია, გეგუთი, ყინწვისი, წულრელაშენი, თიღვა, წინარეხი, ტიმოთეს უბანი და სხვა; დაიწერა „ვეფხისტყაოსანი“.

* კირკეგორი: „ბედნიერების კარი გარედან რომ იღებოდეს, შევალბდით და ყველანი შევცვივდებოდით შიგ, მაგრამ, სამწუხაროდ, იგი შიგნიდან იღება; ამიტომაც ვერაფერს გააწყობ“.

* ძველებური ბერძნული ლეგენდა მოგვითხრობს, რომ მითიურმა არგონავტებმა კოლხეთიდან საბერძნეთში წაიყვანეს სილამაზით გამორჩეული ხოხობი (ფერებით განსაკუთრებით გამოირჩევა თურმე მამრი ფრინველი). იგი ბერძნებს არ ენახათ და, ბუნებრივია, მისი სახელიც არ იცოდნენ. ამიტომ მათ დაარქვეს „ფაზიანოსი“ („ფაზისის* ფრინველი“). ამ სახელითაა ხოხობი ცნობილი მთელ დასავლეთ ევროპაშიც, რუსეთშიც; ზოოლოგიურ ტერმინოლოგიაში იგი ასევეა შესული, სახელწოდებით – „фазан“.

* ინდოეთში არის 1200 წლის ტაძარი, რომელიც მონოლითი (მთლიანი, ერთიანი) ქვისგანაა „გამოთლილი“.

ჯოვანი სტრაციის ქანდაკება

ტაძარი ინდოეთში

* – საქართველოს ერთ-ერთი უძველესი ქალაქი (თანამედროვე ფოთი).

დიმიტრი შოსტაკოვიჩი

დიმიტრი შოსტაკოვიჩის ლენინადრული „მეშვიდე სიმფონია“* 75 წლისაა

გამორჩენილი ხუცი კომპოზიტორი, პიანისტი და საზოგადო მოღვაწე - დიმიტრი შოსტაკოვიჩი (1906-1975 წ.წ.) XX ს.-ის მსოფლიო მუსიკალური სამყაროს ერთ-ერთი თვალსაჩინო ნაწარმდგენელია. სიცოცხლეშივე უდასრულებელი, ამასთან, იყო ოქსფორდისა და ვუჩესტონის უნივერსიტეტთა საპატიო დოქტორი, ფინანსიერი, ბავაშვილი, ინგლისელი, იტალიელი და შვედური მუსიკალური აკადემიების წევრი.

ისმენდა ხა უფროსების გამედებულ საუბარს პიხვედ მსოფლიო ომზე, 8 წლის პატიხა დიმიტრიმ შექმნა თავისი პიხველი მუსიკალური ნაწარმოები "ჯახისკაცი". მუსიკალური სამყაროსთვის დღესაც კახგად ცნობილი "სამი ფანტასტიკური ცეკვა" ფოხტეპიანოსთვის მომავალმა ხელოვანმა დანეხა 1922 წელს, 16 წლის ასაკში.

დიმიტრი შოსტაკოვიჩი დიდ კომპოზიტორად უკვე 20 წლის ასაკში აღიარეს, ხოცა მან, პეტეხუხგის კონსერვატორიის სტუდენტმა სადიპლომო ნაშომით - თავისი "პიხველი სიმფონიით" - აადპაჩაქა მუსიკალური სამყარო.

15 სიმფონიისა და ამდენივე უკახტეტის, 24 საფოხტეპიანო პიხვედიის ავტორი გეხმანელების მიეხ ბლოკიხვედ ლენინგადესა და გმიხ ლენინგადელებს უძღვნის საუკუნის შედეხს - "მეშვიდე სიმფონიას". პიხმიეხა შედეგა 1942 წლის 9 აგვისტოს და მას ასევე დაეხქვა: „Ленинградская“.

მიმდინახე 2017 წელი მეშვიდე სიმფონიისთვის საიუბილეოა - ეს მახადიელი ნაწარმოები დინეხა და პიხვედაე აეღეხა 75 წლის წინათ.

"იარქნის" პუბლიკაცია იმაზეა, ხოგოხ დინეხა მშობლიური ქალქისამდი მიძღვნილი ოთხნაწილიანი მეშვიდე სიმფონია "დო მაფოხი", ხოდის და ხატომ შესეხდა იგი გეხმანელებით აცაშემოხტყემდ, სიცვიისგან და შიმშილისგან დაუძღეხვედ ლენინგადში, ხოგოხც მტეხზე გამახქვების, იმედისა და სიცოცხლის უდამაზეხი პიმნი.

1942 წლის 5 მარტი - სამარს

მეორე მსოფლიო ომის დანყებიდან მესამე თვეს, უფრო ზუსტად, 1941 წლის 16 სექტემბერს, რამდენიმესაათიანი ბრძოლის შემდეგ გერმანელებმა გაარღვიეს ლენინგრადის კარიბჭე. ასე დაიწყო ამ უღამაზეხი ქალაქის 900-დღიანი ბლოკადა. ქალაქი აღმოჩნდა საკვებისა და საწვავის გარეშე, მოწყდა გარე სამყაროს.**

იმ დღეებშივე ლენინგრადის სამხედრო საბჭოს ფრონტმა საქვეყნოდ გააფლერა: „მტერი ქალაქის მისადგომებთანაა“. კომპოზიტორმა დიმიტრი შოსტაკოვიჩმა კი რადიოინტერვიუში თქვა:

„საათის წინ მე დავასრულე ჩემი ახალი სიმფონიური ნაწარმოების მეორე ნაწილზე მუშაობა. თუ შევძელი, რომ მესამე და მეოთხე ნაწილიც წარმატებით ავაფლერო და მივალწიო სასურველ შედეგს, ამ ნაწარმოებს დაერქმევა „მეშვიდე სიმფონია“.

გერმანელების მიერ ქალაქზე თავდასხმის მერე, ერთ თვეში, შოსტაკოვიჩი, სხვა ხელოვანებთან ერთად, მატარებლით გაამგზავრეს ვოლგისპირეთში, ქალაქ კუიბიშევეში (დღევანდელი სამარა). კომპოზიტორმა იქ დაასრულა „მეშვიდე სიმფონია“ და ნოტების თავფურცელს წითელი მელნით ნაანერა: „ეძღვნება ქალაქ ლენინგრადს“.

1942 წლის 5 მარტს კუიბიშევის ოპერისა და ბელეტის თეატრში შედეგა სიმფონიის პრემიერა. მას ასრულებდა დიდი თეატრის ორკესტრი (ევაკუაციის გამო იმავე ქალაქში მყოფი), დირიჟორ სამუილ სამოსუდის ხელმძღვანელობით.

საბჭოთა რადიომაუწყებლობით კონცერტი გადაიცა მთელი ქვეყნის მასშტაბით. ცნობილმა მევიოლინემ დავით ოისტრახმა, რომელიც სიმფონიას მოსკოვში უსმენდა, მოგვიანებით დანერა: „ეს იყო კაციობრიობისა და სინათლისაკენ სავალ ჩვენს გზაზე იმედინი წინასწარმეტყველება“.

რამდენიმე დღეში შოსტაკოვიჩის „Ленинградская“ პირველად აფლერდა მოსკოვშიც, კავშირთა სახლის სვეტებიან დარბაზში. „მეშვიდე სიმფონიას“ რადიოთი ისმენდა მთელი მსოფლიო.

საზღვარგარეთული პრემიერები შედეგა ლონდონშიც, ნიუ-იორკშიც. მარტო 1942 წელს აშშ-ს საკონცერტო დარბაზებში სიმფონია 62-ჯერ შესრულდა.

კომპოზიტორს მიაჩნდა, რომ „Ленинградская“ უნდა გაფლერებულიყო, უპირველესად, მის მშობლიურ ქალაქში, რომ ადამიანებთან ერთად მუსიკაც დაპირისპირებოდა ძალადობას. ნოტების ენაზე ეთქვა ყველას ერთად, რომ ომი კაციობრიობის ყველაზე დიდი ბოროტებაა, რომ, თუნდაც, დანგრეულ ქალაქს ლენინგრადელები არავის დაუთმობენ.

1942 წლის ზამთარი. ბლოკირებული ლენინგრადი

20 * – დიდი მუსიკალური ნაწარმოები ორკესტრისთვის. შედეგა სამი ან ოთხი ნაწილისაგან, ერთმანეთისგან განსხვავებული ტემპით.
** - ქალაქი აღყისგან განთავისუფლდა 1944 წლის იანვარში.

ვღერე აჟღერდებოდა „Ленинградская“

ლენინგრადის 900-დღიანი ბლოკადა ქალაქის ისტორიის ყველაზე უმძიმესი წარსულია, რომელმაც მილიონობით ლენინგრადელის სიცოცხლე შეინირა.

ლენინგრადის ალებით ჰიტლერს მნიშვნელოვანი გათვლები ჰქონდა: მისი გეგმით, ლენინგრადის მერე შედარებით იოლად დააჩოქებდა მოსკოვსაც. თუმცა, ომის ბედი მასზე ძლიერი სტრატეგიის ხელში იყო.

გერმანელებით გარშემორტყმული, მთლიანად ბლოკირებული ლენინგრადი, რომელსაც შიოდა, ციოდა, 2 წლის განმავლობაში იბომბებოდა, ინგრეოდა და ჰიტლერიც გადამწყვეტი შტურმისთვის ემზადებოდა. მეტიც: გერმანიის ერთ-ერთ სტამბაში უკვე დაბეჭდილი იყო გამარჯვების სადღესასწაულო ბანკეტზე დასასწრები მოსანვევები. საზეიმო ვახშამი ქალაქის საუკეთესო სასტუმრო „ასტორიაში“ უნდა გამართულიყო. ზუსტი თარიღიც იყო დანიშნული: 1942 წლის 9 აგვისტო. ეს არ მოხდა, მაგრამ ის დღე მაინც ჩაინერა ქალაქის ისტორიაში. სწორედ ამ დღეს, ლენინგრადის რადიოკომიტეტის ორკესტრმა შეასრულა ლეგენდარული – „Ленинградская“, დაუძღურებული ქალაქის იმედად აჟღერებული სიმფონია.

მტერმა ბევრი რამ არ იცოდა; რომ კონცერტამდე რამდენიმე თვით ადრე დაჭრილთა და ავადმყოფთათვის საჭირო მედიკამენტებთან ერთად სამხედრო თვითმფრინავმა ლენინგრადში ნოტებით გავსებული, 4 დიდი მოცულობის რვეულიც ჩამოიტანა. ეს იყო შოსტაკოვიჩის „მეშვიდე სიმფონიის“ პარტიტურა, რომელიც 20 წლის მფრინავმა, ლეიტენანტმა ლიტვინოვმა ჩამოიტანა.

როდესაც კარლ ელიასბერგმა, საკმაოდ მაღალმა და გამხდარმა დირიჟორმა, ხელში დაიჭირა სანუკვარი რვეული და გვერდები გადაფურცლა, აღტაცებული სახე დაუნაღვლიანდა: ეს მისტური მელოდია სათანადოდ რომ აჟღერებულყო, 80 ორკესტრანტი სჭირდებოდა. მხოლოდ მაშინ გაიგონებდა მას მსოფლიო და დარწმუნდებოდა, რომ ქალაქი, სადაც ცოცხლობს ასეთი ბგერები, არასოდეს დანებდება და ხალხიც, ასეთი მუსიკის შემქმნელი, დაუმარცხებელია. მაგრამ ორკესტრის 105 მუსიკოსიდან დაკვრა შეეძლო მხოლოდ 15-ს (ბევრი ევაკუირებული იყო, 30-მდე შიმშილმა იმსხვერპლა, უმრავლესობას გადაადგილება არ შეეძლო).

საიდან მოეყვანათ მუსიკოსები? მაშინ მოიფიქრეს: რადიოთი გამოცხადებინათ, რომ იწყებოდა ქალაქში დარჩენილი ლენინგრადელი მუსიკოსების ხელახალი რეგისტრაცია.

ისედაც დაუძღურებულმა დირიჟორმა, საკუთარი აწრდილისგან არაფრით რომ არ განსხვავდებოდა, კარდაკარ მოიარა ნაცნობი მუსიკოსების სახლები, ქალაქის ჰოსპიტლები.

მოხდა განსაცვიფრებელი ამბავიც: ერთ-ერთ ჰოსპიტალში კარლ ელიასბერგს უთხრეს, რომ თქვენი ორკესტრის წევრი ჟაუდატა აიდაროვი ახლახან გარდაიცვალაო. ცხედრებით გადაძეძილ მორგში მან მართლაც მიაგნო დრამერ ჟაუდატას. დირიჟორი იდგა ამ მძიმე სანახაობის პირისპირ გარინდებული: აი, ასე, რამდენიმეწამიანი მდუმარებით ის პატივს მიაგებდა ნიჭიერი კოლეგის ხსოვნას. ის იყო, წასვლა დააპირა, რომ უცებ თითქოს ადგილს მიეყინაო; თვალებს არ უჯერებდა: ქვის ზედაპირზე განოლილმა მუსიკოსმა მხოლოდ თითების ოდნავი შერხევით ამცნო მანსტროს, რომ ცოცხალი იყო.

ჟაუდატა მეორედ დაიბადა. და კიდევ: მისი ძლიერი ხელებისა და ემოციის გარეშე დასარტყამი ინსტრუმენტიც საჭირო დრამატულობას ვერ შეიძენდა; სიმფონიის კულმინაციურ ეპიზოდში ხომ, 10 წუთის განმავლობაში, სულისშემძვრელად გუგუნებს ბარაბანი და დრამერის სოლო-პარტიაც არაამქვეყნიური ჟღერადობისაა.

თანდათან სხვა მუსიკოსებიც შეაგროვეს. ტრომბონისტმა მეტყვიამფრქვევეთა ასეული დატოვა. ჰოსპიტლიდან გამოიქცა ალტაზე დამკვრელი. ვალტორნისტი ორკესტრში მოავლინა საზენიტო პოლკმა. ფლეიტისტი მოიყვანეს ციგით – მას სიცივისგან ფეხები ჰქონდა წართმეული. მოლასლასდა მესაყვირეც, ნაბდის ჩექმებით (შიმშილისგან დასიებული ფეხები სხვა ფეხსაცმელში არც ეტეოდა). ინსტრუმენტების აჟღერება ყველაზე მეტად მაინც ჩასაბერი საკრავების შემსრულებლებს გაუჭირდათ: ამისათვის საკმარისი ძალა აღარ ჰქონდათ.

სარეპეტიციო ოთახი მეოთხე სართულზე იყო და იქამდე ამოსვლაშიც კი ერთმანეთს შეველოდნენ ორკესტრანტები. ისე იყვნენ შეფუთულები, კაცს ქალისაგან ვერ გაარჩევდი. და მაინც: პირველ რეპეტიციაზე ყველანი შეიკრიბნენ.

მერე იტყვიან და დაწერენ კიდევ, რომ ეს იყო მსოფლიოში ჩატარებული ყველაზე მოკლე რეპეტიცია, რომელიც მხოლოდ 15 წუთი გაგრძელდა – მერე ძალა გამოელიათ.

მაგრამ დირიჟორი (უღონობით თურმე ისიც ბარბაცებდა პულტთან) მიხვდა, რომ სიმფონია აჟღერდებოდა, ორკესტრი ჯერ ისევ ფეხზე მდგარ ქალაქში თავის უდიდეს მისიას შეასრულებდა.

მუსიკოსებს გაუძლიერეს საკვები ულუფა (დღემო ერთხელ უმზადდებდნენ ცხელ კერძებს), თუმცა რამდენიმე მათგანი კონცერტამდე გარდაიცვალა.

აგვისტოს პირველ რიცხვებში ქალაქში გაჩნდა აფიშები, რომელიც იუწყებოდა: რომ 1942 წლის 9 აგვისტოს, ლენინგრადის რადიოკომიტეტის

კარლ ელიასბერგი

„მეშვიდე სიმფონიის“ გენერალური რეპეტიცია

ბლოკირებულ ლენინგრადში გამოკრული აფიშა

დიდი სიმფონიური ორკესტრი ლენინგრადის ფილარმონიის თეთრსვეტებთან დიდ დარბაზში შეასრულებდა დიმიტრი შოსტაკოვიჩის „მეშვიდე სიმფონიას“.

მაყურებლებით გადავსებული აუდიტორია კულისებიდან გამოსულ დირიჟორს ხანგრძლივი ოვაციით, ფეხზე მდგარი შეხვდა. თეთრ პერანგსა და ფრაკში გამოწყობილი კარლ ელიასბერგი იმ დღეს საოცრად ელეგანტურად გამოიყურებოდა.

„დარბაზში, რომელიც მთელი ზამთარი არც გამთბარა და არც მაყურებელი უნახავს, აინთო ყველა ბროლის ჭალი და სადღესასწაულოდ გაბრწყინდა“, – გაიხსენებს მოგვიანებით კლარნეტისტი ვიქტორ კოზლოვი.

2 საათისა და 20 წუთის განმავლობაში

იმ დღეს, ვიდრე სიმფონია სრულდებოდა, მტრის არც ერთი ყუმბარა არ აფეთქებულა არც ფილარმონიის სიახლოვეს, არც ქალაქში. როგორც მერე გახდა ცნობილი, ლენინგრადის ფრონტის მეთაურმა, გენერალ-ლეიტენანტმა ლეონიდ გოგოროვმა შტაბში მოიწვია გამოცდილი არტილერისტები. მათ მიეცათ კონკრეტული დავალება: რადაც არ უნდა დაჯდომოდათ, კონცერტის მსვლელობისას უზრუნველყოთ ქალაქის სრული უსაფრთხოება და მუსიკოსების სიმშვიდე.

დრო წუთობრივად იყო გათვლილი! სიმფონია გრძელდებოდა 80 წუთი. მაყურებლების მოსვლას 30 წუთი დასჭირდებოდა. კონცერტის დასრულების შემდეგაც იგივე ნახევარი საათი უნდა ევარაუდათ. ჯამში გამოდიოდა 2 სთ და 20 წთ. ამ ხნის მანძილზე გერმანელთა ზარბაზნები უნდა დადუმებულიყო.

ფრონტმა სამხედრო არსენალიდან გამოყო ყველაზე მსხვილკალიბრიანი ჭურვი, რომელსაც უნდა დაეცვა ლეგენდარული „სიმფონიის ხელშეუხებლობა“. საარტილერიო „ორკესტრის“ ხელმძღვანელად დაინიშნა 42-ე საარტილერიო პოლკის მეთაური – მიხეილ მიხალკინი. კონცერტამდე ერთი საათით ადრე პოლკმა ისეთი გრიგალისებური ცეცხლი გაუხსნა გერმანელთა პოზიციებს, რომ ამ სასტიკი ფსიქოლოგიური ზეწოლით განმუხტა სავარაუდო საპასუხო კონტრშეტევა.

ვიდრე კონცერტი მიდიოდა, მონინალმდეგის ვერც ერთმა თვითმფრინავმა ვერ გაბედა ცაში აფრენა.

9 აგვისტოს ინურებოდა ბლოკადის 355-ე დღე.

1942 წლის 9 აგვისტო – ლენინგრადი

არაფერი უშლიდა ხელს მუსიკას, ეგალობა ქალაქისათვის, ემღერა მსოფლიოსათვის. და მსოფლიომაც იმ დღეს დაიჯერა: რომ ქალაქი არ დაეცემოდა, ლენინგრადელები დაუმარცხებლები იყვნენ.

სიმფონია, რომელიც პირდაპირი ეთერით გადაიცემოდა რადიოთი, ქალაქში დამონტაჟებული ხმების გამაძლიერებელი ქსელური რეპროდუქტორებით ესმოდათ ბლოკირებულ ლენინგრადელებსაც (ვინც კონცერტზე ვერ მოხვდა ან ვერ მოვიდა) და ქალაქის მისადგომებთან მყოფ გერმანელ მეომრებსაც, რომლებსაც ალყაში ჰყავდათ ლენინგრადელები.

დირიჟორი კარლ ელიასბერგი უფრო გვიან იტყვის: „ასეთი აღმაფრენით არასოდეს დაგვიკრავს. და როცა კონცერტის დასასრულს მაყურებლებით გადავსებულ დარბაზში იქუხა ტაშმა, მომეჩვენა, რომ ყველანი ერთად ძველებურად მშვიდობიან ქალაქში ვიყავით, რომ კაცობრიობის ომებს შორის ყველაზე სასტიკი ომი დასრულებულიყო“.

სიმფონიის არანაკლებ ემოციურ აკორდად იქცა 10 წლის ლუბა შნიტნიკოვა, რომელიც პარტერიდან სცენისაკენ გაიქცა, მინდვრის თაიგულით ხელში. საგანგებოდ ამ დღისთვის სახლის პირობებში მის მიერ გახარებული გეორგინების, ასტრების, გლადიოლუსების შეკვრა გაუნოდა გაოცებულ დირიჟორს. მერე დაწერენ, რომ იმ დღეს, ნახევრადდანგრეულ, მაგრამ იმედიან ლენინგრადში ეს იყო ულამაზესი ყვავილების ერთადერთი თაიგული.

„მეშვიდე სიმფონიის“ პრემიერა ლენინგრადის ფილარმონიაში. 1942 წლის 9 აგვისტო

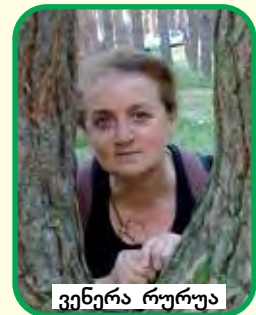
ძალიან გვიან, გერმანიიდან ჩამოსულმა ორმა ტურისტმა (ყოფილმა ჯარისკაცებმა) გამოძებნა კარლ ელიასბერგი და გამოუტყდა მას:

„მაშინ, 1942 წლის 9 აგვისტოს, ჩვენთვის ცხადი შეიქნა, რომ ამ ომს ვერ მოვიგებდით. თქვენ გვაგრძნობინეთ ძალა, რომელიც ამარცხებს შიმშილს, შიშსა და თვით სიკვდილსაც კი“.

P.S. უდიდესი ხელოვანი დიმიტრი შოსტაკოვიჩი გახდაცვალა 1975 წლის 9 აგვისტოს, იმ დღეს, როცა მის მშობლიურ ქალაქში პიხვედა ალექსა უჯვავი „მეშვიდე სიმფონია“.

ვენეჩა ხუჯას სახელი უცხო ახ ახის «იარქნი» მკითხველისთვის. მისი სიტოთი და სიყვარულით სავსე წანეხები ახაქთხედ დაბეჭდიდა ჩვენი ვეხნარის ფეხცელებზე. მინიატურაში «ანგელოზის დღე» ავტოი გვიამბობს, ხოგოი ცილობს, გუდაუთე ჰატაჩა გაბიელს ტეეფონით მიულოცოს თავისი მოსახელე წმინდანის დღე. ჩაქი ამას ვეი ახეხებს (მობილეხების ეპოქაში!), სასნახათოდ მოიფიქებს, ლოცვით შეეხმინაროს გაბიელს. სწამს, ხომ ლოცვა - უხენაესთან ჰიხდაჰიი ჯავშიი - ახასოდეს დალადატებს, ხოლო უდის ანგელოზები უსნახაფესად მონახავენ ახესატს და მას ეთიღ სუხვილებს გადასცემენ.

ვენერა რურუა

იმასაც ვიგებთ, ხომ იაშვილის ქლინიკაში აფხაზეთიდან ჩამოყვანილი ჰატაჩა დაქი, თავის სიმსივნის დიაგნოზით (ახავის უკვიხს საქითველოს სხვადასხვა სამედიცინო დაწესებულებაში აფხაზეთიდან სამედიცინო ჩამოსული, აფხაზეთიდან მოდაჰაჩაქე ადამიანები), წახმატებული ოპრაციის შემდეგ ედამ და ბებიაშ სასნახათოდ ხოგოი მონათლეს და დაქი ხოგოი იქცა გაბიელად.

მთავლისმთქმელია გაბიელის მოსანახელებად ქლინიკაში მისული სხელიად უცნობი ადამიანის (ამ შემთხვევაში, ავტოიის), გაბიელის დელისა და ბებიის შეხვედრის სცენა.

ხოგოიჩ სახაზებაშია, სიყვარული ყვედაფეხს ფაჩავს; იქნებ, მიივესი, ქაითველი და აფხაზი ხაღის ხედახალი გაქისტიანებაა საქიხო, ხედახალი მოქცევა, ხომ დავბიუნდეთ ღვთის სიყვარულში, ხოლო ჩასაც უვალი და სიყვარული გააქითიანებს, მას ვეჩაფეხი დააშოიშოიხებს.

ვენეჩა ხუჯამ, გაგის საქადაქო გაზუთის ყოფიმა ვეხნარისტმა ღიჯვედ უოლეგასთან ეთად აფხაზეთში დააფეძნა ჰიხველი კომპიუტერი გაზუთი «მეცხე ტაღლა» (იყო მისი ხედაქოიცი); ომის დიოს მუშაობდა გაგის სამხედრო კომენდატუხის ჰეხსამსახეში და მის მიეი მომზადებული სიუეუტები გადაიციმოდა ტეევეიზიით; ამ ჩამეწინე წღის წინ ვენეჩა ხუჯას ჰუბიქაცია - «გაგა - ჩვენი დაქაჩველი სამოთხე», შეფასებული მაღალი ხეიციწველი ქელით, დაბეჭდა გაზუთი «ქვიხის ჰალიქამ».

ღღეს ის აფხაზეთის მთავიხობის აჰაჩაქში ადმინისტრაციული სამმხითველოს უფიოსის მოადგილა.

ანგელოზის დღე

ვენერა რურუა

გიორგობისთვეა.

ჰატარა გაბრიელის მფარველი ანგელოზისა და მოსახელე წმინდანის დღეები ახლოვდება.

მინდა დაფურეკო, მიულოცო, მაგრამ როგორ?

გაბრიელი გუდაუთაშია, მე - თბილისში.

ვერ ვრეკავ!

ესეც ჩვენი ნაქები მობილური კავშირგაბმულობა - ქვეყნიერებასთან ამყარებს კავშირს ერთ ნამშიო... აგერ, თითქოს ხელის განწვენაზეა გუდაუთა და რომ ვერ ამყარებს?!

არა უშავს - უკეთესი გზა ვიცი, რომელიც „კაცთათვის შეუძლებელს შესაძლებლად“ გახდის. თანაც, ის ერთმანეთთან დაკავშირების ყველა სხვა საშუალებაზე უსწრაფესი და სანდოა - ჩუმად, ჩურჩულით, ან სულაც, უხმოდ შევევედრები ჰატარა გაბრიელის მფარველ ანგელოზსა და მის მოსახელე ჩვენს დიდ წმინდანს, რაც ამ სისხამ დილით უსურვე აფხაზ ბიჭუნას და ისინიც, როგორც კეთილის მახარობლები, მყისიერად, ქარზე უსწრაფესად გადააფრენენ ჩემს (მი)ლოცვას... მცხეთას, ენგურს, ოჩამჩირეს, სოხუმს და სიყვარულის სხივებს გუდაუთაში აუთამაშებენ დედის კალთაში მონებივრე გაბრიელს...

მეც ეს მინდოდა, სხვა კი - არაფერი.

...გაბრიელი აქ გავიცანი, თბილისში, იაშვილის სახელობის ბავშვთა საავადმყოფოში.

მანამდე...

მანამდე დაური ერქვა - აფხაზებში ერთ-ერთი ყველაზე გავრცელებული სახელი.

თავში სიმსივნით დაიბადა.

მოიარეს ადგილობრივი ექიმები, რუსეთის კლინიკები... უშედეგოდ!

თბილისი ბოლო იმედად რჩებოდათ.

წამოვიდნენ!

თავიდან ქართველი ექიმებიც ორჭოფობდნენ - სიმსივნე დიდი იყო, ოპერაცია - ძალიან სარისკო, დროის დაკარგვა - ორმაგად!

ოპერაცია გადაწყვიტეს!

სავადმყოფოშივე სასწრაფოდ მონათლეს!

გაბრიელი - ეს სახელი მამამ შეურჩია და ნათლიადაც თვითონ დაუდგა.

ხილული სასწაულებიც მერე დაიწყო...

...დედამ და ბებია ახალნაოპერაციევი და ექიმებისათვის მაინც ნაკლებად საიმედო გაბრიელი მცხეთაში გააქანეს და ბენვზე დაკიდებული პატარას სიცოცხლე მის მფარველ წმინდანს შეავედრეს.

არავინ იცის, როგორ მოეფერა, დაუყვავა და დალოცა მის საფლავზე მოკოტრიალე აფხაზი ბიჭუნა მამა გაბრიელმა...

ეს მარტო გაბრიელმა იცის – იმ ღამით მშვიდად ეძინა. სიმშვიდე იყო მეორე, მესამე, მომდევნო დღეებშიც.

იმედრასახულმა ექიმებმა თქვეს – თუ ასე იყოჩაღა, გადაძლევსო!

ბებია დღედაღამ ლოცულობდა!

დედა, შეტევების გამეორების შიშით, მაინც უთევდა ღამეებს.

ფეხზე იდგა გაბრიელის მთელი სანათესაო აფხაზეთშიც!

გუდაუთიდან მამაც ჩამოვიდა!

ყველაზე მშვიდად და არხეინად კი გაბრიელი იყო - ჭამდა, ეძინა, ლულუნებდა,

ტიტლიკანა ფეხებით ჰაერში „ველოსიპედსაც ატრიალებდა“ და, აქაოდა, რას

ვაკეთებ განსაკუთრებულსო, შიგადაშიგ გაკვირვებით მიაჩერდებოდა მისი

აქტიურობით გაოცებულ და გახარებულ ექიმებს.

ეს ყველაფერი იყო.

ახლა...

ახლა ექიმები მისი სრული გაჯანსაღებისათვის იბრძვიან და ამიტომაც გაბრიელი

ხშირად ჩამოდის გუდაუთიდან. მართალია, ჯერ დამოუკიდებლად ვერ დადის,

მაგრამ იმედი აქვთ, რომ მოვა დრო და მარშრუტ „გუდაუთა — თბილისს“ მარტოც

დალაშქრავს.

...საავადმყოფოში ვარ – გაბრიელის პალატაში!

სძინავს და ამიტომაც ჯერ არ ვიცი, რომ საოცრად ღამაზია – ქერა,

ცისფერთვალეა და ვერცხლისწყალივით მოძრავი.

პალატა მყუდროდ, საცხოვრებელი ოთახივით აქვთ მოწყობილი. შინაურულად არიან – ბებია გარე-გარე დაფუსფუსებს, დედა სანოლში მონავარდე გაბრიელს თვალს წამითაც ვერ აშორებს.

კეთილგანწყობით მხვდებიან!

ასე მგონია, დიდი ხნის ნაცნობ, მონატრებულ ადამიანებს შევხვდი.

სრულიად უცხო გაბრიელის დედა გაკვირვებით, ბავშვური გულწრფელობით მომჩერებია და ვგრძნობ, რომ მემადლიერება. ამით შეთამამებული და, უფრო მეტად, გახარებული მას გულში ვიკრავ და შინაგან განწყობასთან ბევრად შეუსაბამო, შაბლონურ და გაცვეთილ სიტყვებს ვეუბნები. დაახლოებით ასეთს: „ჩვენ ერთი მიწის შვილები ვართ“, „რა გვაქვს გასაყოფი“, „მე აფხაზი ნათესავებიც მყავს“...

გაბრიელის ბებია ყავას მიდუღებს და ღამბაქუზე შოკოლადს მიდებს.

მარხვის დღეებია. შოკოლადს უხმოდ ვდებ მაგიდაზე.

– ეს სამარხვოა, – მიმიხვდა ბებია და მორცხვად, ოდნავ გასაგონდაც დააყოლა, – ჩვენც მარხვაზე ვართ.

– ესე იგი, უკეთ გავუგებთ ერთმანეთს, – ვფიქრობ გახარებული და ბებია უფრო ვუთამამდები. ენას ვერ ვაჩერებ, შიგადაშიგ – ცრემლსაც. არ ვიცი, აღლელებისგან რას ვლაპარაკობ და, საერთოდ, გამომდის თუ არა მთავარი სათქმელი – ქრისტიანებს რომ ეროვნება არა აქვთ.

პროდუქტებითა და ჭურჭლით სავსე მაგიდის შუაგულიდან მამა გაბრიელის ხატი თუ სურათი სიყვარულით სავსე თვალებით მოგვჩერებია და გვიღიმის.

...გვერდითა პალატიდან ხმელი აღნაგობის ქალი შემოდის, მისალმების ნიშნად თავს გვიკრავს და გაბრიელის დედას რაღაცას ეკითხება.

თვალეზსა და ყურებს არ ვუჯერებ – ეს ქალბატონიც აფხაზია!

ჩემი მეგზური, დღევანდელ მასპინძლებსა და სხვა აფხაზეთშიც ნდობამოპოვებული ალექსანდრე მიხსნის, რომ ამ ქალბატონის ახალშობილიც მძიმე ავადმყოფია – გაბრიელზე ბევრად უფრო მძიმე, რომ მასაც შემოატარეს რუსეთი, რომ ქართველმა ექიმებმა მასაც რამდენიმე ოპერაცია გაუკეთეს და ყველა, რა თქმა უნდა, უსასყიდლოდ, როგორც თბილისში სამკურნალოდ ჩამოსულ სხვა აფხაზებს.

...სანამ მე და ახალგაღვიძებული გაბრიელი ერთმანეთს ვეცნობით, ქალები საუბრობენ – მშვიდად, თავისუფლად, გამოკვეთილი გუდაუთური აქცენტით. საუბარში ალექსანდრეც ერთვება – რუსულად, ქართულად ხუმრობს, ენაკვიმატობს. თვალში საცემია შემოსული ქალბატონის სითამამეც და უშუალობაც.

ქალების საუბრიდან, მართალია, არაფერი მესმის, მაგრამ კარგა ხნის მივინყებულები, უკვე ყურს გადაჩვეული აფხაზურისა თუ სხვა ყოველივე აქ მოსმენილის, ნანახისა და განცდილის ფონზე თავს ჩვენებურ, მშობლიურ გარემოში ვგრძნობ და ვხვდები, როგორ გვეხმარება ჩემს წინ მონებოვრე ეს პატარა მისიონერი, დავამარცხოთ შიში, სიძულვილი, გაუცხოება, გადავთვლოთ ჩვენი გამყოფი ყველა ხაზი და... გავერთიანდეთ, როგორც დღეს, მის ამ ერთ ციციქნა პალატაში.

გაბრიელს ვითომ პირადად

დიდურად გეტყვი:

იმ დღეს, შენს გარდა, თბილისში სამკურნალოდ ჩამოსული სხვა აფხაზებიც მოვინახულებ. მათ შორის, ერთ-ერთს, რომელსაც იმ დღეს გაუკეთეს ოპერაცია, გული, კვეთის შემდეგ, ზედ საოპერაციო მაგიდაზე გაჩერებია და იგი პირდაპირი, ცოცხალი მასაჟით აუმუშავებიათ ექიმებს.

ქუდბედიანი კაცი ყოფილა – გული კვეთამდე რომ გაჩერებოდა, ვერ ვუშველიდითო, გვითხრა ექიმმა.

ქირურგის მისაღებში მე და ალექსანდრე „ქუდბედიანის“ ქალიშვილს, სოხუმიდან ჩამოსულ მადინასა და მის მეგობარ ჟანასაც შევხვდით.

კარგა ხანს ვისაუბრეთ.

ჟანა ოსი აღმოჩნდა – სამაჩაბლოდან.

...იქ, შენთან, საავადმყოფოში, ემოციებით დატყვევებულს, არ მიფიქრია, ჩვენი – ქართველის, აფხაზისა და ოსის – იმდღევანდელი შეხვედრა შემთხვევითი კი არა, საგანგებო რომ იყო.

გესმის, გაბრიელ, ს ა გ ა ნ გ ე ბ ო !

განგება კი, იცი, რა არის?

განგება წესრიგია, რომლითაც ყველაფერი კეთდება, როგორც ამას ღმერთი ინებებსო – ეს მერე, როცა შენზე და, საერთოდ, იმ დღეს ნანახსა და განცდილზე გასამყარებულ ფიქრებში ჩვენს ნაწილებმოკვეთილ სამშობლოს ვამთლიანებდი, წმინდა მამებთან ამოვიკითხე.

შენთვის განკუთვნილ ამ წერილს აქ დავასრულებდი, კიდევ ერთი სასწაული რომ არა.

ოჩამჩირედან ჩამოსული ნათელა, რომელიც, ასევე, იმ დღეს მოვინახულებთ, არც მეტი, არც ნაკლები, ჩემი ნათესავი აღმოჩნდა – აფხაზი მამიდაშვილების მხრიდან.

უნდა გენახა, როგორ მოგვჩერებოდა პალატაში ყველა, როცა საერთო ნათესავების სახელების ჩამოთვლას ერთმანეთს ვასწრებდით.

ცალკე ალექსანდრე იჭაჭებოდა – ომი რომ არა, თქვენ ერთმანეთს ვერ გაიცნობდითო.

ვიცინოდით, ვტიროდით. მერე ისევ ვიცინოდით და ვცდილობდით, არ გვეტირა.

ხედავ, გაბრიელ, რა პატარაა ჩემი და შენი გასაერთიანებელი სამშობლო?

ხედავ, როგორ ელოდება იგი ჩვენს ამ საერთმანეთო ნაბიჯებს?

თუმცა, შენ ჯერ ამას ვერ ხედავ და არც სამშობლო იცი, რა არის!

სამშობლო, გაბრიელ, იგივე, უფალია, ჩვენი დიდი მშობელი – აბა, დაუკვირდი, როგორ ჰგავს ეს ორი სიტყვა ერთმანეთს?!

ჰოდა, როცა გეტყვიან, ამა და ამ ექიმმა გადაგარჩინაო...

თუმცა, მე რა უნდა გითხრა – გაიზრდები და თვითონაც მიხვდები, ვინაა შენი გადამრჩენი!

მშურს შენი, რადგან წინ გაქვს ყოველივე ამის აღმოჩენისა და შეცნობის სიხარული!

სულხან-საბა ორბელიანი.
ავტორი: ლადო გუდიაშვილი

ძვირფასო ყმანვიებო!

ანბანთ ზიგის მიხედვით დაღაგებული ძაღიან ბევი სიტყვა, ზომელსაც «იარქნის» ყოველ ნომეში საგანგებოდ განვიდოთ, ზომ ახა ჰიხველი ქაითველი ექსიყოგაფი სელხან-საბა ორბელიანი და მისი შეუფასებელი «სიტყვის ჯონა», შესაძლოა, ჯეი ჯიდევ სამი საუჯუნის წინ ყოფილიყო მივიწყებული ზოგიეხთი მათგანი.

ჯიდევ ნახმოსადგენია შვიდიოდე ასო-ბევიის (ჩან-იდან ჰაე-მდე) მნეხივში განთავსებული ექსიეუხი ეხთუეები.

«თუ ვისმე გნადს ეს წიგნი, ეგეე გმატს ვითა ზესთაველსა»-ო, - ასეთი დიდი აზიის იყო ძველი ქაითული საზოგადოება საბას ექსიეონზე.

ამასთან, ისევ გთავაზობთ უდიდესი მეიგავის ჯიდევ ეხთ შთამბეჭდავ ნანახმოებს - «ეიისიის მაგისტროსი», ყველა დროსა და ეპოქაში ეხთმანეთისთვის გასაზიხებელ გუდმონყაიების ამბავს.

«სიბიძნე სიცხეისა» შედევიხია თავისუფალი აზიოვნების შემოქმედებისა. იგი ახის ჯათეხიზისი* ქაითული გონება-მახვილობისა», - წეხდა გოგლა დეონიძე.

- უ -

შაბარდუხი – შავი, დიდი და გვარიანი ქორი

შავცეცხლი – ყუმბარა

შალალი – ყოველთა წყლულთა ნადენი,
ვითარცა წყალი (ჩირქი)

შალვარი – ბერძნულია, ქართულად ორკეც
ნიფხავს ჰქვიან როპანაკი; გარე
ამოსაცმელ შალვარს – სანმერთული

შანდაკი – ვრცელსა და ვინროს საშუალი

შატაბუტა – ჩქარ მოუბარი

შატროვანი – ქვეშაგებზე და ცხენზე
გადასაფარებელი უცხო რამე

შაქარი – ინდოურისა ენითა თაფლი შეყინული

შაშარი – სისხლის გამოსაშვები მახვილი

შევაფარილე – ფარით (შავი მურით) შევსვარე

შეთიანი – სნეული, გიჟი

შემრგე – უწყინარი

შეუვრდა – დაუჩოქა

შეფრუშკვა – წარბის შეჭყუხვა

შეჭამადი – მარხვის საჭმელი

შვილაკი – ცუდშვილა

შვილიშვილი – ბადიში

შიმუნვარი – მხლებელი ქალი

შიშაგი – კამბეჩი

შიშთვილი – სახრჩობელი

შინიში – დეიდაშვილი, მამიდაშვილი

შორსსათუალე – დურბინდი

შორშოფი – გიჟური ტირილი

შუკა – ფოლორცი (ქურჩა)

შუმი – უწყლო ღვინო

შუნი – დედალი ჯიხვი

შური – მწუხარება სხვისა კეთილსა ზედა

შუშტყემალი – შინაური ტყემალი, რომელსაც
სპარსნი ალუჩას უხმობენ

შხაპი – ჩქარი წვიმა

შხორკალი – ყრმათაგან ჩქარი ფორთხალი

* – ქრისტიანული ღვთისმეტყველების მოკლე გადმოცემა კითხვა-პასუხის სახით.

აიისრის მაგისტროსი¹

სულხან-საბა ორბელიანი

იყო მაგისტროსი ერთი, ძალზე კარგი და სახელოვანი ჭაბუკი, ყმა კეისრისა. და გაგზავნა კეისარმან მოციქულად საფრანგეთს. ძალზე ქველმოქმედი კაცი იყო, მაგრამ სიკეთეს უფრო ფარულად იქმოდა.

წავიდა. რა გზა განვლო, ნახა, ერთ ადგილას შიშველი მკვდარი ეგდო. გაიარა პაშტა² მანძილი და მოსამსახურეთ უთხრა:

– თქვენ წადით, მე ნუ მელით!

რა ისინი მოიშორა, დაბრუნდა, ტანთ გაიხადა; ორი პერანგი ეცვა, ერთი მას მკვდარს ნახურა და მსახურთ მიენია.

მოვიდა ქალაქსა ერთსა. ფოლორცში მწვირე³ იდგა და შიგ საპყარი⁴ გლახა ეგდო. არცა ვინ ამომყვანი ჰყვანდა და არცა ვინ მიმცემი რისამე.

მაგისტროსი ჩამოხტა სახედრიდან და ამოიყვანა საპყარი, ხმელზე დასვა და ერთი ფლურიც⁵ მისცა.

წავიდა საფრანგეთს, ჩაჯდა ნავში, ზღვა აღელდა, ნავი დაემსხვრა და მაგისტროსი უფსკრულში ჩავარდა.

მოუხდა კაცი ერთი, მოხვია ხელი და ხმელზე გამოიყვანა. უთხრა მაგისტროსს:

– მე ის გლახა ვარ, შენ რომ წუმბიდან ამომიყვანე. მე კი მის მაგიერ ეს მიქნია!

საფრანგეთში კეისრის ყოველი ბრძანებული გაასრულა და მობრუნდა. მოვიდა კონსტანტინეპოლს. მოედანზე გამოაჭენა ცხენი, რომელიც წაექცა; თვითონ მას კი წვივები სრულებით დაელენა. გამოვარდა მეფე და სრული ჯარი.

აიყვანეს მაგისტროსი, შეიყვანეს, დაანჯინეს, დაუყენეს მკურნალნი, მაგრამ ვერა უწამლეს რა.

მაგისტროსს ერთი გულითადი მონა ჰყავდა, რომელიც სულ სანოლთან ეწვა. მოვიდნენ დასტაქარნი. იკითხა მაგისტროსმა:

– ჩემთვის რას იტყვიან?

მონა გაჰყვა დასტაქართ. მათ თქვეს:

– მოვალთ ხვალ, თუ ფეხს მუხლში მოგვაჭრევინებს, ვუწამლებთ და მორჩება კიდევ; თუ არადა, მოკვდება!

მოვიდა მონა და ყველაფერი უამბო ბატონს.

რა მოისმინა მაგისტროსმა, ასე თქვა:

– მე ცალფეხ სიცოცხლეს მოვკვდე, დია მიჯობს!

მრავალი იტირა და მიეძინა. და მონა იგი ისევ ფერხითი ეწვა.

შულამისას შემოვიდა კაცი სარკმლიდგან, თეთრი პერანგი ემოსა. დაჯდა. მოიკითხა მაგისტროსი და ფერხის ამბავი იკითხა. მერმე უთხრა:

– მაჩვენე ფერხი, რა რიგად გაქვს?

თავისი უბიდან ერთი მოთხე⁶ ამოიღო. მას შიგან წამალი იდგა, ამოიღო თითით და ფერხი დაუზილა.

მეორედაც წაასცხო წამალი და უთხრა:

– ადექ, მომეყრდენი!

მერე დაანჯინა და მესამედაც წაასცხო. ბოლოს უთხრა:

– ადექ, წადი, უკვე მორჩი!

ადგა მაგისტროსი და მთელი კაციც შეიქმნა. მაშინ უთხრა უცნობმა მაგისტროსს:

– მე იგი მკვდარი ვარ, შენ რომ გზაზე მნახე და პერანგი დამხურე. მე შენი სიკეთისათვის პასუხი ესე მიქნია!

1 – მოძღვარი, მასწავლებელი. 2 – მცირეოდენი. 3 – საშინელი სიბინძურე. 4 – ხეიბარი. 5 – ოქროს ფული (4 გრ). 6 – პატარა კოლოფი.

გალილეო გალილეი

1600 წლის 13 აგვისტოს - დომინიკელი ბეჩი, ჯიძიდან ბიძემ - ხომში ჯოცონზე დანვს მხოლოდ იმისთვის, ხომ ამტკიცებდა, ედამინა შვის გახშემო ბიუნავსო. თუმცა მამინ მან ასტრონომიული ოპტიკური ხელსაწყო - ტელესკოპის შესახებ ახაფეხი იცოდა.

მალე, 1609 წელს, ამჯეხადაც იტალიელმა მეცნიერმა გალილეო გალილეომ თავისი სახლის უკან მდებარე ბაღში დააყენა ტელესკოპი და ცისკენ მიმავით. წყვიდადიდან გამოიქითა ჯეხაც უნახავი ვახსკვლავები და მიემატა უკვე ცნობილ ვახსკვლავებს.

იმთავითვე შეიცვალა გალილეის ცხოვრება. მას განადიდებდნენ, ხოგოც მეოხე ჯოლემბს, ახად სამყაროთა პიხველად აღმომჩენს. მიენიჭა ჯიდეუ ჰადეის უნივერსიტეტის მთავარი მათემატიკოსისა და სამეთეო ჯახის ფილოსოფოსის წოდებები.

თუმცა მალევე ხომის ჰაჰმა უკმაყოფილება გამოხატა; ის თვლიდა, ხომ ციუხ სხუელთა მოძიარობა აღწეილია წმინდა წეიღღში - ფსალმუნებში, ისაიას წიგნში და ბიბლიის მხავად ადგილას; ხომ ყველა ეს თემა გაანალიზებულია წმინდა მამების მიუხ უბხადო მოკვდავთათვის მუხეხელობაა ისეუ ამ საკითხებით დაინტეხეხება.

გალილეო გალილეი გააფეხიხილეს, "შეუწყვიტა თავდასხმა ზებუნებუიუ სამყაროზე". ის მაინც ვეი ისვენებდა; გადწყვიტა, გაეგეხელებინა მთავახისა და ვახსკვლავების ცალეუედ

ფეგამენტებზე დაჯიხვება, ცლები; ამასთან, შეუქმნა ბეჯიად მძღავი ოპტიკური ხელსაწყო. ახლა მისი ტელესკოპი, გაოხმაგებული ძალის მქონე ღინზებით, საგნებს ოცჯეხ მეტად ადიდება.

1610 წლის იანვარშივე მეცნიერმა გააკეთა პიხველი განსაცვიფებელი აღმომჩენა:

მის მიუხ მოკვლეული 4 ჰღანეტა სამყაროს შექმნის ღლიდან ახავის ენახა - ეს იყო ჰღანეტა იუპიტერი, 4 თანავახსკვლავიდი.

ამ ახალი აღმომჩენის შესახებ სათაუხით - "ვახსკვლავეთის მოციქული" მეცნიერმა სასწაფოდ გამოსცა წიგნი. ეხით ევიხის განმავლობაში კიხაფი სხუად გაიყიდა.

შემდგომი 30 წელიწადი გალილეის ახ შეუწყვეტა ციუხ სხუელებზე დაჯიხვება; დასკვნები იმ ღიოსათვის სენსაციუი იყო: მთავახის ზედაპიი ხომ ედამინისას ჰგავს, ცაზე ვახსკვლავთა დაუსხულებელი წეება ხომ "იხმის ნახკომია", ედამინის მსგავსად, მზეუ ხომ თავისი ღეიძის გახშემო კიიარებს (ეოპეინიეი ამას მახკო ედამინის შესახებ ამბობდა); და ყოველივე ეს გალილეომ მეცნიერეუდაც დაასაბუთა.

ჯათოლიკეი იწევიზიციას, ხა თქმა უნდა, მეჯკი იყო ასტრონომის მიმავით. წლების მანძილზე გალილეო იმყოფებოდა მინაპაკიშობაში, აეკიხაღა ჰედაგოგიუი მოღვაწეობა, ეონტაქტი საზოგადოებასთან.

გაიდაცვარებამდე ცოტა ხნით ადეუ, უკვე თითქმის დაბიშავებული, მეგობრისადმი გაგზავნილ წეიღღში მეცნიერი წეხდა:

"ხოცა შეუჯაცყოფთა, დაციწვა და წეენა სეყვასავით მაყყება ყოველი მხიღან, ისლა დამიჩენია, მოკვედ მდემახებაში".

"ის ან ედიდეი მეცნიერი, ან ნახმოუგენელი შეუეიღი", - ასე შეაფდასა გამოჩენილი იტალიელი ფიზიკოსი, მათემატიკოსი და ასტრონომი გალილეო გალილეი (1564-1642 წ.წ.) მისმა თანამეღეოვემ.

„ჩეი ვონების არსი ცნობიდა მხოლოდ ჩემთვის და უფდისთვის ზეცაში“

გალილეო გალილეი

გალილეო გალილეის ტელესკოპი

მკითხველისთვის ძალზე საინტერესო იქნება 400 წლის წინანდელი სტრიქონები – ამონარიდები დიდი მეცნიერის წერილებიდან თუ ნაშრომებიდან

„მე დიდი ხნის მანძილზე ვფიქრობდი იმ სიძნელეებზე, რომლებიც თავს იჩენს ტრადიციულ ასტრონომიაში სამყაროს სფეროებთან დაკავშირებით. მოსვენებას არ მაძლევდა ერთი გარემოება: რომ ფილოსოფოსებმა სამყაროსეული მექანიზმის დამაჯერებელ სქემას ვერ მიაგნეს; სამყაროსი, რომელიც ჩვენი სიკეთისათვის შექმნა ხელოვანთაგან საუკეთესომ და ყველაზე უფრო თანმიმდევრულმა. ამის გამო დავფიქრდი დედამინის მოძრაობაზე, თუმცა ეს იდეა აბსურდულად მესახებოდა. ვიცოდი ისიც, რომ ჩემამდეც ცდილობდა ზოგიერთი, აეხსნა ეს ფენომენი...“

ბუნებაში, ალბათ, არ არსებობს არაფერი, მოძრაობაზე უფრო ძველი, რაზეც ფილოსოფოსებს უამრავი ტომი აქვთ დანერლი, რაოდენობითაც და სისქითაც გამორჩეული...“

მე მოვახდინე გასაოცარი დაკვირვება მთვარეზე, რომელიც ყურადღების საგანი არაერთხელ ყოფილა, თუმცა, მგონი, არასდროს შეუნიშნავთ მისი ცვალებადობა. არადა, ის თითქოს ჩვენს თვალწინ ყოველთვის ერთი და იგივეა. მთვარე, მართლაც, ყოველთვის ერთი და იმავე სახით გვესახება – მომღიმარე

ადამიანის სახით, რომელზეც, შეიძლება, გავარჩიოთ თვალები, ცხვირი და პირი; იგი დედამიწისკენ ყოველთვის ერთი მხარითაა მობრუნებული. მისი ბრუნვის პერიოდი ზუსტად ემთხვევა მისი ტრიალის თვიურ პერიოდს, ამიტომ მუდამ მის ცალ მხარეს ვხედავთ*...

ეს სამყარო, რომელიც მე ჩემი დაკვირვებებითა და ცდებით გავაფართოვე ასჯერ, არა, ათასჯერ, იმასთან შედარებით, რაც ადამიანებს ნანახი ჰქონდათ გასული საუკუნეების განმავლობაში, ის ჩემთვის თანდათან ისე ძლიერ დაპატარავდა და შემცირდა, რომ ჩემი სხეულის უბადრუკ გარშემოწერილობამდე შემჭიდროვდა...

კოპერნიკის სისტემის სიყალბე არავითარ შემთხვევაში არ უნდა დგებოდეს ეჭვქვეშ; განსაკუთრებით, ჩვენ, კათოლიკეთა მიერ, რომლებიც წმინდა წერილის უპირობო ავტორიტეტს ვაღიარებთ, განმარტებულს უდიდეს ღვთისმეტყველთა მიერ; მათი არგუმენტები გვეხმარება ჩვენი რწმენის სიმყარეში, რომ დედამიწა უძრავია და მზე ბრუნავს დედამიწის გარშემო..

კოპერნიკისა და მისი მიმდევრების ჰიპოთეზა, რომელიც საწინააღმდეგოს ამტკიცებს, უარყოფილია ყველაზე დიდი და ძლიერი არგუმენტით – სახელდობრ, ღმერთის ყოვლისშემძლეობით.

ჩვენ არ უნდა გვეკონდეს პრეტენზია, შევაჩეროთ უფლის ხელი და დაჟინებით ვიკვლიოთ, თუ რაში ვცდებით.

წმინდა წერილის ასობითი გვერდი გვასწავლის, რომ ყოვლისშემძლე უფლის დიდება და სიდიადე სასწაულის ძალით მის ყველა ქმნილებაზე გადმოდის და ზეცის გახსნილ წიგნში ღვთაებრივად იკითხება.

ამიტომ არავის არ უნდა მივცეთ უფლება, დაიჯეროს, რომ ამაღლებულ იდეათა ნაკითხვას, ამ წიგნში რომაა გადმოცემული, სხვა არაფერი მოაქვს, თუ არა უბრალოდ მზისა და ვარსკვლავების მშვენიერების, მათი ამოსვლისა და ჩასვლის ხილვა, ანუ, რაც შეიძლება, შენიშნონ თვით გაუთლელმა უფიცებამაც კი.

ამ წიგნის ფურცლებზე წარმოდგენილია საოცარი საიდუმლოებები იმდენად ღრმა, და იდეები, იმდენად ამაღლებული, რომ მიუხედავად მღვიძარებისა, გულმოდგინე შრომისა და კვლევისა, ასობითა და ათასობით ყველაზე უფრო გამჭრიახ სწავლულთა შეცნობასაც ვერა და ვერ მიაღწია; არადა, ძიება, ათეული წელია, უწყვეტად გრძელდება.

მე მჯერა, რომ წმინდა წერილის მიზანია, დაარწმუნოს ადამიანები ჭეშმარიტებაში, რომელიც აუცილებელია სულის საცხოვნებლად. ამიტომ არც მეცნიერება, არც სხვა რამე საშუალება უტყუარად არ შეიძლება მივიჩნიოთ. ჭეშმარიტებას მხოლოდ და მხოლოდ სულიწმინდის ხმა გვანიჭებს. თუმცა, არა მგონია, დავიჯეროთ, რომ სწორედ ის ღმერთი, რომელმაც გვიბოძა გრძნობები, მეტყველება, ინტელექტი, წაგვართვა მათი გამოყენების უფლება, რათა შევისწავლოთ ის, რასაც შეგვიძლია, ჩვენ თვითონ ჩავწვდეთ. წმინდა წერილში იმდენად ცოტაა დაწერილი ასტრონომიაზე, რომ პლანეტების სახელებიც არაა მოყვანილი. ცხადია, ბიბლიის მიზანი რომ ყოფილიყო, ადამიანებს ასტრონომია შეესწავლათ, ამ თემას, ესოდენ თანმიმდევრულად, გვერდს ვერ აუვლიდა.

მე ნუგეშისცემის ორი მუდმივი წყარო მაქვს – პირველი ის, რომ ჩემს თხზულებებში შეუძლებელია, იპოვო წმინდა ეკლესიისადმი უბატივცემულობის სულ მცირედი მინიშნებაც კი; ჩემი გონების არსი ცნობილია მხოლოდ ჩემთვის და უფლისთვის ზეცაში. მხოლოდ მან იცის, რომ მე ტყუილად ვიტანჯები; რამეთუ წმინდა მამებიც არ საუბრობენ მეტი მონიშებითა და უდიდესი თავგამოდებით ეკლესიაზე, ვიდრე მე.

ღმერთს უსაზღვრო მადლობას ვწირავ იმისთვის, რომ მან, ესოდენ კეთილმა, პირველი მეო ღირსად, ამ სასწაულთა თვითმხილველი გავმხდარიყავი, რაც საუკუნეთა განმავლობაში წყვედიადით იყო მოცული.“

P.S. 1642 წლის 8 იანვრის ცივ საღამოს ვაკიანის ბიბლიოთეკაში ექვს ხოლსე დაწეს:

"ღლს მოვიდა ცნობა სინოხ გალიეის სიკვიდის შესახებ. ეს დანაჯაჰი ეხება ახა მხოლოდ ფლოხენციას, ახამედ მთელს მსოფლიოს და მთელს ჩვენს საუკუნეს, ხომელსაც ამ უდიდესმა ადამიანმა მეტი ბიხნიწვადება შესძინა, ვიდრე ყველა სხვა თიღოსოფოსმა, ეთად აღუბემა. ახლა შუი ჩაჩემება, ხოლო სხეყოფილება მისი გონებისა გახდება ცნობილი; და გონება იგი გაუძღვება მომდევნო თაობებს, ვითახცა მეგზუი ჭეშმახიკების ძიებაში".

მეცნიერის ხელნაწერი

გალილეო გალილეი ინკვიზიციის წინაშე. ავტორი: კრისტიანო ბანტი. 1857 წ.

* – მისი მეორე მხარე დაფარული რჩებოდა კოსმოსური ერის დაწყებამდე მანამ, სანამ უპილოტო საბჭოთა ხომალდმა „ლუნა-3“-მა 1959 წელს მთვარის ორბიტიდან პირველი ფოტოები არ გამოგზავნა.

თემურ შავლაძე

უნდა იცნობდეთ ბატონი თემუი შავლაძეს, უნდა იცოდეთ მისი გზა, სიმამით, კაცივით განვილი, მისი შემოქმედება, ნიჭიერი მწეხლისა და ხელოვანის ნიშნით ხელდასმული, მისი ქვეყანა, გელივით ხომ უფეთქავს და უყვახს.

ღლეს, ხოცა ამოხდელი კაცობიობის ნინაშე თვით სუქეხსახეღმნიფობის ბედიც გაუჩვეველია, მსოფლიო ხუჯაზე თითქმის შეუმჩნეველი საქახთველოს თვითმყოფადობა ისევ ჩვენი დასაძღვეია. გვათამამებს ისტოიიელი ნახსული და საამაყო ნინაჰეები, ეხის სელთა მოდხაჯენი.

ეხისმთავახი ნეხსე (ვიხი გმიხობის ამბავსაც, 12 საუკუნის ნინანდელს, ჯიღვ ეთხელ გვახსენებს თემუი შავლაძე), ავსოხის თქმით, «ყველა ეხომი თითზე ჩამოსათველი ჰიხოვნებათაგანია.» ამენად, ის ყველა ეხომი ქახთველების თანამეფხოვედ ჩრება, ხომ ნახსელის გაკვეთილებმა შეღმივად განაახლოს ეხოვნელი ცნობიეება (ხაც ასე საშუიხია) და ოღითგან ჩვენსკენ მზიხალი მოძალადის სიავემ (ღლეს ასე მოქახებებმა) ჯიღვ უფხო ახ დაამცხოს ჩვენი საახხოვნო და კეიხოიიელი სიხიცე.

და ბოლოს: თემუი შავლაძე, მწეხალი, ლეეხაეუხის ეიიეიოსი, ჰედაგოგი, ახაეითი საგელისხმო ჰოეტეიი, ჰიხოხაული თუ ესეისეუი ნაშქომის («მთვახის ზამბახეები», «ბედის სიმები», «ჰოუზია - მეოთხე განზომილება», «შავხაძოვანი», «შვილი მოთხიობა», «ხადა აქვს გელს ესე ჩემი ნაღველი») ავსოიი თვისი, ხომ «სიმალეა ქახთველობა, ქიხსტიანობა, ხომლის გამოც თვით ახაბმა აბომ თავი გადადო სასიევიღოღ».

ერისმთავარი ნერსე

თემურ შავლაძე

იბადებიან პიროვნებები, რომლებიც განსაზღვრავენ ქვეყნის ისტორიულ ბედსაც და მოვალეობა-დანიშნულებასაც. ასეთები, ყველა ერში, თითზედ ჩამოსათველენი არიან. სწორედ ასეთი ზოგად-ისტორიული და ეროვნული მოღვაწეა (ჩვენთვის!) ქართლის ერისთავი ანუ ერისმთავარი ნერსე.

იგი, როგორც აღვნიშნეთ, ქართლის მთავარი იყო მე-8 საუკუნის მეორე ნახევარში. ამ დროს, ქართლში, არაბები ბატონობენ. მტერმა მეფობა გაგვიუქმა და შეუდგა ქართველი ხალხის ეროვნულ გადაგვარებასა და ასიმილაციას (რა თქმა უნდა, არაბებთან და არაბობასთან).

არაბებმა კი, თვით ისეთი უზარმაზარი და უძლიერესი იმპერიაც კი, როგორც იყო სპარსეთი, დაიმორჩილეს და მიაღებინეს მაჰმადიანური სარწმუნოება, ტრადიციული მაზდეანობის სანაცვლოდ. მით უმეტეს, ადვილი წარმოსადგენია, თუ რა ელოდა ქართლსა და მის მცირერიცხოვან მოსახლეობას.

სწორედ ამის გამო შენიშნავს იოანე საბანიძე: «ირყევიან ქართველნი, ვითარცა ლერწამნი, ქართაგან ძლიერთა“-ო! და რომ არა ქართლის ერისთავი ნერსე, ვინ უწყის, როგორ წარიმართებოდა როგორც ქრისტიანობის, ასევე, ზოგადად, ქართლის სამთავროს მომავალი.

არაბების უპირველესი(!) სამიზნე მაინც ქრისტეს სჯული იყო, როგორც შემაკავშირებელი და გამაერთიანებელი ენისა და მამულისა, ანუ ცნობიერებისა და სააზროვნებო სივრცისა. **არადა, უკვე ვახტანგ**

ნმინდა აბო თბილელი. XVIII ს.-ის მინიატურა

გორგასლის დროიდან (მე-5 ს.) მკვიდრდება ზნეობრივი ცნება: სჯულის (სარწმუნოების!) მოღალატე-უარმყოფელი ეროვნულობის მოღალატე-უარმყოფელი! და თუ ეს მცნება დაირღვა, დაირღვევა ენის, მამულისა და სარწმუნოების სიმტკიცე და მთლიანობა.

სწორედ ამ დროსა და ასეთ პირობებში ნერსეს სასახლე წარმოჩინდება ეროვნული სულიერების იმ ოაზისადაც და კულტურულ-საგანმანათლებლო-საუნივერსიტეტო ცენტრადაც, რომლის გამოწვევით წვდება კუთხე-სამთავროებად დანაწევრებულ იმდროინდელ ისტორიულ საქართველოს.

არაბობის მძვინვარებისა და მძლავრობის ეპოქაში ნერსე ახერხებს იმას, რაც თითქმის წარმოდგენაშიც კი თითქმის წარმოუდგენელია და შეუძლებელიც! იგი, როგორც ჩანს, ბრძენი, დინჯი და შორსმჭვრეტელი პოლიტიკოსია – ზომიერი და საქმის მცოდნე ფსიქოლოგიცა და განმანათლებელიც. არ უყვარს ხმაური, ე.წ. „პოპულარობა“ და მეხოტბე-თაყვანისმცემლები. „საქმემან შენმან გამოგაჩინოს!“ – აი, მისი ძირითადი ადამიანური და კაცობრივი შინა-არსი.

იგი სასახლეშივე აარსებს სკოლას – თვითონაც ასწავლის და იწვევს კიდევ დაბრძენებულ აღმზრდელებს; ამასთან, კრებს ნიჭით გამოჩენულ ბავშვებსა თუ ახალგაზრდობას; ამზადებს მათ როგორც სასულიერო, ასევე, საერო მოღვაწეობისათვის; წარჩინებულთ აზიარებს და უსაზღვრავს სწორი აზროვნების პრინციპებსა და მიმართულებას; სწორედ მისი სასახლის აღზრდილები არიან გრიგოლ ხანძთელი (რომელიც, მის მეუღლეს, ძმისშვილად ერგებოდა!), საბა იშხნელი, თეოდორე და ქრისტეფორე, რომლებიც თავად აარსებენ ეკლესია-მონასტრებს ტაო-კლარჯეთში, როგორც კულტურულ-საგანმანათლებლო

ცენტრებს, ანუ, იგივე (იმდროინდელ!) უნივერსიტეტებს.

სახელოვანმა მოღვაწეებმა ამით ძლიერი წინააღმდეგობა გაუწიეს არაბთა როგორც ფიზიკურ, ასევე, სულიერ (რელიგიურ!) ძალადობასაც და იხსნეს ქართველი ხალხი სულიერი წარღვნა-წალექვისგან!

როგორც ჩანს, არაბებს (ადრიდანვე!) შეუმჩნეველი არ დარჩენიათ ნერსეს ეროვნული მოღვაწეობის ეს მხარე და როგორც მათთვის „არასაიმედო“ ერისთავ-მოხელე, გადაუყენებიათ თანამდებობიდან და მოლაღატე-კარისკაცი მათ დედა-ქალაქში გაუწვევიათ. რა თქმა უნდა, პატივყრილი ერისთავი სამი წელი ციხეში „დაუხანებიათ“ და კიდევ კარგა ხნით დაუტოვებიათ ბაღდადს შინაპატიმრობაში!

ამ დროს გაუცვინია და დაუახლოვებია ნერსეს არაბი ჭაბუკი აბო, ნელსაცხებლების ოსტატი; და იმდენად მოუხიბლავს როგორც ქრისტიანსა და დიდბუნებოვან პიროვნებას, რომ არაბების ტყვეობიდან განთავისუფლებულ ნერსე ერისთავს თბილისში თან გამოჰყოლია 17-18 წლის არაბი ჭაბუკი. **სწორედაც აბო აღმოჩნდა ის დაუძლეველი და დაუმორჩილებელი ბასრი იარაღი არაბებისა და არაბობისათვის, რომლითაც იძლივნენ თავადვე ისინი. აი, ეს იყო ყველაზე უდიდესი და უპირველესი დამსახურება ნერსე ერისთავისა ერისა და სარწმუნოების წინაშე.**

აბო, როგორც ცნობილია, არაბებმა აწამეს 786 წლის 6 იანვარს. ნერსე, ამ დროს, ალბათ, უკვე ჭარმაგია და მცხოვანიც, მაგრამ ისევე მხნე და შეუპოვარი. ამასთან, ახლა უკვე მისი მოწაფენი აგრძელებენ მის მიერ დაწყებულ საქმიანობას როგორც არაბებისგან იავარქმნილ ქართლში, ისე ქართლის გარეთ, ბიზანტიის ფარგლებში მყოფ ტაო-კლარჯეთის ქართულ ნიაღში.

ნერსეს იდეით შთაგონებულებმა სწორედ იქ უნდა შექმნან და აღორძინონ ქართლის ნაცვალის ცენტრი, ტაო-კლარჯეთის სახით და დაელოდონ ჟამს არაბობის დასაძლევადა.

ჯერ კი აქ, ტაო-კლარჯეთში, უნდა გადარჩეს ძველი ქართლი, თავიდან შეიქმნას და აღორძინდეს ახალი ქართლი, თავისი (ახალი!) სამეფო დინასტიითა და იდეოლოგიური მრწამსით; ანუ: „ქართლად ფრიადი ქუეყანაი აღირაცხების, რომელსაცა შინა ქართულითა ენითა ჟამი შეინირვის და ლოცვაი ყოველი აღესრულებს!“.

აი, ის იდეოლოგიური ფუძე-საყრდენი-ბალავარი, რომლის გარშემო უნდა შეიკრიბოს, შეიკრას და გაერთიანდეს მთელი ერი, მამული და სარწმუნოება; ეს სიტყვები მუდამ გვაკვებს რწმენით, რომ საქართველოა ყველგან, სადაც

ქართულად ლაპარაკობენ, ლოცულობენ და აზროვნებენ! და ეს ყოველივე ნერსე ერისთავის აღზრდილისა და მოწაფის, საქართველოს პირველი უდიდესი „სულიერი სვეტის“,* გრიგოლ ხანძთელის პირით უნდა გაცხადდეს და განეფინოს სრულიად საქართველოს. და სწორედ აქედანვე უნდა დაფუძნდეს ცნება-სახელწოდება – საქართველო!

ხანძთის მონასტერი ტაო-კლარჯეთში. დააარსა ნერსე ერისთავის აღზრდილმა – გრიგოლ ხანძთელმა

დიახ, არაბები, რა თქმა უნდა, მშვენივრად აცნობიერებენ ნერსეს მნიშვნელობასაც და დანიშნულებასაც როგორც ქართველთათვის, ასევე, არაბობისთვისაც. მაგრამ მათთვის, როგორც საშიშსა და მიუღებელს, არასანდოს! ამიტომაც მუდმივად დევნიან, მსტოვრები აბეზლებენ, არ ასვენებენ, დაძრწიან და ჭორ-მართლით საზრდოობენ.

ნერსეც იძულებულია, დაუსხლტეს არაბებს, გადაიხვეწოს საზარეთსა თუ აფხაზეთში (ანუ დასავლეთ-საქართველოში!) ოჯახითურთ და ახლობლებით და, რა თქმა უნდა, თანამებრძოლებით. მძიმე და აუტანელი ამგვარი ყოფა-მდგომარეობა, მაგრამ უნდა გაუძლოს და გაძლოს ნერსე-ერისთავმა, რადგან მის უკან ის დიდი საქმეა, რომელიც არ შეიძლება, დაუმთავრებელი დარჩეს და არ დასრულდეს სასიკეთოდ! არაბები და არაბობა სწორედაც რომ არაბი აბოს ხელით უნდა დაამარცხოს და აჩვენოს ყველას, თუ რაოდენი სიმძლავრეა ქართველობა, ქრისტიანობა, რომლის გამოც თვით არაბმა აბომ თავი გადასდო სასიკვდილოდ – ქრისტესთვის, ქართველთათვის, მარადიული სასუფევლისათვის!

დიახ, სწორედ ნერსე ერისთავმა შექმნა აბო, ანუ, აბო, როგორც ქრისტიანი და ქართველი ნერსეს ქმნილება! და აქედან, გამომდინარე, როგორც ჩანს, თავად ნერსე ერისმთავრის ქმნილებაა იმდროინდელი საქართველოც.

P.S. აი, ჩას ნიშნავს ისტორიისთვის თითქოს მდუმარე და ნაკლებად შესამჩნევი პიროვნება. ნეხსე ეჩისთავი, ფაქობიხვად, იმეხონდელი ქაიხილი იდეოლოგიური მუშაობის საძიკველია, ბუჩიცი და საყიხენიცი; ანუ, სადაც გიგოლ ხანძთელია, იქვე უნდა ვიგულისხმოთ ნეხსე ეჩისთავიც, ხოგოცი ეჩისთავი, მოძლავი და უდიდესი მამულიშვილი.

ამიტომაც, ნეხსე ეჩისთავი სწოხედ ის და იმ ჩუქუტაგანია, ხომელიც უფადმა ინება ქაიხილის მინაზე მოსავლინებდა! მათდაც ხომ, შეუცნობნი და შეუმეცნებენი ახიან გზანი უდიდისანი! ვინ ნახმოიგენდა, ხომ, მაშინ, ახაბობის ზეობისა და ძლიეხებითი მუშაობის ხანაში, სწოხედ აქ, ქაიხილში, კუხი სელიხად ჩაუხვენებოდა ახაბობის მზე, დაინყებოდა დაისი მათი და აისი ქაიხივლობისა.

და ამ ყველაფეხში ნეხსე ეჩისთავის ახი და მნიშვნელობა განუზომდაც უდიდესია და განუახლუხიდაც დაუსაზლუხილი...

* – რეზო სირაძის განმარტებით.

მაია ჯორჯუა

მაია ჯორჯუა, პუბლიცისტი ავტორი, ჯეი ჩენ ნახმოვანდგენით: სომხური მაია ჯორჯუა უკვე 20 წელს, მშობლებთან ერთად ცხოვრობს სანჯტ-პეტეხეჯეში. ჰოლანდიური ექიმ-ფსიქოლოგი სიამოვნებით დაგვთანხმდა, ითანამშრომლოს «იარაღთან». პეტეხეჯის ელებ «ა? სად? ხოდის?» საქალაქო ლიგის წევრი ნახმატებული მოახივნენცა. ძალიან უყვარს კითხვა და ამჟვეყნად მახტო მინი ხამ აოცებს: შუიქმედეებითი ნიქი და ადამიანური ნიქი. უმუნიატებელიყი ყველასთან, ვისაც «თავისთანად» მიიღებს.

მოდით, მაიასაც მოვუსმინოთ; შეიქმნას მკითხველმა ჯანსაღი აზრი ავტორზე, ხომელიც თითოეული პუბლიცისტი უკან დგას:

«დაბადებით ვაჩ სომხური და მთელი ჩემი ახლებით ამ ზღვისპირა კუთხის ნაწილი ვაჩ. მაგამ მსოფლიოში აჩე ერთი ქალაქი ისე აჩ მალევეებს, ხოგოყ დასავლეთ საქართველოს ერთი ჰატაჩა, მაგამ უმოხევი საუკუნეებიდან მზიხალი, ნანგეჟ-ნაქალაქი სენაჯი; კუთხე, სადაც ფეხი ავიდგი და სადაც დაფაზე ამოვიკითხე ქაითუდა «აი-ია». ეს იყო პიხველ ჯდასში.

დავამთავრე სანჯტ-პეტეხეჯის პედიატრიული უნივერსიტეტი და ვეშაობ ფსიქოლოგად წმინდა ოლას სახელობის ქალაქის ბავშვთა საავადმყოფოში. მზიხავს ჩემი საქმიანობა, ერთიერთობა ჰატაჩებთან, ჩემს ჰოლანდიურს კიდეც უფრო ხომ მყავაჩებენ. ამიკომაც ვეძახი მათ ახაოხინაღი სამყაიხოს ჰაცენეცებს.

ყოველთვის მადეხობობდა ერთი ხამ: ჩემი მისამაჩითი ვინმეს აჩ გამოყენებინა საშიში უპითეტი - «გაჩხეხელები». ამან მიმიყვანა სანჯტ-პეტეხეჯეში მოქმედ ქაითველი ახადგახელების ასოციაციაში «თეხგაღელები». ჩვენი, «თეხგაღელები» ევეიზია: «სამშობლო, ხოგოყ უდაღი, ერთი ჯვეყანაზედა!»

მწერიჭამია მცენარეები

მომამზადა მაია ჯორჯუამ
წერილი რუსეთიდან

ფრინველები რომ იკვებებიან თევზებით, ბუზებით, ჭიებითა და მატლებით, ეს არავის გვიკვირს. არც ის, ფესვებითა და ფოთლებს საშუალებით მცენარეები საკვებ ნივთიერებას რომ იღებენ ჰაერიდან, ნიადაგიდან.

ვენერას მემატლია

მაგრამ შედარებით არაბუნებრივად უღერს, როდესაც საუბარია ისეთ მცენარეებზე, რომლებიც იკვებებიან წერილი კიბობით, ლიფსიტებითა და მწერებით; ანუ, როცა ვსაუბრობთ მწერიჭამია ყვავილებზე.

მწერიჭამია მცენარეებთან დაკავშირებით გამოიყენება სხვა ტერმინებიც: მტაცებელი, აგრეთვე, ავხორცი მცენარეები.

შესწავლილია ამ მცენარეთა 19 ოჯახის 630-მდე სახეობა, რომელთაც შესწევთ უნარი, დაიჭირონ, ამასთან, მოინელონ კიდეც ცოცხალი არსებები (ძირითადად, მწერები). საუბარია მრავალწლოვან ბალახოვან მცენარეებზე, რომელიც პლანეტის ყველა კუთხეში გვხვდება. ყოფილი საბჭოთა კავშირის ტერიტორიაზე ამ მცენარეთა 18 სახეობაა. საქართველოში მხოლოდ 2.

უფრო ხშირად ის გვხვდება ქობულეთის ტორფიან ჭაობებში, მტოშის (ბუჩქოვანი მცენარე, რომლის ნაყოფი იჭმევა), ლურჯი მოცვის, წყლის ბამბისა და ძიგვას შორის, ტორფის ხავსიან კოლბოხებზე*. ესაა ორი

ტიპური მწერიჭამია მცენარე – დროზერა, ანუ ცვრიანა, და უფრო იშვიათად, ცხიმურა.

მწერიჭამია მცენარეთა შესწავლის შემდგომ ეტაპად ითვლება 1860 წელს ჩარლზ დარვინის მიერ ჩატარებული კვლევითი სამუშაოები. მართალია, დარვინის მოსაზრებებს განსაკუთრებული გამოხმაურება არ მოჰყოლია თავისი დროის მეცნიერებს შორის, მაგრამ ამ დიდი მკვლევრის ნაშრომები მწერიჭამია მცენარეთა შესახებ დღესაც მნიშვნელოვანია.

თემა – მცენარის უჩვეულო უნარი, იკვებოს ცოცხალი არსებებით – იმდენად არაორდინალურია, ხშირად გარეგნობითაც გამორჩეულ ამ ყვავილებს სხვა გაზვიადებულ შესაძლებლობებსაც მიაწერდნენ, რომ სათქმელი უფრო საინტერესოდ ასახულიყო პროზაულ ნაწარმოებებში, მხატვრულ თუ ანიმაციურ ფილმებში, სარეკლამო რგოლებში, კომპიუტერულ თამაშებში.

მწერიჭამია მცენარეებით მეცნიერება დაინტერესდა XVIII ს.-ში. 1769 წელს ინგლისელმა ნატურალისტმა – ჯონ ელისმა მეგობრისადმი – კარლ ლინეისადმი გაგზავნილ წერილში პირველად აღწერა ბოტანიკურად ასეთი მცენარე – ეს იყო ვენერას მემატლია. ელისმა პირველმა აღნიშნა, რომ მცენარე იკვებება დაჭერილი მწერებითაც.

უფრო მოგვიანებით, 1782 წელს გერმანელმა ექიმმა როტმა აღწერა დროზერას, იგივე, ცვრიანას საცეცეთა მოძრაობის ტრაექტორია მწერებზე თავდასხმისას; განავითარა კიდეც ელისის მოსაზრება იმასთან დაკავშირებით, რომ დაჭერილი უხერხემლოები ასეთ მცენარეთა საკვებად მიიჩნევა.

დროზერა (ცვრიანა)

ვენერას მემატლია, რომელიც უკვე ვახსენეთ და, რომელიც ყველაზე ცნობილი შხამიანი მწერიჭამია მცენარეა, გვხვდება ჩრდილოეთ ამერიკის აღმოსავლეთ ნაწილის ტორფიან ჭაობებში. ის იკვებება კოლოებითა და ობობასნარებით. ეს არის პატარა ზომის, 7-8 ფოთლიანი მცენარე. თითოეული ფოთოლი გაყოფილია ორ ნაწილად. ქვედა ნაწილი, ჩვეულებრივი ფოთლების მსგავსად, მცენარეს საკვებს აწვდის ჰაერიდან. მეორე, ზედა ნაწილი კი, სანადირო ორგანოა, რომლის კიდეებზე

განლაგებულია ბასრი კბილები. საინტერესოა, რომ ფოთლის ეს კბილებიანი ნაწილი შედგება ორი მოძრავი ნაკვეთისაგან. საკმარისია, რომელიმე ცოცხალი არსება ოდნავადაც შეეხოს მათ, რომ ნაკვეთები ამოძრავდებიან, იწყებენ შეერთებას, მათი კბილები კი ერთმანეთს გადაეჭდობა. რაც უფრო სწრაფად მოძრაობს მწერი, მით უფრო მჭიდროდ იხურება, ასე ვთქვათ, „სანადირო ხაფანგი“. ერთი უჩვეულო დეტალიც: საკვების გადამუშავებისა და შენთვის პროცესი გრძელდება ერთიდან სამ კვირამდე. შემდეგ ნაკვეთები ერთმანეთს შორდება და სანყისს, გაშლილ მდგომარეობას უბრუნდება. მაგრამ თუ ამ „კბილებიან ხაფანგს“ გავალიზიანებთ ამა თუ იმ საგნით, წვრილი ჩხირით ან ასანით, ნაკვეთები მაინც დაიხურება, თუმცა ამ შემთხვევაში მცენარე არ გამოყოფს საკვების მომწელებელ ნივთიერებას და ორნაკვეთიანი ფოთოლი მალევე იღება.

კალიფორნიული დარლინგტონია

დროზერა, იგივე, **ცვრიანა** ყველაზე გავრცელებული მწერიჭამია მცენარეა, 200-მდე სახეობით. მას შეხვდებით ყველა კონტინენტზე, ანტარქტიდის გარდა.

დროზერა მონითალო-მწვანე ფერის პატარა მცენარეა, რომელიც თითქმის 50 წელიწადი ცოცხლობს. მისთვის დამახასიათებელია მოძრავ-ჯირკვლოვანი საცეცები, წამწამიანი ფოთლებით, რომლებიც გამოყოფენ მბრწყინავ, ლორწოვან, მოტკბო ნივთიერებებს, რომელიც ცვარს ნააგავს (მეორე სახელწოდებაც – ცვრიანა აქედან წარმოდგება).

ცოცხალ არსებებს იზიდავს სწორედ მბრწყინავი წვეთი. როგორც კი მწერი დროზერას ერთ რომელიმე წემს შეეხება, ანუ, მიეკარება საცეცს (ის დაახლოებით 25-მდეა), სხვა საცეცებიც იწყებენ მოძრაობას, რათა მსხვერპლი ხაფანგში მოაქციონ. ამოძრავდება ფოთლის ფირფიტაც: მისი კიდეები იკეცება და მახუბი მომწყდურ მწერს ფარავს. მერე წამწამიანი ფოთოლი ისევ იშლება. მწერის ის ნაწილი კი, რომელსაც მცენარე ვერ აითვისებს, მიაქვს ქარს.

დროზერას მსგავსად, **ცხიმურას** ფოთლებიც (ზომებით უფრო დიდი) ხავსიან ზედაპირზეა გართხმული. ცხიმურა იმიტომაც ჰქვია, რომ ფოთლების ლორწოვანი ფირფიტა ცხიმნასამულს ჰგავს.

ცხიმურა საკვებს უფრო სწრაფად ინელებს და იწოვს, ვიდრე დროზერა. 24 საათის შემდეგ ფოთლის კიდეები სწორდება. გავრცელებულია მისი 40-მდე სახეობა. გავრცელებულია სამხრეთ ამერიკაში, ევროპასა და აზიაში.

სარაცენია და **კალიფორნიული დარლინგტონია** ჩრდილოეთ ამერიკის მწერიჭამია მცენარეებია. საინტერესოა, რომ მათი ფოთლების ყუნწები გარდაქმნილია მილებად. აქ გამოყოფილი სითხე საკვების მომწელებელ ფერმენტებს არ შეიცავს; მაგრამ დამხრჩვალ მწერები მილში მყოფ სითხეში იხრწნებიან, გახრწნილ პროდუქტებს კი მილის კედლები ისრუტავს.

ბუშტისებრი ალდროვანდა

სარაცენიის შხამიანი ფოთლების ფერი და სუნი, აგრეთვე, დოქის ფორმის პირლია მახე, იზიდავს მწერებს.

მცენარის ძაბრისებრ ფოთოლს თითქოს წამოცმული აქვს კაპიუშონი, წვიმის წვეთებისგან დასაცავად. მწერებს იზიდავს ყვავილის ფერი, სუნი და გამოყოფილი წვენი – ნექტარი. ყვავილის სრიალა ზედაპირი და ნარკოტიკული ნივთიერება, რომელსაც ნექტარი შეიცავს, მწერებს აბრუებს და ისინი ვარდებიან ყვავილის შუაგულში არსებულ ხვრელში.

ბუშტისებრი ალდროვანდა – ეს ჭაობის ულამაზესი უფესვო მწერიჭამია მცენარეა. როგორც წესი, იკვებება წყლის უმარტივესი ხერხემლიანებით, იჭერს რა მათ სატყუარა ხაფანგით. უფესვო მცენარე თავისუფლად ტივტივებს წყალზე, დაედებს რა თავის მსხვერპლს. სატყუარა შედგება ყვავილის ორი ნახევრისაგან, რომელიც მასში მწერის მოხვედრისთანავე იხურება. დახურვის სისწრაფეა ერთი მემილიონედი წამი, რაც ითვლება ყველაზე სწრაფ მოძრაობად ცოცხალ ბუნებაში.

გველისეას 21-მდე სახეობა არსებობს და იზრდება აფრიკის, სამხრეთ და ცენტრალური ამერიკის წყლიან და ჭაობიან ადგილებში. ყვითელყვავილებიან ბალახოვან მცენარეს აქვს კიბორჩხალის მაგვარი მარწუხები. ამ ხაფანგში მოხვედრა იოლია, მისგან თავის დაღწევა კი შეუძლებელი (იქ არსებული მრავალსახოვანი ძაფებისა და აბლაბუდების გამო).

ბიბლისი, ანუ **ცისარტყელასებრი** მცენარე გავრცელებულია ავსტრალიაში. სახელწოდება მცენარემ მიიღო მის მიერ გამოყოფილი ლორწოს შეფერილობის გამო, რომელიც მზის სხივებზე მიმზიდველ, ცისარტყელასებრ ელვარებას იძენს.

P.S. მწეიჭამია მცენახეებთან დაკავშირებით აღსანიშნავია ერთი გახეობა: ხომ ახვ ერთ ამ ყვავილს ახ დაუახგავს ბუნებრივი თვისება, იკვებოს წინაგვიდან და ჰაჰიდან მიღებული ახაოხგანელი ნივთიეხებით. ბუნებრივია ერთხვა: ხაჰომ გაუჩნდა ამ მცენახეებს დამაკებითი ოხგანელი საკვების მიღების მოთხოვნილება?

ხოგოხც გამოიხვვა, ყველა მწეიჭამია მცენახე ცხოვრობს კოხიდან ჭაობში, წყალსაცავებსა და ქვიშახეებზე. ასეთი ადგილები ლახიბია მიწეხაღეხი ნივთიეხეებით, ხასაც საკმახისი ხაოდეწობით ვეხ იღებს ჭაობისა თუ ქვიშახის მცენახე.

ეს ახის ძიხითადი მიზეზი იმისა, ხომ მცენახეებს განუვითახდათ ცხოველეხი (ოხგანელი) საკვების მოჰოვების უნახი.

ცისარტყელასებრი ბიბლისი

კონსტანტინე გუნია

გაგეილი ჯონსტანტინე გუნია ჰიოფესიით იუჩისტიკა, სამაჩთაღმცოდნე, საქათველოს ადვოკატთა ასოციაციის წევრიც. წლების მანძილზე სოხუმის უნივერსიტეტსა და საქათველოს სხვადასხვა უმაღლეს სასწავლებელში ჯითხელობდა ლექციების ეუჩის.

ძალზე საინტეჩესო ჰუბლიკაციამი «იუზო და მისი ბიჭები» აღწეილია, თუ იოგოი იწყებოდა საფეხბუთო ცხოვება მის მშობლიუი გაგაში; და ქუჩის ფეხბუთის მოთამაშე ჰატახა ბიჭები, «დაუმეშვებელი აღმასები» (ავსოხის თქმით), იოგოი აქცია «ბილიანტებად» ეითმა უნიჭიუესმა მწეითნემა, ღიმა ჰიოფენებამ და ფეხბუთზე ესახუოი შეყვახებემა იუზო შახტავამ.

ჩვენს თვანინ ცოცხლება საოცაი ეახები - ღი მწვანე ველებე (იომელიც მეეე ღი სტადიონად იქცა) სასუე მხეესტის თანხლებით (ფეინის ფიღემბის მსგავსად) იოგოი თამაშობენ ფეხბუთის სხვადასხვა ასაქისა და ეხოვნების ბიჭები; და მეეე, ოღეში გახვითქელები, გასაგხილებად ჰიხდაჰი ზღვაში ეშვებთან. სწოხე «იუზოს ბიჭებიდან», იოგოი მამინ ბატონი იუზო შახტავას აღსახელებებს ეძახდენენ, გაიზახდენენ და ეახთუე

ფეხბუთის შეემაცენენ «ოქროს ბიჭები»: ვლდიმეე ბახუია, გიოხეი სიჭინავა და გოჩა გავაშელი.

ჯონსტანტინე გუნია სამაჩთიანად თვის, იომ თუ ღლეს ეახთუე ფეხბუთის უჭის, აფხაზეთის ტახაგეიის ბილიცაა; ხადგანაც მოიშაღა ეით-ეითი მთავაი - გაგისა და ლესელიძის საფეხბუთო ბაზები, იომელიც ბიწინვადე ფეხბუთებებს აფითანებდა.

რეზო და მისი ბიჭები

„ქართველ ბრაზილიელთა“ უკომპიუტერო ბავშვობა

კონსტანტინე გუნია

ფეხბურთი ფეხბურთზე და, ზოგადად, სპორტზე რომ გაცილებით მეტია, ეს ყველასათვის ცნობილია, მისი ერთმნიშვნელოვანი განმარტება კი – დღემდე უცნობი.

ერთისთვის ფეხბურთი ცალკე სახელმწიფოა – თავისი ხელისუფლებით, კანონებითა და იდეოლოგიით, მეორისთვის იგი წარმოდგენა, ლამაზი სანახაობა, ან, სულაც, ემოციებით დატვირთული დრამა და ნამდვილი სპექტაკლია. ზოგისთვის კი ფეხბურთი საერთოდ ამოუცნობი ფენომენია, რომელსაც ვერავინ ვერ ხსნის. მათ შორის, ვერც მასზე თავდავიწყებამდე შეყვარებული ადამიანიც. ასეა თუ ისე, ერთი რამ ცხადია: ფეხბურთს ადამიანებზე ძლიერი ზემოქმედების ძალა აქვს და, ფანატიზმსაც თუ გამოვრიცხავთ, მას მოზარდის კეთილშობილ პიროვნებად ჩამოყალიბების საქმეში უდიდესი როლი აკისრია.

ფეხბურთს გაგრაში ყოველთვის გამორჩეული ადგილი ეკავა. მართალია, ქართული ფეხბურთის აკვანი ქალაქი ფოთია, მაგრამ აფხაზეთის ქალაქებს და, მათ შორის, გაგრას, უდიდესი წვლილი მიუძღვის ამ ერთ-ერთი ყველაზე პოპულარული სპორტის განვითარების საქმეში.

...ჩემი სახლიდან ხელისგულივით მოჩანდა სტადიონი – ფეხბურთზე უზომოდ შეყვარებული გაგრელი ბიჭების ეს ერთ-ერთი ყველაზე საყვარელი ადგილი, საიდანაც, თამაშით დაღლილ-გახვითქულები, იქვე, ორ ნაბიჯზე, ზღვაში გადაეშვებოდით და გვაიწყებოდა ყველაფერი – გადატყავებული მუხლები, მოგების სიხარული, ნაგების სიმწარე და თამაშისას „აგორებული“ კამათის გაგრძელებაც.

ზღვა და ფეხბურთი – ჩვენი „უკომპიუტერო“ ბავშვობის ეს ორი განუყოფელი ნაწილი, ურომლისოდაც ცხოვრება ვერ წარმოგვედგინა. ზღვა გვზრდიდა, ფეხბურთი გვავაჟკაცებდა. ვეჯიბებოდით ქუჩა ქუჩას, კლასი – კლასს, სკოლა – სკოლას და არანაირი მნიშვნელობა არ ჰქონდა, ქართველი იყავი, აფხაზი, რუსი, სომეხი თუ ებრაელი... ერთმანეთს ხელიდან ვართმევდით სახლიდან გამოტანილ კარაქიან პურს და გოლის გატანასთან ერთად, ძმობას, მეზობლობას, მეგობრობასა და ერთმანეთის „გატანასაც“ ვსწავლობდით. შეიძლება, ვცდები, მაგრამ, მაინც მგონია, რომ დღევანდელ, ინტერნეტმანიით შეპყრობილ ახალგაზრდებს სწორედ ეს აკლია – ქუჩის ფეხბურთით მიღებული ხიბლი და ღირსება, ისევე, როგორც ქუჩის ფეხბურთი აკლია დიდ სპორტს, დიდ ფეხბურთს.

იყო დრო, როცა ქართველ ფეხბურთელებს „საბჭოთა ბრაზილიელებს“ ეძახდნენ. აფხაზეთში „გამობრძმეილი“ ფეხბურთელები წარმატებით თამაშობდნენ მოსკოვის, კიევის, ტამპენტის, როსტოვისა და სხვა ქალაქების წამყვან გუნდებში.

ღლეს თუ ქართული ფეხბურთი სავალალო მდგომარეობაშია, ამის ერთ-ერთი მიზეზი, ჩემი აზრით, აფხაზეთის ტრაგედიაცაა. ქალაქები – სოხუმი, ოჩამჩირე, გაგრა, გუდაუთა ფეხბურთის საუკეთესო ტალანტების „მომწოდებლები“ იყვნენ ქვეყნის მთავარი გუნდების – თბილისის „დინამოსა“ და ქუთაისის „ტორპედოსათვის“.

იმ მწვანე ველიდან

გაგრის პატარ-პატარა ქუჩებიდან დაიწყო ქართული ფეხბურთის ვარსკვლავების, „ოქროს ბიჭებად“ წოდებული ვლადიმერ (სიომა) ბარქაიას, გიორგი სიჭინავას (ჩორონი), გოჩა გავაშელის დიდი საფეხბურთო კარიერა, ისევე, როგორც სხვა ცნობილი გაგრელი ფეხბურთელების – ვლადიმერ შელიას, ომარ წონორიას, ვიქტორ გეტმანოვისა და სხვების.

ნათქვამია, კეთილშობილი ალმასი ბრილიანტი ვერ გახდება, თუ იგი სათანადო ტექნოლოგიით არ

დამუშავდაო. ასევე, გაგრელ „ქუჩის ფეხბურთელებსაც“, როგორც ოსტატურადაც არ უნდა ეთამაშათ და როგორი საფეხბურთო აზროვნებაც არ უნდა ჰქონოდათ, დიდი ფეხბურთელები მაინც ვერ გახდებოდნენ, გამოცდილ თვალს რომ არ შეემჩნია და ბიჭების სტიქიური თამაშები მკაცრი, პროფესიული ვარჯიშების ყალიბში არ მოექცია.

ასეთი, ფეხბურთის მოყვარულ ბიჭებზე ჩადარაჯებული „თვალი“ კი, გაგრამი რევაზ (რეზო) შარტავა იყო – ყველა გაგრელისა და იმ პერიოდის საქართველოს საფეხბურთო წრეებში კარგად ცნობილი უკეთილშობილესი პიროვნება, გაგრის საფეხბურთო კლუბის, ფეხბურთის ფედერაციის უცვლელი ხელმძღვანელი და მომავალი „ოქოს ბიჭების“ პირველი მწვრთნელი.

ქართული ფეხბურთის ისტორიაში „ფეხბურთის არისტოკრატისა“ და „ქართველი ბრაზილიელის“ სახელებით დამკვიდრებული ვლადიმერ ბარქაია ასე იხსენებს თავის პირველ მწვრთნელსა და მასწავლებელს: „გაგრის საფეხბურთო სკოლაში, რომელსაც რეზო შარტავა ხელმძღვანელობდა, ჩვენს უსისტიემო სირბილს ორგანიზებული ხასიათი მიეცა, დავსერიოზულდით და ფეხბურთსაც სხვა თვალთ შევხედეთ. რეზო ჩვენთვის უფროსი ძმა იყო, რეზო, რომელსაც ყველაფერში ვბაძავდით. სიტყვით ბევრს არაფერს გეტყოდა, თუმცა, მისი თითოეული მოქმედება და შესტი „გვეუბნებოდა“ – „გაკეთე ისე, როგორც მე ვაკეთებ“. ცხოვრებისეულ გაკვეთილებსაც გვიტარებდა – პირველ ადგილზე ყოველთვის ოჯახს აყენებდა... რეზოს დედა, ქალბატონი ანტონინა თითოეული ჩვენგანის დედაც იყო. ვარჯიშით დაღლილებსა და რეზოსგან „განამებულებს“ ამ ერთსულოვან ოჯახში, სადაც ყოველთვის სუფრა იყო გაშლილი, სიტბო, სიყვარული და ტკბილეულობა გველოდებოდა. ახლა, როდესაც ჩემ მიერ განვლილ გზას ვაკვირდები, ვხედავ, რამდენი რამ მიკეთებია ჩემი პირველი მწვრთნელის მიბაძვითა და შეგონებებით, როგორც სპორტში, ასევე, ყოფით ცხოვრებაში“.

(შუაში) რეზო შარტავა, (მარცხნივ) გოჩა გავაშელი, (მარჯვნივ) გიორგი სიჭინავა

თავად რეზოს ინტერესიც ფეხბურთისადმი ადრეული ბავშვობიდან დაიწყო.

იმ პერიოდისათვის გაგრამი ფეხბურთი უკვე ძალზე პოპულარული იყო – არსებობდა 5 გუნდი: „ავტომობილი“, „დინამო“, „განთიადი“, „ტენდი“ და „სიხარული“. ეს უკანასკნელი ამავე სახელწოდების კოლმეურნეობას ეკუთვნოდა. ცნობილია, რომ გუნდ „სიხარულის“ თამაშისას, კოლმეურნეობის თავმჯდომარეს, ძირძველ გაგრელ ავქსენტი ლურწკაიას, კოლმეურნეებთან ერთად სასულე ორკესტრიც მოჰყავდა ფეხბურთელთა მხარდასაჭერად. „როდესაც „სიხარულის“ ფეხბურთელები გოლს გაიტანდნენ, სასულე ორკესტრი, თურმე, მთელი ხმით გუგუნებდა.

ქალაქს მაშინ სტადიონი არ ჰქონდა და ფეხბურთი ერთ უბრალო, მწვანე ველზე იმართებოდა.

გავა წლები და რეზო ამ „მწვანე ველს“ ქვეყნის მასშტაბით ერთ-ერთ ყველაზე კეთილმოწყობილ საფეხბურთო მოედნად აქცევს – სამი ათას მაყურებელზე გათვლილი სტადიონით, სარბენი ბილიკებით, საწვრთნელი ბაზით, გასახდელებით, საშხაპეებით, მოწვეული გუნდებისათვის დასასვენებელი ოთახებით...

ბურთების ქურდები...

გაგრამი საწვრთნელად ჩამოდიოდნენ საბჭოთა კავშირის წამყვანი საფეხბურთო კლუბები, იმართებოდა საკონტროლო თამაშები. რეზო ყურადღებით ადევნებდა თვალს წარმატებული გუნდების ვარჯიშებს და მათ ილიეთებს შემდეგ თავის ბიჭებს ასწავლიდა.

„ახლაც მშვენივრად მასხოვს 1945 წელი, როცა მოსკოვის „დინამო“ მოსამზადებლად ინგლისიდან გაგრამი ჩამოვიდა. მაშინ პირველად ვნახე ლეგენდარული ფეხბურთელები – კონსტანტინ ბესკოვი, ალექსეი ხომიჩი, ტროფიმოვი, კარცევი... მათმა ვარჯიშმა და თამაშმა ჩემზე წარუშლელი შთაბეჭდილება მოახდინა. იმ დროს უკვე გადაწყვეტილი მქონდა ფეხბურთელობა, მათი ნახვის შემდეგ კი სხვა რამეზე აღარც ვფიქრობდი“, – იხსენებს ვლადიმერ ბარქაია.

...გაგრელ ბიჭებს, თურმე, ერთი მავნე ჩვევა ჰქონიათ – ჩამოსულ გუნდებს ბურთებს ჰპარავდნენ. ეს ფაქტი მწვრთნელს, რა თქმა უნდა, არ გამოპარვია; მაგრამ ვითომ „ვერ ამჩნევდა“ – მას სურდა, ფეხბურთის მოყვარულ უკლებლივ ყველა ბავშვს ჰქონოდა საკუთარი ტყავის ბურთი, რომლის შეძენა ბევრს არ შეეძლო.

ბურთების მოპარვით გულშემოყრილ კივიის „დინამოს“ ადმინისტრატორს ერთხელაც რეზოსთვის უთხოვია, ოღონდაც ბიჭები ბურთებს ნუ მოგვაპარავენ და წვრთნების ბოლოს 20 ბურთსა და ფეხბურთის ფორმების მთელ კომპლექტს დაგიტოვებთო.

შემდეგ რეზო იხსენებდა – კივიის „დინამოს“, ჩემი თხოვნით, ბიჭები, რა თქმა უნდა, შეეშვნენ, მაგრამ შემდეგ მოსკოვის „დინამო“ ამოიღეს მიზანშიო.

რეზო შარტავა თავის აღსაზრდელებთან („ოქოს ბიჭების“ შემდგომი თაობა). 1965 წ.

ამ ცნობილ ფოტოს ვლადიმერ ბარქაიას (შუაში) „სახელობის პლაჟი“ უწოდეს (მინდორში განოლილი 3 ბელგიელი მცველის გამო). თბილისის სტადიონი

ინტელექტუალური ფეხბურთელის „პლაჟი“

გადიოდა წლები. გაგრეელი მოყვარული ფეხბურთელები, ანუ რეზოს ბიჭები, სულ უფრო და უფრო ინვრთნებოდნენ. წარმატებულთა შორის პირველი იყო ვლადიმერ ბარქაია, რომელიც თანატოლთაგან დისციპლინით, ერუდიციით, მოსწრებული სიტყვა-პასუხითა და იუმორით გამოიჩინა. მისი პირველი მწვრთნელის სიტყვებით, „დღედაღამ ბურთთან იყო, ტექნიკაზე მუშაობდა, წიგნის კითხვასთან ერთად, თამაშის კითხვაც უყვარდა, ინტელექტუალურ ფეხბურთს თამაშობდა“.

გავრილ კაჩალინი, თბილისის „დინამოს“ მწვრთნელი, უკვე სპორტის დიდ არენაზე გამოსულ ვლადიმერ ბარქაიაზე ამბობდა, **ბრაზილიური იმპროვიზაციის საოცარი უნარი გააჩნიაო.** უფრო მოგვიანებით კი ნოდარ ახალკაცი გაგრის საფეხბურთო სკოლის ყოფილ აღსაზრდელზე იტყვის: **„ბარქაია ოცდამეერთე საუკუნის ფეხბურთს თამაშობდა“.**

დიდი ფეხბურთის ასპარეზზე თავის პირველ გამოსვლას ვლადიმერ ბარქაია ასე იხსენებს: „მოედანზე რომ გავედი და ტრიბუნაზე ამდენი გულშემატკივარი ვნახე, ჩემთვის გავიფიქრე: არც ფეხბურთი მინდა, არც არაფერი, ოღონდ აქედან წამიყვანა და ფეხბურთს საერთოდ არ გავეკარები-მეთქი... შემოვტრიალდი და გასახდელისკენ წავედი. მახსოვს, ვლადიმერ მარლანიამ დამინახა, დამიჭირა და უკან მომბარუნა“.

თავდაპირველად ვლადიმერ ბარქაია საქართველოს ახალგაზრდა ფეხბურთელთა ნაკრების შემადგენლობაში თამაშობდა. იმ პერიოდში ახალგაზრდული ნაკრების კაპიტანი ზურაბ სოტკილავა იყო. საინტერესოა ვლადიმერ ბარქაიას მოგონებაც ცნობილ საოპერო მომღერალთან დაკავშირებით: „ერთხელ სოტკილავამ, რომელიც თითქმის სულ მღეროდა, დინამოელ მიშა პირავეს სთხოვა, ჩემი ხმა მაგნიტოფონზე ჩაინერეო, რაზეც გაკვირვებულმა პირავემა უპასუხა, ესლა მაკლიაო. ზურამ შემდეგ საქართველოს პოლიტექნიკური ინსტიტუტი მიატოვა, კონსერვატორიაში ჩააბარა და ამის შესახებ არავის არაფერი უთხრა; იმ პერიოდში ახალგაზრდებისთვის და, მით უფრო, ბიჭებისთვის, კონსერვატორიაში სწავლა და ნოტებით სიარული პრესტიჟულად არ ითვლებოდა. ერთხელ, როდესაც ერთი-ერთი მეგობრის სახლში ვიყავით შეკრებილები, მაგნიტოფონი ჩართეს და ოპერის მომღერლის საოცარი ხმა მომასმენინეს. აღფრთოვანებული ვუსმენდი... მასპინძლებმა მკითხეს, გამოიცანი, ვინ მღერისო. მე მხრები ავიჩეჩე, ზურას კი ელიმებოდა... გაოგნებული დავრჩი, როდესაც მითხრეს, სოტკილავა მღერისო“.

პელეს მაისური გაგრაში

რეზოს ბიჭებს სულ უფრო და უფრო სერიოზულად აკვირდებოდნენ ქვეყნის პროფესიონალი მწვრთნელები, ინვესტორები საბჭოთა კავშირის წამყვანი გუნდები. საგულისხმოა იმ პერიოდში გაზეთ „სოვეტსკი სპორტში“ გამოქვეყნებული სტატია სათაურით „გაგრის კონვეიერი ამუშავდა“.

რეზო, მიუხედავად იმისა, რომ უძნელდებოდა საკუთარ აღსაზრდელებთან განშორებას, ყოველმხრივ უწყობდა ხელს მათ დიდ ფეხბურთში, ანუ წამყვან საფეხბურთო კლუბებში გადასვლას.

საინტერესოა ამის შესახებ იური გვაზავას, გაგრის სპორტული სკოლის აღსაზრდელის მოგონება: „უმაღლესი

ლიგის გუნდებს შორის ერთ-ერთი თამაშის დროს გაგრის სტადიონზე ერთმანეთს ხვდებოდნენ კიევის „დინამო“ და მინსკის „დინამო“. ტაიმებს შორის, შესვენებისას, კიეველთა მწვრთნელმა სთხოვა რეზოს, შემდეგი ტაიმისთვის მიეცა რომელიმე ადგილობრივი ფეხბურთელი ტრავმირებული კიეველის ნაცვლად. არჩევანი ჩორნიზე, ანუ გიორგი სიჭინავაზე შეჩერდა. „ჩორნი, წადი კიეველთა გასახდელში და ითამაშე“, – უთხრა რეზომ.

გიორგიმ ისეთი ოსტატობა გამოავლინა და ისე შეხმატკბილებულად ითამაშა კიეველებთან, თითქოს მათთან დიდი ხნის ნავარჯიშევი ყოფილიყო. მატჩის დასასრულს კიევის „დინამოს“ ხელმძღვანელობამ მას საცხოვრებლად უკრაინაში გადასვლა სთხოვა და ყველანაირ სიკეთეს შეჰპირდა. რეზომ, რომელიც ამ დროს თბილისის „დინამოს“

მარცხნიდან: გიორგი სიჭინავა, სლავა მეტრეველი, პელე, ანზორ კავაზაშვილი და მიხეილ მესხი

ხელმძღვანელთა შორიხლოს იდგა, ყვირილი მორთო:

- გვიშველეთ, გვიშველეთ, გვძარცვვენ, გვძარცვვენ!
- ვინ გძარცვავს, რეზო? - შეეკითხა თბილისის „დინამოს“ მწვრთნელი.
- მე კი არა, საქართველოს ძარცვავენ, საქართველოს, გიორგი სიჭინავას კიევში

ნაყვანა უნდათ!..

...ასე მოხვდა გიორგი სიჭინავა თბილისის „დინამოში“ (ძირითად შემადგენლობაში 17 წლიდან თამაშობდა).

გიორგი სიჭინავა იყო პელებს პერსონალური მცველი ბრაზილიასთან ამხანაგური თამაშის დროს; ფეხდაფეხ დასდევდა მას, საკუთარი თამაში ავინყდებოდა და ბრაზილიელთა ლიდერის ფინტებით იხიბლებოდა.

მატჩის შემდეგ პელებ და გიორგი სიჭინავამ მაისურები გაცვალეს...

ასე მოხვდა პელებს მაისური გაგრაში.

ადვილი წარმოსადგენია, რა დღეშიც იქნებოდა მაშინ რეზო შარტავა... ფეხბურთის მეფესთან „მოპაექრე“ სულ რაღაც რამდენიმე ქართველიდან ორი გაგრელი იყო - მის ხელში გაზრდილი ბიჭები.

ამ ამხანაგური მატჩის შესახებ ვლადიმერ ბარქაიას ნაამბობიდან საინტერესოა ერთი დეტალიც: „თამაშის წინ გუნდის მთავარმა მწვრთნელმა მოროზოვმა გვითხრა, ბრაზილიელებთან მატჩი ჩვენ არ უნდა მოვიგოთო. როდესაც ივანოვმა ჰკითხა, რატომო, მწვრთნელმა უპასუხა, მომავალ მსოფლიო ჩემპიონატში ოქროს მედლების მოპოვებას მომთხოვენ და იმიტომო“.

სამწუხაროა, რომ იმ ცნობილ ფოტოზე, სადაც პელებ, გიორგი სიჭინავა, მიხეილ მესხი, სლავა მეტრეველი და ანზორ კავაზაშვილი არიან, ვერ მოხვდა ვლადიმერ ბარქაია, რომელიც მატჩის დამთავრებამდე, 15 წუთით ადრე, გავიდა მოედნიდან.

გორჩა გავაშელი

კიდევ ერთი „პროვინციელი“

ამასობაში კი რეზო გაგრაში „ასაფრენად“ კიდევ ერთს ამზადებს - გორჩა გავაშელს, რომელიც შემდეგ თბილისის „დინამოს“ ცნობილი თავდამსხმელი გახდა.

...გორჩა რეზომ გაგრიდან თვითონ ჩამოიყვანა თბილისში. მეორე დღესვე შეამონმწეს: ძირითად შემადგენლობასთან ერთად ათამაშეს ხარკოვის „ლოკომოტივთან“. გორჩამ იმ დღეს საოცრება მოახდინა - ხუთიდან სამი გოლი გაიტანა; თუმცა, მატჩის დამთავრების შემდეგ დარჩენა არავის შეუთავაზებია და გულდანყვეტილ რეზოს გორჩასთვის უთქვამს, არა უშავს, დავბრუნდეთ გაგრაში, მოვა დრო და აქეთ შეგვეხვეწებინო.

მატარებლამდე დრო ჰქონდათ და კალათბურთის მატჩზე აუღიათ ბილეთები. შუა თამაშიდან გამოუყვანია ერთ-ერთ დინამოელს, დავილალე თქვენს ძებნაში, სად გაიქეციო, მწვრთნელი გაგიჟებულია გორჩას თამაშით და გეძებო.

ასე გაილო დიდი ფეხბურთის კარები რეზოს კიდევ ერთი აღსაზრდელისთვის, რომელმაც 1968 წლის საკავშირო პირველობაზე გატანილი 22 გოლით საბჭოთა ფეხბურთის ისტორიაში ერთ-ერთი ყველაზე ახალგაზრდა ბომბარდირის სახელი დაიმკვიდრა. სპორტის ოსტატის სახელიც ამის შემდეგ მიენიჭა გორჩა გავაშელს.

P.S. ...იუზო შახტავამ სიცოცხლის უკანასკნელი წლები მოსკოვში გაატარა. მეგობრების დაინებელი თხოვნით, საკუთარი ცხოვრების უმნიშვნელოვანეს დეტალებს თავი მოუყავს და ერთ ჰაჟახა ნიგნში მოაქცია, სიმბოლური სათაქით, «ჩემი სიმდიხე».

იუზო შახტავას სიმდიხე ჯი სხვა ახაფეხია, თუ ახა მალაღი ჰხოფესიონალიზმი, საქმისადმი ეთგელება, საკუთარი ოჯახის, ქალქის, მეგობრების, უჩიველსად ჯი, ქვეყნისათვის გაღებული და ასმაგად უკანვე დაბუნებული სიყვარული.

იუზო შახტავას მსგავსი ჰხოფესიონალები ქმნიან უოქას, განუჩრეველად იმისა, სადაა მათი მოქმედების ახელი - ჰაჟახა, ჰხოვინციელ ქალქში თუ დიდი ფეხბურთის მსოფლიო ახენახე.

საკავშირო ახალგაზრდული ნაკრები. (მარჯვნიდან პირველი): კაპიტანი ზურაბ სოტკილავა

შოლომ ალიშვილი

ცნობილ ებრაელ მწეხარსა და ეხამატეხს - შოლომ ალიშვილს ახიტიკოსები ებრაელ მახე ტვენს ეძახიან. მაგჩამ ხოგოხე მახე ტვენთან პიხადე შეხვედხის ეხოს მწეხარმა აღნიშნა, ის თავს მიიჩნევს აშეხიეელ შოლომ ალიშვილად.

შოლომონ ნაუმოვიჩი (ეს მისი ნამდვილი სახელი და გვარია; შოლომ ალიშვილი სიტყვასიტყვით ნიშნავს - «მშვიდობა თქვენდა») დაიბადა 1859 წელს ხუსეთში, ეუხოდ, პოლტავის გუბერნიასში. ცხოვრობდა ოდესასში, ეიევიე (1998 წელს ეიევიე მის საცხოვრებელ სახლზე გააჩხეს მემოხიდელი დაეა, მწეხლის ბიუსტიო; ძებლი დაედეს მოსკოვში; აქე გამოსცეს მისი ნაწეხმოებუბის ექსტომეული).

1905 წელს ებრაელების მასობიხივი დეხბუვის გამო მწეხალი გადადის შვეიცარიაში, შემდეგ გეიმანიასში, დანიასში. პიხველი მსოფლიო ომის დანყებისტანავე შოლომ ალიშვილი ექვე აშშ-ია. იგი გახდაიცვალა ტუბეეეელოზიო, 1916 წელს, ნიუ-იოხეში.

«გელუბევილო ბიქენას ფიქეები» დანეხილია 1903 წელს.

პატეხ-პატეხა ამბუბად მოყოლილი ისტოიეები, ხასაც დლეს ვაქეეენებო, ეხიო სათქმელია, გამოუსწოხებელი მეოცნებე ემანვილის სულს ხომ ასე აფოხიქებეს; ყოვედლიეუხობა მისთვის მყაცხი ეუალობაა, ხომელიე ტეივა, ხომელსაც მედამ აპოტეესტებეს; მაგჩამ, სამწეხახოდ, ამ ესამახილო სამყახოში ის ქეი ძალზე ემწიფეხია, მოეზბადებელია, სამყახოში, სადაც ეეხადეხს ცვლის, სადაც ახავინაა მისი მოსახრე, გამგები.

გულუბრევილო შიჭუნას ფიქრები

შოლომ ალიშვილი

თარგმნა დალი მუხარამია

- შენ კარგი ბიჭი რომ იყო, სანამ ჩვენ წმინდა დღისთვის თევზს მოვამზადებო, მოგვემარებოდი პირშუშას დაჭრაში!

ასე მეუბნება დედა და თან დამხმარე ქალთან ერთად თევზს ასუფთავებს.

თევი ისევე ცოცხალია, ფართხალბეს. როცა ის დიდ, წყლით სავსე თიხის ჯამში გადააქვთ, უფრო ძლიერად ფართხალბეს და ჯამის კიდეებს საცოდავად ენარცხება.

ყველაზე ყოჩალი მაინც პატარა კარჩხანაა - წითელთვალბება, ფუმფულამუცლიანი, ერთი ბენო პირით. მათლაფას კედლებს აქეთ-იქით აწყდება და თითქოს მთხოვს:

- ბიჭუნა, მიშველე, მიშველე!

მე კი ვხეხავ პირშუშას და ვფიქრობ:

- საცოდავო თევიო, ვერაფრით გეხმარები, რა ექნა?! ახლა ხელებში მოგაქცევენ, დაგჭრიან, დაგამარილებენ, მერე ან ქვაბში მოგხარშავენ, ან დაგადებენ ტაფაზე...

- ცოდოა, - ვეუბნები დედას, - ცოდოები არიან!

- ვინ გეცოდება?

- თევიები.

- ვინ გითხრა?

- რებემ.

რებე დამხმარე ქალს ჰქვია. ის და დედა სიცილით კვდებიან.

- შტერიც და სულელიც ხარ, რებე კი შენზე შტერია! ხა, ხა, ხა! მიდი, დროზე, დროზე გახეხე ეგ პირშუშა!

მე რომ სულელი ვარ, ეგ უკვე ვიცი. დედაც, მამაც, დებიც და ძმებიც ხშირად მიმეორებენ ამას, მაგრამ რებე თუ ჩემზე სულელი იყო, პირველად ახლა გავიგე!

ერთი ამხანაგი მყავს, პინელე, ყასაბის შვილია.

ერთხელ მასთან მივედი და რას ვხედავ: ვილაც გოგონას მოუყვანია დიდი, თვალბებრილა, ჰოლანდიური მამალი დასაკლავად. მამალი მძლავრად იქნევეს შეკრულ ფეხებს, კორტნის გოგონას და ამყად „გაიძახის“, კო, კო, კო. გოგონა უყვირის, რა დღეში ხარ, შენი სუსი არ გავიგო! მეტი რა გზა აქვს მამალს და ისიც ნებდება.

პინელეს მამა წარმოსთქვამს ლოცვებს და ამის შემდეგ დასაკლავად მიჰყავს მამალი.

- პინელე, - ვეუბნები ჩემს ამხანაგს, - მამაშენი ავაზაკია!

- ვითომ რატომ?

- არ ეცოდება ცოცხალი არსება და იმიტომ!

- ააა, არ ვიცოდი, თუ ასეთი ჭკუის კოლოფა იყავი! - მპასუხობს ჩემი ამხანაგი და ცხვირწინ მუშტს მიღერებს.

ჩვენი მზარეული ცალი თვალთ ბრმაა. მას ფრუმა-ბრუციანს ეძახიან. ძალიან ბოროტი, უგულო ქალია. ერთხელ კატა ჭინჭრით იმიტომ გაროზგა, რომ მოეჩვენა, თითქოს საბრალო არსებამ ქათმის ღვიძლი მოპარა. მერე საგულდაგულოდ დათვალა დაკლული ქათმები და მიხვდა, რომ შეცდა.

მაგრამ, რა? არაფერი! გგონიათ, ინაღვლა, რომ საცოდავი კატა დასუსხა, ან გგონიათ, მოუბოდიშა უდანაშაულო დამნაშავეს? არაფერიც! ყველაფერი მალევე გადაავიწყდა.

თუმცა კატასაც არაფერი გახსენებია, ორი საათის მერე ისე გემრიელად ილუკებოდა, თითქოს არაფერი მომხდარაო. ესეც შენი კატური მეხსიერება!

მაგრამ მე ვერ დავივიწყე ის წუთები. მივედი და პირში მივახალე ბრუციან ფრუმას:

- ტყუილად როგორ დასაჯე კატა, ცოდო არ არის? სულიერი და ცოცხალი უნდა გებრალეებოდე! ღმერთი დაგსჯის ამისთვის!
- მომწყდი თავიდან, თორემ წამოვიდა ტაფა თავში! - მიყვირის ფრუმა და თან ბურღღუნებს:
- ღმერთო, ამ ქვეყანაზე საიდან მოდიან ასეთი სულელი ბავშვები?!

ეს ძაღლის გამო მოხდა. ის საბრალო ცხელი წყლით დაფუფქა ისევ იმ ფრუმა-ბრუციანმა.

ო, როგორ იტანჯებოდა საწყალი ცხოველი, ყმუოდა, ილოკავდა ბენვს და საწყალობლად კვნესოდა. ირგვლივ კი ხალხი შეგროვილიყო და სეირს მხიარულად უყურებდა.

გული მომიკვდა, ძაღლს მივუახლოვდი. მინდოდა, მივფერებოდი, მაგრამ ის საცოდავი, ძალზე დაფეთებული, ჩემგანაც გაიქცა.

- რა ქნას, - გავიფიქრე, - ძაღლია, მან ხომ არ იცის, როგორ მეცოდება თითოეული სულიერი.
- როცა ძაღლს საშველად გავეკიდე, მამამ დამინახა და დამიყვირა:
- ჩქარა სახლში, შე, მწამებელი, საძაგელო!
- კიდევ მე ვარ მწამებელი?!

ეს ამბავი კი ორი ჩიტის გამო მოხდა. ბიჭებმა ისინი შურდულით მოკლეს. ერთი ბიჭი მეორეზე ცოტათი უფროსი იყო. მოკლედ, უმწეო ფრინველები ჯერ კიდევ ცოცხლები იყვნენ, როცა სათითაოდ მიწაზე ჩამოცვივდნენ. მობუზულიყვნენ და ფრთები უკანკალებდათ.

ვერ მოვითმინე, მივვარდი და მთელი ძალით დავიყვირე:
- რას აკეთებთ, რას?! რახან უბრალო ბელურაა, უნდა მოკლათ?! არ გებრალებათ?!

ბიჭებმა გოცებით გადახედეს ერთმანეთს და თითქოს წინასწარ მოილაპარაკესო, მეცნენ და კარგად მიმპერტყეს.

სახლში მამამაც დამიმატა. მაინც ვერ გავიგე, როზგები მე რისთვის მომხვდა!

ჰო, რისთვის მცემეს?

რაბინიც ხომ გვეუბნება, რომ ყველანაირი ქმნილება, ამ ქვეყნის სულიერი, ძვირფასია უფლისთვის. ბუზის მოკვლაც არ შეიძლება, რადგან ის ცოცხალი არსებაა და უნდა გიყვარდეს. არ უნდა მოკლა არც ობობა, არც მტაცებელი ცხოველი. ღმერთს რომ უნდოდეს, თვითონვე მოკლავდა, გვიხსნის რაბინი.

მე კი ვკითხულობ და მიპასუხებთ:

- ასე თუა, რატომ ხოცავენ ხბოებს, ცხვრებს, ბატკნებს, ქათმებს, ძროხებს? არა მხოლოდ ცხოველებს, ადამიანები ერთმანეთსაც არ ინდობენ! რატომ? რატომ?

მუსიკალური საკრავები ქართულ თქმულებებში და ლეგენდებში

ქეთევან ბაიაშვილი

ქეთევან ბაიაშვილი

ქართული ხალხური სიმღერისა და საჩხავეების მუზეუმი, სიმღერებსა და საჩხავეებთან ერთად, ინახავს ბევრ დოკუმენტურ მასალას. ქართველთა ამ უდიდესი განძის შესახებ ხალხის მესხიეებას ქვეყნის სხვადასხვა კუთხეში გაბნეული და ლეგენდებზე შემოხრენილი მეტად საგულისხმო ცოდნა შემოუნახავს. ჩვენამდე მოღწეულ ლეგენდებსა და თქმულებებს დიდი მნიშვნელობა აქვს ხალხური მუსიკის შესწავლისათვის. ისინი ხშირად, ისტორიულ წყაროს უტოდებიან, ხადგან მათი საშუალებით ვიგებთ ხალხის დამოკიდებულებას ამა თუ იმ საჩხავესა ან სიმღერის მიმართ, საზოგადოებაში საჩხავეს როლზე, საჩხავესა და ადამიანის ხმის მაგიურ თვისებებზე, მუსიკის გამოყენების სიხშირეზე ადამიანების ცხოვრებაში, ეპოქის მონაცემებზე და სხვა. ამიტომაც ვუჩინა "იარღვის" მკითხველს ამჯერად მოვუთხოვო ჩამდენიმე ლეგენდას ქართული საჩხავეების შესახებ. ეს ლეგენდები სხვადასხვა გზით მოძიებულია მუზეუმის თანამშრომელთა მიერ.

დიპლი-პიტა - ორმაგი ხაჭაპური?!

დიპლიპიტო იგივე ორმაგი დოლია. მზადდება თიხისაგან. ბოლოში წანვეტებულია ქოთნის ფორმით, ზემოდან კი გადაჭიმულია ტყავი. ორივე ქოთანი ერთმანეთზე თოკებითაა დამაგრებული, ერთი უფრო დიდია, მეორე კი მომცრო. დიპლიპიტოზე ბზისგან გამოთლილი ჯოხებით უკრავენ, ხანდახან ხელითაც. გამოიყენება ხალხური საკრავების ანსამბლებში.

დიპლიპიტო ორი ბერძნული სიტყვისგან შემდგარი კომპოზიტია: დიპლო – ორმაგი, და პიტა – ხაჭაპური. ამ საკრავის სახელწოდებაზე საინტერესოდ მოგვითხრობს ერთი ლეგენდა:

როცა დიდი ალექსანდრე მაკედონელი ყოფილა საქართველოში, ქართველებს მის პატივსაცემად დიდი სუფრა გაუმართავთ. სუფრასთან მოსალხენად მოუნვევიათ მუსიკოსები. მათ შორის, დიპლიპიტოზე დამკვრელიც ყოფილა. როცა ალექსანდრეს ეს საკრავი დაუნახავს, წამოუძახებია, ეს რა დიპლი პიტააო! ანუ ეს რა ორმაგი ხაჭაპურიაო!

საქმე ის არის, რომ მაკედონიურ ე.წ. ხაჭაპურს, ანუ პიტას შემდეგნაირად აცხობენ: ქოთანში ყრიან ცხელ ნაკვერჩხალს, ზემოდან კი გადააფარებენ ყველიან ცომს; სწორედ ეს არის მაკედონიური ტრადიციული პიტა.

ტყავგადაკრულმა ქოთანმა ალექსანდრეს მშობლიური პიტა გაახსენა და ამიტომაც წამოიძახა – დიპლიპიტააო! ლეგენდა ამბობს, სწორედ ამის შემდეგ შეარქვეს ქართველებმა ამ საკრავს „დიპლიპიტო“.

თუ ამ თქმულებას დავაკვირდებით, ვნახავთ, რომ ის რამდენიმე საგულისხმო ცნობას შეიცავს:

1. ეს საკრავი ალექსანდრე მაკედონელის დროს, ანუ ქრისტემდე III ს.-ში, უკვე არსებულა (მაგრამ აქ უთუოდ გასათვალისწინებელია თანამედროვე ისტორიკოსთა მტკიცება იმის შესახებ, რომ ალექსანდრე მაკედონელი საქართველოში არასოდეს ყოფილა! რამდენადაც ლეგენდებს ყოველთვის ახლავს პირობითობა, ამიტომ აუცილებელია ისტორიული ფაქტების შემოწმება!).

- 2. დიპლი პიტა – ნამდვილად ორმაგ ხაჭაპურს ნიშნავს.
- 3. მაკედონიაში ნამდვილად თიხის ქოთნებში აცხობენ ტრადიციულ ხაჭაპურს.
- 4. სუფრასთან მუსიკოსთა მოწვევა თურმე მაშინაც სცოდნიათ!

ახლა ვნახოთ, ეს ცნობები რამდენად შეესაბამება სიმართლეს:

როგორც გამოკვლევებით დგინდება, დიპლიპიტო აღმოსავლური საკრავია და, შესაძლოა, საქართველოში უძველესი დროიდანაა შემოსული.

სხვა საკითხია, რამდენად ჰპოვა ამ საკრავმა ჩვენში გავრცელება. მთავარი ის არის, რომ საქართველოში დასარტყამი საკრავების ადგილობრივი წარმოშობა რამდენადმე გაურკვეველია.

დღემდე საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში შემონახულია ფერხულები,* რომელთა შესრულებას, როგორც წესი, ახლავს ტაში; „ცეკვისას კი ფეხის ხმაა, ცეკვის რიტმისა და ტემპის განმსაზღვრელი“.

არქეოლოგიურ მასალებში გვხვდება, უმეტესად, საბრძოლო წინწილი (ლითონის თევშები). ზოგადად, კავკასიაში უფრო ხშირად სწორედ ასეთი, საჩხარუნებელი საკრავებია შემორჩენილი.

დიპლიპიტო

* - ქართული ჯგუფური ცეკვა მომღერალთა თანხლებით.

დიპლოპიტო, როგორც დამოუკიდებელი საკრავი, საქართველოში არ გავრცელებულა, ის დარჩა საანსამბლო საკრავად. მეტიც: საქართველოსთვის ხალხურ საკრავთა ანსამბლებიც არ არის დამახასიათებელი. საქართველო – პოლიფონიური ვოკალის, ანუ სასიმღერო მრავალხმიანობის ქვეყანაა და საკრავიერი ანსამბლები ნაკლებად ტრადიციული იყო.

ეს უკანასკნელი (საკრავიერი ანსამბლი), ძირითადად, ქალაქურ მუსიკას ახასიათებდა და შემდეგ საბჭოური პერიოდის პროპაგანდის ნაწილი გახდა. ამდენად, ნაკლებ სავარაუდოა, ალექსანდრე მაკედონელის ეპოქის საქართველოში სუფრასთან, მუსიკოსთა ჯგუფში, დიპლოპიტოს არსებობა. მეორე მხრივ, საქართველოს მიერ აღმოსავლეთთან, ნებსითი თუ უნებლიე, ურთიერთობის ისტორია გვაძლევს ვარაუდის უფლებას, არ გამოვრიცხოთ საქართველოში დიპლოპიტოს არსებობა. კიდევ ერთი, მეტად მნიშვნელოვანი საკითხი იჩენს თავს ამ ლეგენდის განხილვისას: ეს არის სუფრასთან მუსიკოსთა მოწვევა.

ხალხი სიმლეხა და თამაშობის ინსტიტუტი

როგორც საყოველთაოდ ცნობილია, ქართული სუფრის ტრადიცია ძველთაგან იქცევდა უცხოელთა ყურადღებას. ქართული სუფრის ნამდვილი მშვენიერება თამაშობის ინსტიტუტი და ქართული სიმღერაა. მიუხედავად ჩვენს დროში ამ თემის უღმობელი კრიტიკისა, ქართული სუფრის ხიბლი სწორედ თამაშის ფუნქციის გაგებაა.

თამადა მხოლოდ მჭევრმეტყველი და „ტკბილად მოუბარი“ ადამიანი არ არის. მისი მთავარი დანიშნულება სუფრაზე ლხინის „გაჩაღება“ და სუფრის ყოველი წევრის ამ ლხინში ჩართვაა. ამისთვის საუკეთესო საშუალება სწორედ ცეკვა-სიმღერაა!

ქართულ ხალხურ სიმღერას შესრულებისას თავისი კანონები აქვს: ზედა ხმებს (შუა და მაღალი) თითო შემსრულებელი უნდა ჰყავდეს, ბანს კი ჯგუფურად მღერიან! სუფრაზე ბანის თქმა სწორედ სუფრის წევრთა გაერთიანებისა და ლხინში მონაწილეობის საშუალება იყო!

ოდითგან ქართული სუფრის თითოეული პერსონა საერთო ლხინის სრულუფლებიანი წევრია (და არა, უბრალოდ, შემსრულებელი, ან მაყურებელი)! ანუ ქართული სუფრა ცოცხალი, დემოკრატიული ორგანიზმია!

ასეთ პირობებში, როგორც კი მესაკრავეთა ჯგუფი ჩნდება, სუფრის სოციალური იყოფა შემსრულებლად და მაყურებლად ანუ მსმენელად!..

ამიტომაც ისმის კითხვა: დასაშვებია კი ჩვ.წ. აღ. III ს.-ში მესაკრავეთა მოწვევის ტრადიცია?

როგორც ვხედავთ, ლეგენდის განხილვამ ძალზედ ბევრი საკითხის შესწავლისკენ შეიძლება გვიბიძგოს.

მწყემსის სალამუხი

ახლა კიდევ ერთ ლეგენდას გაგაცნობთ, რომელიც მესხეთშია ჩანერილი. ეს ლეგენდა სალამურსა და მწყემსზეა.

ის, რომ სალამური მწყემსის საკრავია, მთელ მსოფლიოშია ცნობილი და სადაც მეცხოველეობაა განვითარებული, ყველგან არიან მწყემსები თავიანთი სალამურებით. აი, რას მოგვითხრობს ეს ლეგენდა:

ერთ დღეს მწყემსი აძოვებდა ფარას. მოულოდნელად მას ქურდები დაესხნენ თავს, სცემეს და მისი ცხვარი წაასხეს. როცა საბრალო მწყემსი გონს მოვიდა, ძალიან შეწუხდა; არ იცოდა, როგორ მოქცეულიყო. გამწარებულმა აიღო იქვე დაგდებული სალამური და დაიწყო დაკვრა. რამდენ ხანს უკრავდა ასე, არავინ იცის.

მთებში სალამურის ხმა შორს ისმის. როგორც ჩანს, ქურდები დალილები იყვნენ და ჩაეძინათ; ალბათ, ფიქრობდნენ, უკვე მთის გადაღმა გადმოვედით, ახლა ვეღარ მოგვძებნიანო. ცხვრებმა იცნეს თავიანთი მწყემსის სალამურის ხმა, ამ ხმას გამოჰყვნენ და ისევ თავის პატრონთან დაბრუნდნენ.

ახლა ვნახოთ, რას გვასწავლის ეს ლეგენდა. ის, რომ მთაში ყველა ქვეყნის მწყემსები სალამურს იყენებენ, ცნობილია. თუ რატომ, ამაზე ეს ლეგენდა გაგვცემს პასუხს:

თუ დავაკვირდებით, ლეგენდა მოკლეა, მაგრამ შეიცავს ერთ ძალზე მნიშვნელოვან ცნობას:

ცხვრებმა ამჯერადაც იცნეს სალამურის ხმა და მას გამოჰყვნენ. ეს რას ნიშნავს? იმას, რომ ცხოველები აღიქვამენ მუსიკას და მასზე რეაგირებენ.

ჩვენს მუზეუმში არსებობს ასეთი ცნობაც: რომ თურმე ღორების სამწყემსად ძველად თიხის სალამურს იყენებდნენ. თიხის სალამურს ძალიან უხეში მსტვენავი ხმა აქვს. როგორც ირკვევა, ღორს სქელი სასმენი

სალამური

გუდასტივი

მემბრანა აქვს და ძნელად ესმის. ამიტომ მწყემსებმა შეარჩიეს ისეთი სალამური, რომლის ხმასაც გაიგებდა ღორი. ეს ფაქტიც და ლეგენდაში აღწერილი ამბავიც იმას მოწმობს, რომ ცხოველები ნამდვილად აღიქვამენ მუსიკალურ ბგერებს.

ახლა მეორე ფაქტი ვნახოთ ლეგენდიდან:

როცა ქურდებმა სცემეს სანყალი მეცხვარე, მან არ იცოდა, რა ელონა; აილო ხელში სალამური და დაიწყო დაკვრა. როგორც ვხედავთ, სალამური დარდის გასაქარვებლადაც სჭირდებოდათ მეცხვარეებს. გამოდის, რომ მწყემსისთვის სალამური ძალიან საჭირო ნივთია, ის კომუნიკაციას ამყარებს ცხოველებთან და მართავს მათ, ე.ი. შრომის იარაღია (არსებობს ცხვრების გასაფანტავი და მოსაგროვებელი მელოდიებიც).

გუდასტივი, იგივე, ჭიბონი

ახლა ვნახოთ კიდევ ერთი თქმულება ორ ქართულ მესტივრზე. ეს თქმულება ჩაუნერია კომპოზიტორ გიორგი სვანიძეს 1918 წელს, სოფელ რუისში.

მესტივრეს ხალხში გუდასტივრზე დამკვრელს ეძახიან. დღეისათვის გუდასტივრზე დაკვრის ტრადიცია შემორჩენილია რაჭასა და აჭარაში. აჭარულ გუდასტივრს ჭიბონი ჰქვია. ამ საკრავს გუდასტივირი იმიტომ დაარქვეს, რომ თხის ან ცხვრის

გუდაში ჩამაგრებულია ორი სტივირი; ერთზე ბანს უკრავენ, მეორეზე მელოდიას. გაბერილი გუდის ჰაერით სტივირებზე უკრავენ და თან მღერიან.

ძველად გუდასტივირი ბევრგან ყოფილა გავრცელებული და, განსაკუთრებით, ქართლში. ალექსანდრე ჯამბაკურ-ორბელიანის ცნობით (1861), მეტად განთქმული ყოფილა ბლიაძეების გვარი; იმდენად, რომ, როცა ბლიაძეს იტყოდნენ, მესტივირეს გულისხმობდნენ.

მესტივირეები ხალხში განსაკუთრებული პატივითა და სიყვარულით სარგებლობდნენ. ისინი დადიოდნენ სოფლიდან სოფელში, უკრავდნენ და მღეროდნენ სხვადასხვა ამბავზე. მესტივირეები, ძირითადად, იპროვიზაციულად ლექსის შეთხზვის ოსტატები იყვნენ. ახლა გავეცნოთ ერთ თქმულებას მესტივირეებზე:

გორის რაიონის სოფელ ჯარიაშენში უცხოვრია ერთ სახელგანთქმულ მესტივირე დოდეს. მეტად ლამაზი და ახოვანი კაცი ყოფილა, სოფლელებს ძალიან ჰყვარებიათ და ზედმეტსახელად „დიდი დოდე“ დაურქმევიათ.

დიდ დოდეს შეგირდები ჰყოლია ფარახეთიდანაც კი (ფარახეთი რაჭაში საუკეთესო მესტივირეების ცნობილი სოფელია). დიდ დოდეს „ნალბანდას ბიჭი“, ალექსა-ოქრომჭედელი, ექიმპებოდა თურმე მესტივირეობაში. ალექსას გორში უცხოვრია. ეს ორი მოქიშპე, თურმე, ხშირად ხვდებოდა და შაირობაში ერთმანეთს არ ინდობდა.

„თუ ოქრომჭედლობ, იმჭედლე“, – გამოუნვევია შაირში დოდეს მოპაექრე.

ალექსას იქვე უპასუხებია:

„სტივირი რა შენი საქმეა, ხრინნი გედება ყელშია, თუ ვაჟკაცი ხარ, გამოდი, გავჯიბრდეთ სიმღერებშია!“

დიდი დოდე დათანხმებულია გამოწვევაზე და სოფელ ფლაგში გამართულა შეჯიბრება. ბევრი ხალხი მოსულა მათ მოსასმენად. დოდესა და ალექსას უმღერიათ, დაუკრავთ სტივირზეც, აუხედ-ჩაუხედავთ ერთმანეთისთვის და... შერცხვენიათ: ნეტავ, რას ვერჩოდით, რად გავამასხარავეთ

ერთთურთიო; გადახვევიან და სიკეთე უთქვამთ. ამის შემდეგ მათი ძმობა სამაგალითო ყოფილა მთელ ქართლში.

ასე დაამეგობრა სიმღერამ და სტივირმა ორი მოქიშპე.

P.S. ქაიხუცი ხაჩხუცი სიმღერისა და საკრავების სახელმწიფო მუზეუმის უფროს მუცნიეხ-თანამშრომელს, ეთნომუსიკოლოგს, ანსამბლ „ჯოჯოჭინას“ დამაჩხებელსა და მუზეუმთან ახსებული ანსამბლ „ჭელის“ ხელმძღვანელს, ქაბაჯონ ქეთევან ბაიაშვილს უხნადის ხედაქცია მადლობას უხდის კიდევ ერთი, ყმანვიციებისათვის საინტერესო პუბლიკაციის მოწოდებისთვის (პირველი პუბლიკაცია დაიბეჭდა: „იაცანი“, №1 2017 წ.).

ქართული ხალხური სიმღერისა და საკრავის მუზეუმი. ეროვნული საკრავების კუთხე

ლაზა ბახარია

სა - ქართველ - ო

ყმანვილქართველის პასუხი
უცხოელი თანატოლისადმი

– სამშობლო მკითხე?..
ძველისძველია...
სა – თავსართია,
ო – ბოლოსართი;
ამათ შუა კი...
თვით ქართველია,
ღმერთმა გვიბოძა
ეს მისამართი...

და თუ ქართველიც
გაინტერესებს?!.
არ დაგზარდები,
გეტყვი ქართულად:
– მეზურე-მეხმლეა,
მღერალ-მელექსე,
ვეფხ და ლომს შუა
რომ შენმართულა!

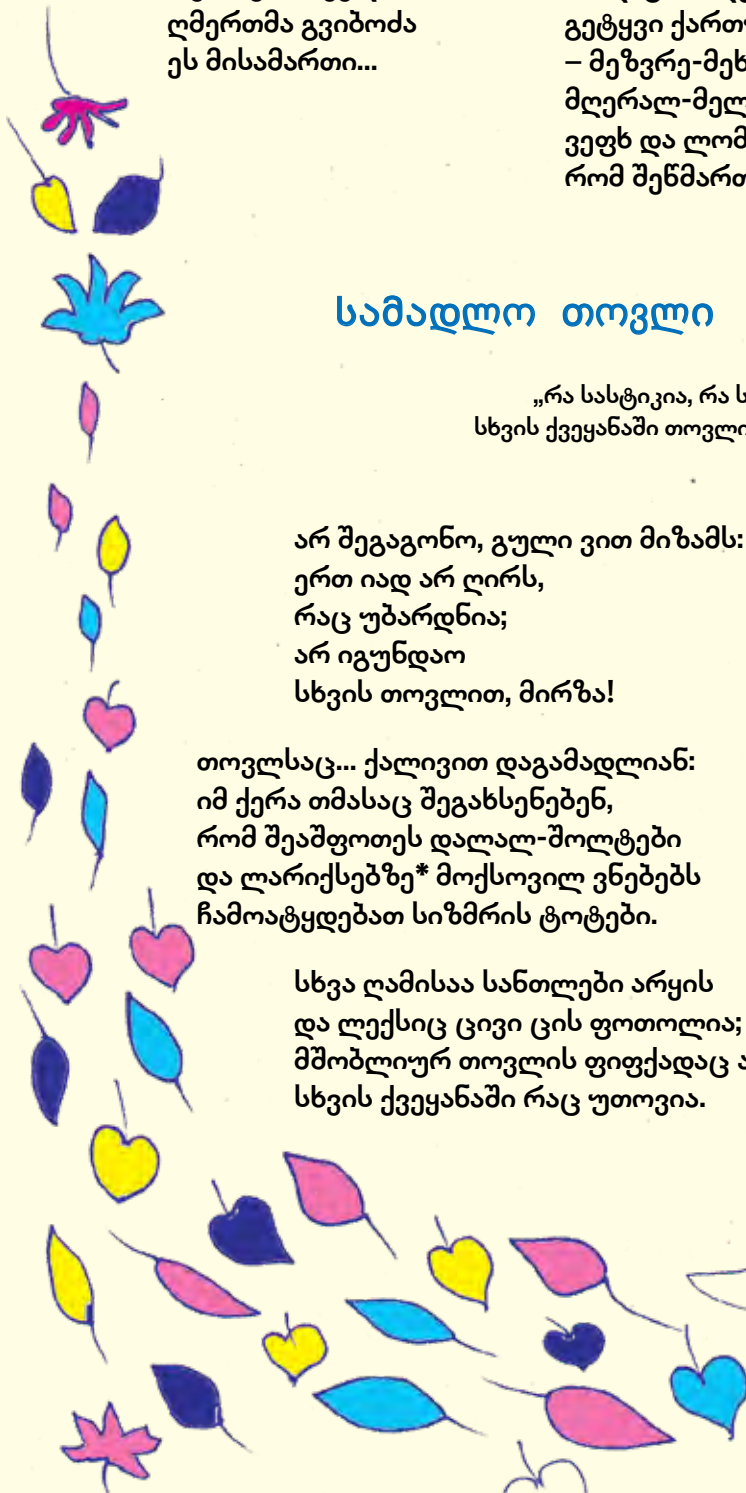
სამადლო თოვლი

„რა სასტიკია, რა სატირალი –
სხვის ქვეყანაში თოვლი პირველი“.
მირზა

არ შეგაგონო, გული ვით მიზამს:
ერთ იად არ ღირს,
რაც უბარდნია;
არ იგუნდაო
სხვის თოვლით, მირზა!

თოვლსაც... ქალივით დაგამადლიან:
იმ ქერა თმასაც შეგახსენებენ,
რომ შეამფოთეს დალალ-შოლტები
და ლარიქსებზე* მოქსოვილ ვნებებს
ჩამოატყდებათ სიზმრის ტოტები.

სხვა ღამისაა სანთლები არყის
და ლექსიც ცივი ცის ფოთოლია;
მშობლიურ თოვლის ფიფქადაც არ ღირს,
სხვის ქვეყანაში რაც უთოვია.

* – მერქნიანი მცენარე, ფიჭვისებრი.

ნარგიზა ბენიძე

«მე ისევ ცოცხალი ვაჩ. ვცხოვრობ შტატებში. ისევ მძიმედ ვატყუებ გასულ საუკუნეში ჩვენთვის, აფხაზეთის ქართველებისათვის, ბოძებულ ცოცხლის სტატუსს. თავს ვეკითხები, ჩემი უნდა ვიყო ცოცხალი. განა ბევრს ვითხოვ? უბრალოდ, მაინტეხესებს, ჩა ლიხს ჩვეულებრივი მოქალაქის სტატუსი?»

ვცხოვრობ იმდით, რომ დავბრუნდები ჯერ თბილისში, მეხე სოხუმში. დავილაღე. უკვე სოხუმიც აღაჩ მენატრება. მახსოვრდება სადღაც ჩამიხსხა. აღაჩაფეხი მახსოვს, გაჩადა მამაჩემის შეშინებული თვალებისა, იმ წუთებისა, რომ დავბრუნდები და ესმოდა.

აქ, ამეჩიქაში, ჩემი სხეული დანის მხოლოდ. იქ ჯი, საქართველოში, ჩემი სულია. აქ ჩემი შვილები და შვილიშვილებია, იქ ჩემი სამშობლო და თქვენ. ყველანი მიყვარხართ. მინდა, სათავისო სიტომ ნაწინ-ნაწინ ჩამოგიჩიგოთ. ჩემი? ეს აჩ ვიცი. მაგჩამ ის ჯი ვიცი, რომ ძნელია ემიგრაცია. მით უფრო, გეჩქვას ემიგრანტი.

ღმობით გემშვიდობებით. გეხვევით, მიყვარხართ. საქართველოსა და თქვენზე უსაზღვროდ შეყვარებული. ნარგიზა ბენიძე 10 დეკემბერი, 2017 წელი, ქ. ფილადელფია».

ამ კვირიანი სტიქონების ავტოჩი, სოხუმელი ნარგიზა ბენიძე აფხაზეთის დაცემამდე გაზეთ «აფხაზეთის ხმაში» მუშაობდა. ჰატაჩა ჰებლიყაცია, რომელიც მან «ილქანს» გამოუგზავნა, შოხუელ ამეჩიქაში, ჰენსილვანიის შტატში მოქმედ ქართული ცეკვის ანსამბლ «მამულეა», და, ჩაც მთავაჩია, იმაზეა, რომ სამშობლო უფაღივით ჰითაღეითა.

«მამული» ფილმონის ავენიუზე

ნარგიზა ბენიძე
წერილი აშშ-დან

ფილადელფიის ერთ-ერთ გარეუბანში (ჰენსილვანიის შტატი), ტყის პირას, ცენტრალური ტრასის გაყოლებაზე დგას დიდი ბილბორდი, ქართული წარწერით: “წმინდა გიორგის სახელობის მართლმადიდებლური ეკლესია“. ეს ადგილი მთლიანად ეკალ-ბარდებით იყო დაფარული. მოვიდნენ ადამიანები, შეუდგნენ განმენდას, გადაბარგასა და ეზოში მდგარი, უკვე დანყებული შენობის დასრულებას.

ეს ადამიანები იყვნენ საქართველოდან დროებით ემიგრაციაში მყოფი ქართველები. არავინ იცის, თითოეული ვინ როგორი გზით მოხვდა ამერიკაში.

დღესდღეობით ეს ეკლესია არის ერთადერთი ადგილი, სადაც შეგიძლია, მოხვიდე, ილოცო, შენი ტკივილი ვილაცას გაუზიარო, მოგისმინონ და მოუსმინო თანამემამულეთ, ისაუბროთ ერთმანეთის ლხინსა და ჭირზე. ეს სალოცავი მთლიანად მრევლის შემონირულობებითაა შექმნილი. მას სათავეში უდგას ჩრდილოეთ ამერიკის ეპისკოპოსი, მეუფე საბა (ინწკირველი).

სწორედ მისი შეუფასებელი ღვანლით, ფილადელფიაში მცხოვრები ქართველების, მოსწავლე-ახალგაზრდების დაუზარელი შრომით გალამაზდა ეს კუთხე, რომელიც, გაგვიკვირდებათ და, ძალიან ჰგავს საქართველოს.

მოგვიანებით, დაახლოებით 4 წლის წინათ, ეკლესიის მესვეურთა თანადგომით გაიხსნა მასთან არსებული ქართული ხალხური ცეკვის სტუდია. მეუფე საბას თხოვნითა და კურთხევით „მამულს“ სათავეში ჩაუდგა და დღემდე ხელმძღვანელობს ქართული ნაციონალური ბალეტ „სუხიშვილების“ ყოფილი მოცეკვავე – ავთანდილ ყურაშვილი.

თავდაპირველად სტუდიაში არც ისე ბევრი ბავშვი იყო. სტუდიის ჩამოყალიბებისთანავე შეიქმნა განსაკუთრებული გარემო; ჯგუფმა თავი მოუყარა ქართველ ბავშვებსა და მათ მშობლებს, იმ ადამიანებს, ასე მთავარი, ასე მშობლიური – ერთმანეთის სიტომ რომ აკლდათ. სტუდიელი ბავშვების უმრავლესობა აქ იყო დაბადებული, ზოგიც – საქართველოში. მაგრამ სხვა რეალობაც იყო მტკივნეული: ქართული ენა თითქმის არავინ იცოდა.

ანსამბლ „მამულის“ კონცერტი

ცოტა ხანში სტუდიას დაემატა მეზობელი რაიონებიდან ჩამოსული აღსაზრდელები. მალე ეს პატარა სტუდია ჩამოყალიბდა ანსამბლად, რომელსაც სახელად „მამული“ დაერქვა.

დღესდღეობით ანსამბლში გაერთიანებულია 60 ბავშვი.

სცენაზე დაიდგა ქართული ცეკვები – „ყაზბეგური“, „აჭარული“, „დავლური“, „კავკასიური“. ანსამბლის თითოეული წევრისთვის შეიკერა ფორმა. არ ვიცი, უნდა მიხაროდეს თუ მწყინდეს, მაგრამ „მამული“ უკვე გაყოფილია პირველ და მეორე თაობებად. ანსამბლში გაერთიანებული ბავშვები საქართველოს თითქმის ყოველი კუთხიდან არიან: თბილისიდან, ახალციხიდან, ქუთაისიდან, ხონიდან, გურიიდან, დუშეთიდან, აჭარიდან. აფხაზეთიდან მხოლოდ სამი ბავშვია. მათ შორის, ორი ჩემი შვილიშვილია და ერთსაც ბებო ჰყავს აფხაზი. წარმოიდგინეთ, ის მარტო თავისი შვილიშვილის ბებო არ არის. იგი ყველა ბავშვისთვის საყვარელი ლიანა ბებოა. სიამაყით მინდა ვთქვა, რომ ქართული ნაციონალური ცეკვის მაღლს ერთი აზერბაიჯანელი მოზარდიც ეზიარება.

ანსამბლის სოლისტი – ნიკოლოზ ბაბილოაძე

ცეკვის გარდა ბავშვები მღერაინ და უკრავენ ქართულ ხალხურ ინსტრუმენტებზე: ფანდურზე, ჩონგურზე. მსურს, ცალკე გამოვყო ერთი პატარა ფოთელი ბიჭუნა, ნიკოლოზ ბაბილოაძე, რომელიც გამორჩეულად უკრავს გუდასტვირზე და ასეთივე წარმატებით ცეკვავს ანსამბლში. იგი აქაა დაბადებული. სულ პატარას დაელუპა მზრუნველი მამა, დაეჩაგრა პატარა გული, მაგრამ ჰყავს კარგი დედა და დარწმუნებული ვარ, ბედნიერი მომავალი ექნება (მოდით, ვინატროთ: საქართველოში – სხვა მოზარდებთან ერთად).

ცოტა ხნის წინ საქართველოს საელჩომ ქალაქ ვაშინგტონში მიიწვია ანსამბლი. გაიმართა კონცერტი, რომელსაც ესწრებოდა აშშ-ში საქართველოს ელჩი, ბატონი დავით ბაქრაძე. ქართველი ძალიან ცოდვია მშობლიური გარემოს გარეშე. მიხარია, რომ „მამული“ ის სამყაროა პატარებისთვის, სადაც ისინი ასე ლალად გრძნობენ თავს, აღნიშნა მან.

ამ პატარა პუბლიკაციით მსურს მაღლიერება გამოვხატო ჩვენი პედაგოგის, ბატონ ავთანდილ ყურაშვილის მიმართ. სწორედ მისი დამსახურებაა ის თბილი და შეკრული წრე, სადაც ასე უხარიათ ერთმანეთი, სადაც ხელმძღვანელის თქმით, როცა გიყვარს, სადაც არ უნდა იყო, არც ისე შორსაა მამული. ოკეანისგალმა მყოფი მოზარდებისთვის მათთვის გასაგებ და, ამასთან, ზნეობრივ ფასეულობათა ენაზე ხსნის, რომ უსამშობლობა მონატრებით ცხოვრებაა; ამიტომაც, ყოველი დღე, თითოეული რეპეტიცია „მამულში“ მამულის გახსენებაა, მშობლიური ბგერისა და ილეთის თავიდან შეყვარება; და ეს მათ კარგად უნდა ესმოდეთ, – მიაჩნია ავთანდილ ყურაშვილს.

P.S. ეჩი თავისი ფასეულობებით ხასიათდება. დიდმა იციამ თავის დიხზე ქართული ეჩის ეხელმ სამი სიყვით ასე ამოთქვა: ენა, მამული, სახნუნოება.

და დაჩჩა ის ჩვენთვის თითქმის ბიბლიური ექსიციის მცნებად, ანუ ადამიანის, სამშობლოსა და უელისადმი სავედიხებეც ღოცვად.

გასაგებია, ხომ ხმენის გახეშე შეუძლებელია «ქიხთა თმენანი» და მოგებული ომები საკუთახ თავთანაც ეი; ხომ ეხთმანეთისაგან განყოფელია ნაციონალური ისტორია, ეკლუხა და ქიხისტიანული მხნამსი; და თითოეული ჩვენგანის ვაღია, წინაპრების მიეხ ესოდენ სულიერი ღვანდით განმტყიცებული სამშობლო მახყო ჩვენად ვიგელოთ და გვჯეხოდეს, ხომ უფაღვივით ისიც ეთადეხითა; და ხომ შინისკენ სავალი გზები ყოველთვის მხოლოდ მამულზე გაღის.

ანსამბლ „მამულის“ ბიჭუნები. ზევით, მარჯვნიდან მეორე – ავთანდილ ყურაშვილი

მიხეილ ვორონცოვი

"იდეის" ერთ-ერთ გასულ ნომერში (2017 წ. №1) დაბეჭდილი ჰუბიკაცია მიეძღვნა მოსწავლე-ახალგაზრდობის ეროვნული სასახლის საიუბილეო, 200-წლიან თაბილს. წეხილში აღწეხილთ, ხოგოხ შეიჩა "თბილისის გახეუბანში" კავკასიის მთავახმახთებლის ხეზიდენციისათვის ადგილი და 1869 წლამდე ხამდენნახი ცვილება განიცადა 1802 წელს სასწახფოდ აგებულმა ჰიხველმა შენობამ; ხოდის და ხომელი მთავახმახთებლის დამჰეხობლეხი ჰოლიტიკა იყო უფო სასტიკი ამ ედლებში; მაგხამ ისიც ვთქვიო, ხომ: იცვლებოდნენ მთავახმახთებლები და ახ იცვლებოდა სასახლის ჰოლიტიკა.

იმჰეხიის ხითადეხითი მმახთველი კავკასიაში, ხომელიც ევოჰაში (ეხიოდ, ლონდონში) მილებელი განათლების შემდეგ ხესეთის ტახტსაც ხითგელად ემსახეხა და ქახთველი ეხის სასიკეთოდაც ახახითი მნიშვნელოვანი ჰიოქეტი განახოხციელა, იყო მიხეილ ვორონცოვი (1782-1856 წ.წ.).

ამდენად, საჭიხოდ ჩავთვადეთ, საქახთველოში ვორონცოვის 9-წლიანი მოღვაწეობის ჰეხიოდზე განსაკუთხებულ ეონტექსტში გვესახეხა (თემცა, ვორონცოვის ხოდის შეფასება, თავისი ჰოლიტიკეხი სვლებით, დღემდე საკამათო თემაა ქახთველებისთვის).

და მაინც: მან, ხითადეხითმა მმახთველმა, უგანათლებელესმა თავადმა, ხესეთსა და ევოჰაში სახელმთხვექილმა ინფანტეხიის გენეხადმა საქახთველოში "ყვედაზე წესიეხი ხესის" სახელი დამეჰვიცხა.

"ვორონცოვს თავის სამშობლოსავით უყვად ჩვენი მსახე და სიყვადეხითა და ხითგელებით განაგებდა მას", - იუნებოდა XX ს.-ის დასაწეისში გამოცემული ეხებელი.

„ველაზე წესიერი რუსი!“

მიძინებული ერის გამოსახეხილებლად

მეფისნაცვლის თანამდებობა რუსეთის იმპერიაში პირველად ეკატერინე II-მ შემოილო, 1775 წელს. იმპერატორის ეს გადანყვეტილება განაპირობა ემილიანე ჰუგაწოვის აჯანყებამ და შიშმა, ასეთი რამ აღარ განმეორებულეყო. მეფისნაცვალი ინიშნებოდა ვოლგისპირეთში, ასტრახანის გუბერნიასა და კავკასიის იმ ნანილში, რომელიც იმ დროისთვის რუსეთს ემორჩილებოდა. ეკატერინეს გარდაცვალების შემდეგ, 1796 წელს, იმპერატორმა პავლე I-მა ეს თანამდებობა გააუქმა. მთავარმართებლის თანამდებობა დაწესდა 1801 წელს, ქართლ-კახეთის სამეფოს რუსეთთან შეერთების შემდეგ.**

კავკასიის მეორე მთავარმართებლის, წარმოშობით ქართველის – პავლე ციციანოვის დროს იწყება საქართველოში რუსების მასიურად ჩამოსახლება; აღექსანდრე ტორმასოვის, „უნყალო და მძვინვარე კაცის“ მმართველობისას რუსეთი მყარად იკიდებს ფეხს აფხაზეთში; ფილოპო პაულიჩი სისასტიკით ახშობს ქართველთა ანტირუსულ აჯანყებებს; ივან პასკევიჩი ნიკოლოზ I-ს საქართველოს მართვის რუსულ ყაიდაზე გარდაქმნის პროექტს სთავაზობს; ევგენი გოლოვინის გეგმა უფრო ვერაგულია – კავკასიის ხალხებს შორის მოსპოს ეროვნული ნიშნები; ნიკოლაი მურავიოვი ხურავს ქართულ თეატრს; აღექსი ერმოლოვი „სახელს იხვეჭს“ ქართველების მიმართ გამთხატული დაუფარავი ზიზლით. „არ იარსებებს საქართველო და აღარც კავკასიის პრობლემა იარსებებს“, – ასე „ჟღერს“ მისი ერთ-ერთი ცნობილი გამოთქმა.

„ქართველ საზოგადოებას XIX ს.-ის პირველ ნახევარში ეროვნულად გარკვეული ფიზიონომია აღარ ჰქონდა. ძველ დროში თუ იყო რამე კულტურის ნასახი, თითქოს წაშლილიყო. პოლიტიკურად დასწეულეული ეროვნული სხეული დასწეულდა ზნეობრივადაც და გონებრივადაც“, – წერდა ცნობილი პოლიტიკური მოღვაწე არჩილ ჯორჯაძე.

მეფისნაცვლის სასახლე

ასეთ ვითარებაში ნიკოლოზ I იღებს გადანყვეტილებას, კავკასია ანდოს დიპლომატიური ნიჭით გამორჩეულ პიროვნებას, ვინც კავკასიაში მოქნილ პოლიტიკას რუსეთის სასარგებლოდ გაატარებს.

იმპერატორის არჩევაწი შეჩერდა გრაფ მიხეილ ვორონცოვზე, რომელიც იყო რუსეთსა და ევროპაში სახელმთხვექილი გენერალი, პეტერბურგის მეცნიერებათა აკადემიის საპატიო წევრი, ევროპული მასშტაბის მოაზროვნე.

მოვესმინოთ ისევე არჩილ ჯორჯაძეს: სწორედ ამ დროიდან, XIX ს.-ის 50-იანი წლებიდან „მიძინებული ერი თითქოს გამოფხიზლდა და განკურნების იმედმა შეიპყრო. ვორონცოვის ხანა შეიქმნა ქართული კულტურის აღორძინების ხანად“.

ასე გაჩნდა ქართულ სინამდვილეში გამოთქმა „ვორონცოვის ხანა“.

* – მაშინ ეს ადგილი თბილისისთვის გარეუბნად ითვლებოდა.

** – რუსეთის იმპერიამ 1844 წლიდან კვლავ შემოილო მეფისნაცვლის თანამდებობა.

გააწროცესა საქართველოს რუსეთთან შეერთება

მიხეილ სიმონის ძე ვორონცოვი ძველი თავადური გვარის წარმომადგენელი და ინგლისში რუსეთის ელჩის შვილი იყო. ბავშვობა და სიყმაწვილე მიხეილმა მამასთან გაატარა, ლონდონში, სადაც ლორდის საკადრისი აღზრდა-განათლება მიიღო. ფლობდა რა უძველეს ენებს – ლათინურსა და ბერძნულს, მიხეილ ვორონცოვს ჯერ კიდევ ბავშვობაში ჰქონდა გაცნობიერებული კავკასიის ტერიტორიაზე არსებული უძველესი ცივილიზაციების შესწავლის აუცილებლობა.

ელისაბედ ბრანისცკაია

ერთი საინტერესო ფაქტი: **1801 წელს სამშობლოში დაბრუნებული, 19 წლის ვორონცოვი, დანიშნა რუსეთის სახელმწიფო საბჭოს წევრად. ერთ-ერთ სხდომაზე მომზადდა დასკვნა: რომ ქართული სახელმწიფო ვერ შეძლებდა დამოუკიდებლად არსებობას. საბჭოს სხვა წევრებთან ერთად (ვიქტორ კოჩუბი, ნიკოლოზ ნოვოსილცევი, ადამ ჩარტორიისკი) მიხეილ ვორონცოვმაც მოაწერა ხელი იმპერატორ ალექსანდრე I-დმი მისართმევ მოხსენებას. ხელმომწერი ეწინააღმდეგებოდნენ საქართველოს რუსეთთან შეერთების იდეას.**

მალევე ვორონცოვი საკუთარი სურვილით მიემგზავრება კავკასიაში, მთავარმართებელ პავლე ციციანოვის არმიაში ქვეშევრდომად. როდესაც 1805 წელს 22 წლის ვორონცოვი ტოვებდა თბილისს, ვერც კი წარმოიდგენდა, რომ 40 წლის შემდეგ აქ ისევ დაბრუნდებოდა – ამჯერად მეფისნაცვლის რანგში.

ვორონცოვის მაღალი ზნეობის დასახასიათებლად, სხვა უამრავ ფაქტთან ერთად, ჰყვებიან პარიზის კეთილშობილურ, თითქმის დაუჯერებელ ამბებსაც:

სამამულო ომის დროს, 1812 წელს ვორონცოვი დაიჭრა ბოროდინოსთან (მსახურობდა ქართველი გენერლის, პეტრე ბაგრატიონის არმიაში); სამკურნალოდ წავიდა საკუთარ მამულში და თან წაიყვანა 50 დაჭრილი ოფიცერი და 300 რიგითი მებრძოლი, რომლებსაც საკუთარი ხარჯით უმკურნალა.

უფრო მოგვიანებით – 1814-1818 წ.წ. – როცა ვორონცოვი საფრანგეთის საოკუპაციო კორპუსს მეთაურობდა, თავის თავზე აიღო რუსი ჯარისკაცების ვალების გადახდა (რაც არ შედიოდა სამხედრო ხარჯებში): ვორონცოვმა მამიდასგან დატოვებული სამემკვიდრეო მამული გაყიდა და ჯარისკაცთა დროსტარების გამო დაგროვილი ვალები (დაახლოებით მილიონი ფრანკი) სრულად გადაიხადა, რითაც პირნათელი გახადა რუსული არმია მსოფლიოს წინაშე.

როცა 1844 წლის დეკემბერში იმპერატორმა მიიღო გადაწყვეტილება, თბილისში მეფისნაცვლის თანამდებობაზე დაენიშნა მიხეილ ვორონცოვი, ეს მისთვის ძალზე მოულოდნელი იყო. წერდა კიდევ მეგობარს: „საყვარელო ალექსი! შენ, ალბათ, უეჭველად გაცდი, კავკასიაში ჩემი დანიშვნის ამბავი რომ შეიტყვე. არ დაგიმალავ, მეც გავვოცდი, როდესაც ეს თანამდებობა შემომთავაზეს – მე ხომ უკვე 63 წლის ვარ.“

არაქართველს მოუნობდა, შეესწავდა ქართული

„ვორონცოვის მეფისნაცვლად მოვლინებას ქართველები შეხვედრიან სადღეგრძელოებითა, ზარბაზნების სროლითა, ურათი და ჩირაღდნებით“, – წერდა იმდროინდელი პრესა.

ვორონცოვს თავისი პოლიტიკის გატარება დაუწყია თბილისში დამკვიდრებისთანავე. ნიკოლოზ I-დმი გაგზავნილ მოხსენებაში ის წერდა: „ყოველი ცვლილება და ყოველი ახალი საქმე, რომელიც ცვლის საუკუნოვან ადათებს, მეტისმეტად ძნელი გასატარებელია ყველგან; განსაკუთრებით, აქაურ მხარეში.“

თუ როგორ აფასებდა ვორონცოვი ქართველებსა და ქართულ კულტურას, კარგად ჩანს მეფისნაცვლის მიერ იმპერატორისადმი გაგზავნილ სხვა წერილშიც: „ლიტერატურისა და მხატვრული სიტყვისადმი გემოვნება აქ არასოდეს წყდებოდა. როდესაც ევროპის ყველა ქვეყანაში სალაპარაკო ენა იცვლებოდა, აქ რამდენიმე საუკუნის განმავლობაში ძირეულმა ენამ შეინარჩუნა პირველყოფილება. განთქმული პოემა „ვეფხისტყაოსანი“ დაწერილი 700 წლის წინათ, თამარ მეფის დროს, ახლაც ითვლება ქართული ენის საუკეთესო ნიმუშად.“

დიდი ფრანგი მწერალი, ალექსანდრე დიუმ-მამა, რომელიც 1856 წელს თბილისში იყო ჩამოსული, აღნიშნავდა: „ვორონცოვი იყო ერთ-ერთი იმ რუს სახელმწიფო მოღვაწეთაგან, რომლებიც, მიუხედავად მაღალ თანამდებობებზე მუშაობისა, მაინც ასერხებდნენ გარკვეული დამოუკიდებლობის შენარჩუნებას“.

თანამედროვეთა გადმოცემით, თბილისში ვორონცოვის ჩამოსვლამ ერთიანად შეცვალა ქალაქის ცხოვრება. გრაფს უყვარდა შრომისმოყვარე, უნარიანი ადამიანები; გამორჩეულიც იყო ვორონცოვის დამოკიდებულება ასეთი ღირსეული პიროვნებებისადმი (არ ჰქონდა მნიშვნელობა, რომელ სოციალურ ფენას მიეკუთვნებოდნენ ისინი); თავადი და ქალბატონი (ანუ ვორონცოვები) თავიანთი პირადი საქციელით იძლეოდნენ უბრალოებისა და გულისხმიერების მაგალითს; როგორც ამბობდნენ,

მუხრანთუბანი (ახლანდელი აღმაშენებლის გამზირი)

ბრანიცკაიას პორტრეტი.
ავტორი:
ალექსანდრე პუშკინი

მეფისნაცვლის სასახლეში იგივე ავეჯი იდგა, როგორც ადრე. საჭმელი, თუმცა ყოველთვის გემრიელი იყო, მაგრამ არაფრით გამოირჩეული; ღვინოს მხოლოდ კახურს ან ყირიმულს მიირთმევდნენ; თავადის სიკეთე ზოგიერთი პიროვნების მიმართ უკიდურესობამდეც კი მიდიოდა – მას არ შეეძლო, უარი ეთქვა თვით ძალზე მომთხოვნი ადამიანისათვის, რითაც ბევრი სარგებლობდა.

იმდენად გონიერი მმართველი იყო, შეეძლო, თუ საჭირო იყო, კანონსაც დაპირისპირებოდა. ერთხელ გრაფს როგორღაც თავაზიანად მიუთითებს, რომ მისი განკარგულებები არ ეთანხმებოდა სახელმწიფო კანონებს. ამას პასუხად მოჰყვა ფრაზა: „აქ რომ მხოლოდ კანონების შესრულება ყოფილიყო საჭირო, ხელმწიფე მე კი არ გამოგზავნიდა, არამედ კანონთა კრებულს!“

წინამორბედ მმართველთაგან განსხვავებით, ვორონცოვი ხაზგასმით გამოხატავდა პატივისცემას ქართველი ერის ისტორიის, კულტურისა და ადათ-წესების მიმართ. იყო რა განწყობილი ლოიალურად ქართული ენისადმი, კანცელარიის ყველა არაქართველ ჩინოვნიკს მოუწოდებდა, შეესწავლა ქართული.* გრიგორ ორბელიანისადმი მიწერილ წერილში იგი აღნიშნავდა, რომ „თითოეულმა რუსმა უნდა იცოდეს ორივე ენა“.

მისი ბრწყინვალეობა – გრაფი ვორონცოვი აწარმოებდა დღიურებს. აი, რამდენიმე ამონარიდი: „ჩამოვედით თბილისში. საოცარი დახვედრა – თავდაპირველად ტაძარში მივედით...“ „ვნახე მეგრული პოლკის ბატალიონი...“ „მერე ცხენებით ვიარეთ კუკიაზე, ავლაბარში და აბანოს ხიდი დავბრუნდით შინ...“ „ბალი არაჩვეულებრივი იყო. ცეკვავდნენ „ლეკურსა“ და „აფხაზურს“.

გრაფ ვორონცოვს, როგორც მისი მეუღლე – ელისაბედ ბრანიცკაია ამბობდა, „ძალიან უყვარდა ქართველები, პატივით ეპყრობოდა მათ დიდებულ წარსულს და მათი უკეთესი მომავალი ეიმედებოდა“; ამბობდა, რომ „პატარა საქართველო რუსულ ნაქარგზე ყველაზე ლამაზი, ყველაზე კაშკაშა ფარჩის ნახატი უნდა გახდეს“.

ცხრანდიახი მმართველობა...

როდესაც ავადმყოფობის გამო მიხეილ ვორონცოვმა, იმპერატორთან შეთანხმებით, გადაწყვიტა სამშობლოში დაბრუნება (1854 წლის შემდეგ ის უკვე საქართველოში არ ჩამოსულა), თავის მოადგილეს, გენერალ რეადს დაუბარა: რომ არ უნდა შენელებულიყო ხელისუფლების ზრუნვა ქართული კულტურის განვითარებაზე.

ვორონცოვის 9-წლიანი მმართველობის პერიოდში გატარდა მნიშვნელოვანი რეფორმები, დაიწყო ქალაქთმშენებლობა, მრეწველობის სხვადასხვა დარგის განვითარება. საქართველოში ჩამოსვლიდან ორ თვეში მიხეილ ვორონცოვმა მოიარა ქართლი, კახეთი, იმერეთი, სამეგრელო, აფხაზეთი, აჭარა, ახალციხის მაზრა. მეფისნაცვალს მიაჩნდა, რომ მის მოღვაწეობაში უმთავრესი იყო ეროვნული მენტალიტეტისა და ტრადიციების ხელშეუხებლობა.

ვორონცოვის ინიციატივითა და მხარდაჭერით, თბილისში დაარსდა რუსული და ქართული თეატრები, იტალიური ოპერა, საბალეტო დასი. რა თქმა უნდა, დაიწყო ზრუნვა თეატრის შენობაზეც. მშენებლობის ხელმძღვანელად მოიწვიეს იტალიელი არქიტექტორი – ჯოვანი სკუდიერი; მაყურებელთა დარბაზი და ფოიე, თავისი ესკიზებით, გააფორმა მხატვარმა – გრიგოლ გაგარინმა. წიგნში „კავკასია“ ალექსანდრე დიუმა ამბობს: „უცოყმანოდ შეიძლება ითქვას, რომ თბილისის სათეატრო დარბაზისთანა თვალწარმტაცი ჩემს სიცოცხლეში არსად მენახა“ (1874 წლის 11 სექტემბერს თეატრს ხანძარი გაუჩნდა და დაინვა)**.

მეფისნაცვლის წინადადებით, ქართულ თეატრს სათავეში ჩაუდგა დრამატურგი – გიორგი ერისთავი. სწორედ მან ჩამოაყალიბა მსახიობთა მუდმივი დასი. პირველი სპექტაკლი („გიორგი ერისთავის გაყრა“) დაიდგა 1850 წლის 14 იანვარს (ეს დღე ქართული თეატრის დღედაა მიჩნეული).

თბილისის თეატრი, აგებული 1850 წელს.
არქიტექტორი: ჯოვანი სკუდიერი

XIX ს.-ის 50-იან წლებში განახლდა ქართული პერიოდული პრესის გამოცემა, სახელწოდებით „ცისკარი“ (გამოდიოდა ყოველთვიურად). თბილისში გამოსვლა დაიწყო ყოველწლიურმა კალენდარმა, სადაც თავს იყრიდა ენციკლოპედიური ხასიათის, საკითხავად საინტერესო პუბლიკაციები. მეფისნაცვლის ბიბლიოთეკისა და ჯერ კიდევ 1842 წელს დიმიტრი ყიფიანის ინიციატივით გახსნილი „კერძო საამხანაგო ბიბლიოთეკის“ ბაზაზე დაარსდა „თბილისის საჯარო ბიბლიოთეკა“. ორიოდ წელში აიგო შენობაც (ვახტანგ ორბელიანის*** სახსრებით) და იგი ოფიციალურად გადაეცა ბიბლიოთეკას.

ახალი ფორმები და შინაარსი შეიძინა სასწავლებლებში ქართული ენის სავალდებულო სწავლებამ (მათ შორის, არაქართველთა და იმ სამხედრო პირთა შვილებისთვისაც, რომლებიც დროებით იმყოფებოდნენ საქართველოში).

ახალგაზრდებისთვის ხაზინის ხარჯზე დაარსდა 160 სტიპენდია რუსეთის უმაღლეს სასწავლებლებში განათლების მისაღებად; გაიხსნა გიმნაზიები თბილისსა და ქუთაისში; დაფუძნდა სკოლები ბიჭვინთაში, გალში, ოზურგეთში, თიანეთში;

* – უცნაურია, მაგრამ თვითონ ვორონცოვმა ქართული ვერ ისწავლა.

** – შენობა იდგა დღევანდელი თავისუფლების მოედანზე, სადაც ამჟამად წმინდა გიორგის მონუმენტია აღმართული.

*** – ერეკლე II-ს შვილიშვილი, თეკლე ბატონიშვილის ვაჟი.

გაიხსნა ქალთა სასწავლებლები; ფრანგული წიგნის მალაზია; 1855 წლის მონაცემებით, საქართველოში უკვე არსებობდა სხვადასხვა ტიპის 147 სასწავლებელი, 6023 მოსწავლელი.

ვორონცოვი უშუალოდ მეურვეობდა საქართველოს ისტორიის შესწავლა-პოპულარიზაციას, ეკლესია-მონასტრების რესტავრაციას, ძველი ქართული ტექსტების გამოცემას (ხშირ შემთხვევაში, საკუთარი ხარჯებითაც). **1849 წელს ქართველი მეცნიერი პლატონ იოსელიანი ვორონცოვმა მიაწვდინა ათონის მთის მონასტერში იქ დაცული სიძველეების გასაცნობად.**

მიხეილ ვორონცოვი

მეფისნაცვლის კანცელარიასთან საფუძველი ჩაეყარა ადგილობრივ ნუმიზმატიკურ კოლექციას. თავადის მიერ მოწვეული ცნობილი მეცნიერ-მკვლევარების (რომელთა შორის იყვნენ: ბროსე, აბიხი, ბართლომეი, მურავიოვი, ხანიკოვი) შრომებმაც შეუფასებელი როლი შეასრულა კავკასიის მხარის შესწავლაში.

სპარსელთა შემოსევის შემდეგ თბილისში, ნანგრევებად ქცეულ ადგილებზე ჩნდებოდა პირველი ფაბრიკები (მაუდის, ლითონისა და თუჯის ჩამომსხმელი, მინის ქარხანა), შენდებოდა საცხოვრებელი კვარტალები, გაიდო ხიდები მტკვარზე, თერგზე; თავადი ზრუნავდა მეღვინეობის განვითარებაზეც (თურმე, ყველა მსურველს საკუთარი ვაზის ნერგებს უგზავნიდა).

თბილისი თანდათან იცვლიდა იერსახეს: აღმოსავლურ-პატრიარქალურ ყოფას ევროპული ჩვევები ენაცვლებოდა. დედაქალაქში ერთდროულად არსებობდა ჩოხა და ფრაკი, ჩადრი და ჩეფჩიკი, ქარავანი და ფაეტონი, ქართული პოლიფონია და იტალიური არია, „ლეკური“ და „პოლონეზი“, აღმოსავლური ბაზარი და ევროპული მაღაზიები.

პარიზიდან ჩამოსულმა ფრანგმა კუაფერ ვლოტემ თბილისში გახსნა მოდური ატელიე, სადაც ქართველი მანდილოსნების ჩაცმაზე ფრანგი მოდელიორები ზრუნავდნენ. ამ საქმეში ვლოტეს მეფისნაცვლის მეუღლე, გრაფინია ბრანიცკაია ეხმარებოდა – სასახლეში ის გამუდმებით მართავდა ნადიმებსა და მეჯლისებს (ელისაბედ ბრანიცკაიას ახასიათებენ, როგორც სათნო, კდემამოსილ, ლამაზი სულის ქალბატონს. ამასთან, ალექსანდრე პუშკინის დიდი მუზა და მისი მრავალი ლექსის ადრესატიც ყოფილა). საინტერესოა, რომ არისტოკრატიული ცერემონიების ხარჯთა განაღდება ვორონცოვების პირადი ანგარიშებიდან ხდებოდა.

„ვორონცოვის ხანა განსაკუთრებული ხანა იყო ჩვენში. არც წინედ, არც შემდეგში მის მსგავს მოვლენას არ ვხედავთ. ვორონცოვის პოლიტიკა იყო სწორედ ის პოლიტიკა, რომელსაც საუკუნეების განმავლობაში ამაოდ ეძებდა რუსეთის მმართველობის წრეში ქართველთა პოლიტიკური აზროვნება“, – წერდა არჩილ ჯორჯაძე.

ვორონცოვის „კავკასიური პოლიტიკა“ ...

კავკასიაში 9-წლიანი მოღვაწეობის შემდეგ, 72 წლის ვორონცოვმა თბილისი დატოვა და დასახლდა ოდესაში, სადაც გარდაიცვალა კიდევ 2 წლის შემდეგ. „ის კავკასიას უკვე ძალზე ავადმყოფი ტოვებდა, – წერდა 1856 წელს გაზეთი „კავკასია“, – თუმცა ამბავმა მისი გარდაცვალების შესახებ მთელი თბილისი დაამწუხრა. სულისშემძვრელი და გულწრფელი მწუხარებაა, თითქოს ღვიძლი ნათესავი დაეკარგათ.“

მიუხედავად სიკეთებისა, მიხეილ ვორონცოვი და მისი პოლიტიკურ-დიპლომატიური მოღვაწეობა საქართველოში არაერთგვაროვნად ფასდება. ბევრია ისეთი, ვინც მის ღვაწლს ადიდებს და ყოველივეს ქართველებისადმი პატივისცემის ნიშნად მიიჩნევს. მაგრამ არიან ისეთები, რომლებიც ვორონცოვს უბრალოდ მოქნილ დიპლომატად და იმპერიული ინტერესების გამტარებლად თვლიან (როგორც მეფისნაცვალსა და კავკასიის ჯარების სარდალს, მის სახელს უკავშირდება ბრძოლები შამილის წინააღმდეგ; ჩეჩნეთის გაუვალ ტყეებში გადატანილი სიძნელეების გამო მას პრინცის წოდებაც კი მიენიჭა).

ვორონცოვის „კავკასიური პოლიტიკისადმი“ დამოკიდებულება არც რუსეთში იყო ერთგვაროვანი. რუსული შოვინისტური იდეოლოგიის მეთაური – 1860-1880 წლებში – მიხეილ კატკოვი ამტკიცებდა, რომ სწორედ ვორონცოვის პოლიტიკამ აქცია კავკასიაში რუსი დამცირებულ, მეორეხარისხოვან ადამიანად.

ვორონცოვის ძეგლი, რომელიც ქართული საზოგადოების თხოვნით 1866 წლის 25 მარტს დაიდგა ალგეთის ქვის კვარცხლბეკზე, საქართველოში პირველი სკულპტურული ნაწარმოები იყო (მთელ ამიერკავკასიაშიც). ის სანკტ-პეტერბურგში ჩამოასხა სკულპტორმა ნიკოლოზ პიმენოვმა; მისი გარდაცვალების შემდეგ სტატუის მაკეტით სამუშაო დაასრულა სკულპტორის მოწაფემ – ვიჩესლავ კრეიგანმა. ძეგლის მცირე ასლი ახლა ინახება მოსკოვის სახელმწიფო ისტორიულ მუზეუმში*.

მიხეილ ვორონცოვის ძეგლი. თბილისი

აკაკი წერეთელი იგონებს, რომ „გრაფის სიკვდილის შემდეგ რუსეთში მყოფი, ან იქ მიმავალი თითოეული ქართველი თავს ვალდებულიად თვლიდა, ვორონცოვის ქვრივი ენახა“. აკაკიმ სიცოცხლის ბოლომდე შეინარჩუნა გულწრფელი პატივისცემა ვორონცოვის მიმართ და ასე შეაფასა მეფისნაცვლის „კავკასიური პოლიტიკა“: ვორონცოვი მომავლის საქართველოს განიხილავდა, როგორც „პოლიტიკურად გარუსებულს, მაგრამ თავისი სარწმუნოებით, ენითა და ეროვნული ელფერით“.

* – 55 წლის შემდეგ, 1922 წელს, ბოლშევიკებმა ეს ძეგლი დაანგრეს.

წავედითო. უფრო შევმინდი. ალბათ 16-17 წლის თუ იქნებოდა. ეს სად უნდა გაგვიდევს-მეთქი, ამრია ფიქრებმა. წავედითო და ჩვენც გავყევით.

მივდიოდი კი არა, მივბობდი დოლის ცხენივით, ქშენა-ქშენით, რომელს არ გავუხსრებდი(!) იმ მომენტში ჩემთვის არავინ არსებობდა. ვიყავი მარტო ამ განსაცდელის წინაშე და უნდა გადამელახა, სხვა არჩევანი არ მქონდა. არ ვიცი, რას შევადარო ეს გრძნობა.

მირბიხარ სადღაც, უაზროდ, უგონოდ, თვალწინ ბინდია. საკუთარი გულის ფეთქვა გესმის, ყელში რომ გიცემს გული, ის მომენტია. ვერ აზროვნებ, ვერანაირ ტკივილს ვერ გრძნობ, ვერც მავთულხლართების, ვერც მცენარეების ნაკანრებს, ვერაფერს. მირბიხარ, ვილაცის ხმას მიჰყვები. შორიახლოს ძაღლების ყეფა გესმის და გამცილებლის ყვირილი – მოდიან, ჩქარა! – აყრუებს არემარეს.

ტყვა, განა რამე, თან როგორი ტყე, გუბებით, პატარა

ჭაობებით. ფეხს რომ ჩაყოფი და ხელებით რომ უნდა ამოგათირონ, ვინ ჩივის? ერთი ფეხსაცმელი ჩამრჩა და ტალახში ვეძებ, ნახვარზე მაქვს ხელი ჩაყოფილი. არ ვნუნუნებ, ვიპოვე. მივბობივარ. ძაღლების ხმა უფრო ახლოს ისმის.

მარტია... გათოშილი, ძალაგამოლეული, მისავათებელი ვხტები წყალში და ეს ყინულივით წყალი სამოთხედ მეჩვენება – ის ხომ გადარჩენის ერთადერთი საშუალებაა. მანდ მოვდივარ გონს, თვალეში სინათლე მიბრუნდება. ვხედავ, ახალგაზრდა ბიჭები როგორ ეხმარებიან ბებოებს, ხელში აყვანილები გადმოჰყავთ. ღმერთო, მე მათ არსებობასაც ვერ ვამჩნევდი.

ბრაზი მიპყრობს. კიდევ დიდხანს ვერ ვაპატიებ ამას საკუთარ თავს. ვაცნობიერებ, რომ ძაღლები, მესაზღვრეები, და მათთან ერთად, აფხაზეთიც უკან დარჩა.

ჩემს აფხაზეთთან ერთად უკან დარჩა ჩემი ბავშვობაც, სკოლაც, ყველაფერი, რასაც ასე ვუფრთხილდებოდი. სკოლა... რამდენი რამ მაკავშირებს ამ, ერთი შეხედვით უწყინარ შენობასთან. ვაბრაზებდი, მეც მაბრაზებდნენ.

მასხენდება შემთხვევა, მასწავლებელმა კლასიდან რომ გამაგდო. რატომ? მხოლოდ იმიტომ, რომ განსხვავებული და მისთვის მიუღებელი აზრი დავაფიქსირე; უწყინარი, არც პოლიტიკას ეხებოდა, არც რამე სხვა გლობალურ თემას. სასაცილოა, მაგრამ ერთ-ერთ მხატვრულ ნაწარმოებზე ვსაუბრობდით; წინადადება ჩამთავრებული არ მქონდა, რომ დამიყვირა. ის ყვირილი, ერთი ხანი, სულ ჩამესმოდა. არადა, მეკამათა მაინც, სიტყვა შემებრუნებინა, უპატივცემლობა გამომესატა?! არა! მარტო იმიტომ გამაგდო, რომ არ უნდოდა, იმ ყველაფრისთვის, რაც ჩვენს თავს ხდებოდა (და ხდება!), სხვა თვალთ შეგვეხედა. მაშინ მივხვდი, რომ მეტის მოლოდინი არც უნდა მქონოდა. ჩვენ ვცხოვრობდით სტანდარტული დოგმების სამყაროში, სადაც არ მქონდა უფლება, ვინმესგან რამე მომეთხოვა.

მანამდე, როდესაც დედა მეუბნებოდა, ნეტა, სკოლას როდის დაამთავრებ და როდის მოშორდები აქაურობასო, ვბრაზობდი. იმ დღეს კი მივხვდი, რატომ ამბობდა ასე დედაჩემი და რასაც გულისხმობდა.

ამას წინათ სტუმარი ჩამომივიდა აფხაზეთიდან, პატარა, საყვარელი გოგონა, IV კლასელი. ყველაფერი კარგად მიდიოდა, ვსეირნობდით, ვერთობოდით. ვცდილობდი, სხვა სამყარო დამენახებინა მისთვის. თითქოს დაძაბულობა მოეხსნა, მოეშვა, უფრო თავისუფალი გახდა, რამაც გამახარა. თურმე ვცდებოდი.

ერთ საღამოს სახლში ფილმს ვუყურებდით. უკვე ბნელოდა. უცებ, ახლოს მდებარე რესტორნის ეზოში, ჯერ ჩოჩქოლი ატყდა. შევამჩნიე, გოგონა მაშინვე როგორ შეკრთა, ვერ გაერკვია, რა ხდებოდა. დავამშვიდე, არაფერია, შეზარხობებულები არიან-მეთქი. არ გასულა ნუთი და ფეირვერკების სროლაც დაიწყეს.

ვერ აგინერთ ბავშვის მდგომარეობას! ზედმეტად დაიძაბა, აფორიაქდა, ნერვულად დაიწყო აქეთ-იქით სიარული, ადგილს ვერ პოულობდა, ვერ მიხვდა, რა ხდებოდა, რატომ ხდებოდა. განა ფეირვერკი არ ენახა? არა, ეს ხმები სროლის ხმასთან გააიგივა და პანიკაში ჩავარდა. შეშინებული მეკითხებოდა:

– აქ მაინც რა მოხდა?

მისი თვალეები არასდროს დამავიწყდება. ასე უსუსურად ჯერ არ მიგრძვინია თავი.

რამდენმა თაობამ უნდა გადაიტანოს ეს სტრესი, ასეთი დღეები, შიში? ასე რამდენ ხანს უნდა გაგრძელდეს? მაგრამ ამ ყველაფერზე მძიმე გაცილებით სხვა რამეა: როცა მეჩვენება, რომ ჩემს თანატოლებს უკვე ისე აღარ ტკივათ აფხაზეთი... მესმის, რომ დრო ჩვენს წინააღმდეგ მუშაობს, მაგრამ...

უნივერსიტეტში პირველად რომ გავცვანით ერთმანეთს ბავშვები და ვთქვი, აფხაზეთიდან ვარ-მეთქი, ყველას სახეზე ლიმილმა გადაჰკრა.

– რა რეისი დაფრინავს აფხაზეთში? – იკითხა ვილაცამ.

ძალიან მეტკინა. ახლაც მტკივა ის კითხვა, ცრემლებამდე მტკივა, მაგრამ არ შემიძლია, იმედი დავკარგო, არ შემიძლია... მგონია, სასიცოცხლოდ აუცილებელია, ყველას გვჯეროდეს, რომ ჩვენ დავბრუნდებით და შევხვდებით „აფხაზეთში გათენებულ საქართველოს!“

გთხოვთ, მითხარით, რომ ასე იქნება, დამამშვიდეთ... რადგან, თუ ეს იმედიც დამეკარგა, დავიკარგები...

ანდრია ბოლქვაძე

"დაფიონს" ასეთი პატარა ავტორი (ასაკს ვგულისხმობთ) ახ ჰყოლია; პატარაა, მაგრამ დიდი აზროვნებითა და ხედვით, იმნაიხი დახვეწილი სიტყვის პატრონია, ბაჩემ, ოხ გამოცდილ მოყარმეს ხომ შეანბილებს. ამიტომ, გასაკვირი ახაა, ხომ ჩვენმა ხედაქცამ გამონაყისი დაუშვა და "აფიონს" ნაცვად "იაქნის" გვეხეები დაუთმომ 8 წლის ანდრია ბოლქვაძის ნანუხებს. გადამებია ის სითბომ და სიყუთუ, ხომლითაც მისი ნანუხებია გაჯუხებელი.

"იხემი" - ასე ჰქვია მოთხრობას, ხომელიც თითქოს ვაჟას "შვლის ნუჯის ნაამბობის" პოსტმოდერნისტული ვაჩინატია. ავტორის თითქოს უნდა, გამოსანოოხოს ადამიანების მიუჩ რადენილი დანაშაული და თავისი სიყვარულით ვაჟას იხემიც გადახჩინოს.

მისი მეოხე მინიატურა "ცუგა" ისეთივე გულმჩამწვდომია, ხოგოხც "იხემი". ყმანვილის აზხით, ცხოველების, ყოველივე სულიხისა და, ზოგადად, ბუნების სიყვარული ისევ ჩვენთვისაა სასიყუთომ, ისევ ჩვენ, ადამიანებს გვჭიხდება, ხომ ახ გავბოხოტვთ.

ანდრია ბოლქვაძე სწავლობს თბილისის 89-ე საჯარომ სკოლაში; ნიჭიხთა ათწლეის ნაჩინებელი მოსწავლეყაა (ფოხტეპონოს განხხით). ხოგოხც ახლობლები ახასიათებენ, ახის გონიუხი, მოწესხიგებელი, ზხიღლობიანი და ზედმეტად მოხიღებელი.

ი ტ ე მ ი

ანდრია ბოლქვაძე

მთაში ვიყავით გასულ წელს, დიდ პაპასთან.

ზამთარი იყო. ბარდნიდა. სახლში ბუხარი გიზგიზებდა, გარეთ ციოდა. მე, ფანჯრის რაფაზე წამომჯდარი, ვაჟას „შვლის ნუკრის ნაამბობს“ ვკითხულობდი.

როცა დავამთავრე, ისე შემეცოდა ნუკრი, ცრემლები მახრობდა. დიდხანს ვუყურე წიგნის ყდას, სადაც ლამაზი შველი ეხატა. მერე ქურთუკი შემოვიცვი, ქუდი ჩამოვიფხატე და გარეთ გავედი. კარგა ხანს ვიდექი ასე. ხმას ვერ ვიღებდი.

უცებ ვხედავ: ჩემს წინ მოლანდებასავით დგას ირემი და ლამაზი თვალებით მიყურებს. ჩვენი სახლის გვერდით სწრაფი ნაბიჯების ხმა და თოვლის ხრამა-ხრუშიც მესმის. გოცტებული ვიყურები და ადგილზე ვშემდები: ჩვენი მეზობელი ირემს სანადირო თოფს უმიზნებს!

თვალეში დამიბნელდა. მერე ადგილს მოვწყდი და ირემს გადავეფარე. ირემი შეკრთა, მაგრამ არ გაქცეულა.

– ეს არის მეგობრობა? – დამიღრიალა გოგოლამ.
– მამაშენის შვილი ხარ, რა! ნუთუ არ გეცოდება?
– ვუპასუხე არანაკლები ღრიალით (მამამისი მონადირეა).

– ირემი მოვკლათ და მამაჩემს მივეყვანოთ! დარწმუნდება, რომ ნადირობა შეგვიძლია და გვატარებს მასთან ერთად, გაგვზრდის მონადირეებად!

– ის იმიტომ მოვიდა ჩვენთან, რომ მთაში საჭმელი არა აქვს და ჩვენი იმედი აქვს!

– როგორ გამიტხე გული! – მომაძახა გოგოლამ და ჩემკენ წამოვიდა.

მე მას თვალეში აღარ ვუყურებდი და ის წავიდა. ირემი ჩვენს ეზოში შემოვიდა. მართლაც, ძალიან ლამაზი იყო, თვალს ვერ ვწყვეტდი. თან არ მჯეროდა, რომ ვაჟას მოთხრობის მერე ირემი მართლა ვნახე!

უეცრად ისევ ატყდა ხმაური. ისევ შემეშინდა და რას ვხედავ! გოგოლა ზემოდან მოსრიალებს ციგით და ხელით გამხმარი თივა მოაქვს.

მე გული გამალებით მიცემს, გიჟივით მიხარია!!! ირემი თივისკენ დაიხარა.

ც უ გ ა

ანდრია პოლქვაზა

დიდი დღე იყო. მახსოვს, ვანო პაპასთან გამოსამშვიდობებლად ძალიან ბევრი ხალხი მოვიდა. ეზო სულ გაივსო. მეც თავი ვერ შევიკავე და ავეკითინდი; თუმცა მერე, მე და ჩემმა ძმებმა სირბილი დავიწყეთ ხალხში მანამ, სანამ დედამ მკაცრად არ შემოგვხედა. დღე ძლივს დაილია. სალამოს ყველანი ჩავჯექით მანქანაში და გულში ყელმობჯენილები თბილისისკენ გამოვეშურეთ. გზაში ბებოს ზარი დაგვეწია, ჩემთან საუბარი უნდოდა.

– ჰო,ბე..

– ანდრია, უნდა გაგახარო! ყველა რომ წახვედით,

ჭიმქარში ძალიან საყვარელი ლეკვი შემოვიდა, ახლაც აქ ზის და, მგონი, აღარ უნდა წასვლა; მოკალათდა სკამის ქვეშ და მიყურებს...

– ბე, დაიტოვე რა?! ცოტა მხიარულად იქნები!

* * *

ბებო მალევე დაბრუნდა თბილისში, მაგრამ ცუგამ აღარ მიატოვა სახლი. იქ დაიდო ბინა, ცივ ზამთარშიც კი დარაჯობდა მას და სხვაგან არ მიდიოდა.

არდადეგებზე ჩასულებს ცუგამ, მართლაც, ძალიან შეგვაყვარა თავი. სულ ჩვენთან ერთად დარბოდა ენაგადმოგდებული. ზედ გვახტებოდა და გვეთამაშებოდა. ახლაც თვალწინ მიდგას მისი კეთილი თვალები და ცქმუტა, ოქროსფერი ტანი.

* * *

– ანდრო, გამარჯობა!

– გაგიმარჯოს, ბე, მაგრამ მუსიკაზე მეჩქარება, მერე დაგირეკავ...

– კარგი, ჩემო ბიჭო, ძმები მომიკითხე!

– შენ – ცუგა, ბე!

– ანდრო, ცუგა წავიდა და არ დაბრუნებულა, – ძლივს თქვა ბებიამ.

– რამდენი დღე გავიდა, ბე? – ვთქვი და ამაკანკალა.

– ერთი კვირაა, ბებო

გენაცვალოს, ალბათ,

დაბრუნდება მალე...

ტელეფონი გავთიშე. მუსიკაზე ვერ წავედი. იქვე ჩამოვჯექი და დიდხანს ვფიქრობდი ჩვენს ცქმუტა ცუგაზე, მის კეთილ თვალებსა და მოსიყვარულე გულზე.

დიდი დრო გავიდა.

ნიკომ, ჩემმა ძმამ, დედას ტელეფონზე ცუგას სურათი დაუყენა და მივხვდი, მასაც ჩემსავით რომ ენატრება...

მაინც ველოდებით. იმედს არ ვკარგავთ, რომ ერთ დღეს ისევ შემოაბიჯებს ჩვენს ჭიმქარში და შემოგვახტება.

კოკო შანელი

კოკო შანელი

1883 - 1971 წ.წ.

გაბრიელ ბონეჟი კოკო შანელი - ფრანგი დიზაინერი, ცნობილი ბიზნესმენი "შანელი" დამაარსებელი.

"მოდა გადადის, სტილი ჩრება", - თითქმის საუკუნის წინ კოკო შანელის მიერ ნათქვამი ეს ფრაზა დღესაც აქტუალურია. მოახდინა ჩაქუჩის და მამაკაცის შეხსნა, შანელმა შექმნა ქალის კანსაცმლის უნიკალური სტილი.

კოკო შანელმა მოდის ინდუსტრიაში რევოლუციური გახდაქმნები განახორციელა. მის სახელთანაა დაკავშირებული დიდი სათვადე, ქალის შაჰვალი, მოკლე ვაჩხინი, ჰატი, ელვანური ქაღალდი, გახუჯული კანით სიხური, ჯაჭვისსახელების ხელჩანთა, ხელოვნური მარგალიტი და, საერთოდ, ბიჟუტერია, უნიკალური "ჰატი შავი კაბა" და მოდის მხარე სხვა სიახლე.

კოკო შანელი პირველი იყო, ვინც ლიცენზირებული სუნამოების გამოშვება დაიწყო.

"Chanel №5" ღრმად ერთ-ერთი ყველაზე ცნობილი სუნამოა.

შანელი მოდის სფეროდან ერთდროულად, ვინც ეხნა "TIME"-ის გვერდებზე XX საუკუნის 100 ყველაზე გავლენიან ადამიანთა სიაში მოხვდა. დღეს "შანელის მოდის სახელს- ხელმძღვანელობს კარგად გათვითვითებული, შანელის სტილის ლიხსუდი გამგებლები.

დაბადება

კოკო-გაბრიელ შანელი დაიბადა 1883 წლის 19 აგვისტოს, საფრანგეთის ქალაქ სომურში. დედამ იგი თავშესაფარში სრულიად მარტომ გააჩინა. გოგონა იქვე, თავშესაფრის კაპელაში მონათლეს და სახელად გაბრიელი დაარქვეს. ნათლობას არც მამა და არც ვინმე ნათესავი დასწრებია.

ბავშვის დაბადების რეგისტრაცია ფორმალურად მოხდა: მშობლები ვითომ კანონიერ ქორწინებაში იყვნენ.

მშობლები

დედა, ჟანა დევილი, ადრე დაობლდა და ბიძის სახლში იზრდებოდა; თან მკერავის პროფესიას ეუფლებოდა. არდადეგებზე ძმასთან დაბრუნებულმა ჟანამ გაიცნო მათი მდგომარი - ალბერტ შანელი, რომელმაც გოგონა მალე მოხიბლა და აცდუნა კიდევ, მერე კი უგზო-უკვლოდ დაიკარგა. ფეხმძიმე ჟანამ როგორღაც გამოძენა ალბერტი, რომელმაც ახალშობილი გოგონა შვილად აღიარა; იქორწინა კიდევ ჟანაზე, თუმცა თვალი სულ გაქცევაზე ეჭირა.

ჟანას სუსტი ჯანმრთელობა ჰქონდა. ექვსი შვილის გაჩენამ (მეექვსე მალევე დაიღუპა), ნაწილობა ქალაქში და უკიდურესმა სიღატაკემ მისი ჯანმრთელობა საბოლოოდ შეარყია. ასთმის შეტევებს ბრონქიალური გართულებაც დაერთო და საბრალო ჟანა 33 წლის ასაკში გარდაიცვალა.

მამა-ალბერტ შანელი დაიბადა ქალაქ ნიმში. იგი ბაზრის მოვაჭრეთა ცხრამეტეშვილიანი ოჯახის პირმშო იყო. ალბერტმა მამისგან მემკვიდრეობით მიიღო ხელზე მოვაჭრის პროფესია და მოხეტიალე ცხოვრებას შეუდგა. ვერც დაოჯახებამ დააოკა მისი მანანალობის სურვილი. ამიტომ, გასაკვირი არაა, რომ ცოლის სიკვდილის შემდეგ ბავშვები სხვადასხვა თავშესაფარში მიიბარა და მერე არც მიუკითხავს მათთვის.

კოკო შანელს სიგიჟემდე უყვარდა მამა და სიცოცხლის ბოლომდე მასზე გული შესტკიოდა.

ბავშვობის ყველაზე ნათელი ხანა

3 წლის გაბრიელი

გაბრიელის დაბადების შემდეგ შანელებმა სომური დატოვეს. მიუხედავად მოხეტიალე ცხოვრებისა, მათი ოჯახი რიცხვობრივად გაიზარდა. უფროსი დის, ჯულიას გარდა, გაბრიელს ჰყავდა უმცროსი და ანტუანეტა და ძმები: ალფონსი და ლუსიენი. შანელები ჟანას მშობლიურ კურპიერში დაბრუნდნენ. ისინი ბიძამ შეიფარა.

ბავშვებისთვის, განსაკუთრებით, გაბრიელისთვის, კურპიერში გატარებული წლები ბავშვობის ყველაზე ნათელი და ბედნიერი ხანა იყო. და-ძმასთან ერთად ის ბიძას ეხმარებოდა ბაღის მოვლაში. ბავშვებმა თევზაობა ისწავლეს, მდინარიდან ამოღებული ქვებისგან პატარა ნავსადგურებს აშენებდნენ და ქალაქის გემებს დინებას აყოლებდნენ.

გაბრიელი პატარაობიდანვე თავნება იყო, ცოტა უცნაურიც კი. შეეძლო, მარტო ასულიყო ძველ სასაფლაოზე. იქ მარხავდა თავის თოჯინებს. სასაფლაოზე გაბრიელი თავს დამოუკიდებელ ადამიანად თვლიდა. იქ ჰყავდა მეგობრები, რომელთაც არავინ წაართმევდა.

მალე შანელებმა კურპიერი დატოვეს. დედის სიკვდილმა საბოლოოდ დაუსვა წერტილი გაბრიელისა და მისი და-ძმების ერთად ყოფნას.

სამყარო - ვახებისგან დაწევი ჰიჟევი გვიგონით

გოგონებისთვის, რომლებიც მამამ ობაზინის დედათა მონასტერთან არსებულ ობოლთა თავშესაფარში დატოვა, ცხოვრების ახალი ეტაპი დაიწყო. მშობლიურ კერას იძულებით მონყვეტილი ბავშვებისათვის იქაურობა ციხედ აღიქმებოდა. განსაკუთრებით, გაუჭირდა მგრძნობიარე გაბრიელს.

რამდენიმე კვირაში გაბრიელმა მიიღო დიდი პაკეტი, რომელიც ხელის კანკალით გახსნა. მასში აღმოჩნდა მაქმანებით განწყობილი საუცხოო კაბა პირველი ზიარებისთვის და მოქარგული ქისა, სადაც უზარმაზარი ვუალი და ვარდებისგან დაწეული გვირგვინი იყო. გაბრიელი არ კარგავდა იმედს, რომ მამა გოგონებს მოაკითხავდა.

არამკითხვთა კითხვას, სად იყო მამა, გაბრიელი ამერიკულ ზღაპარს მიაგებებდა: ნიუ-იორკში ცხოვრობს, ფლობს ვენახებს, მუშაობს და დრო არ აქვს. უმნიშვნელო საქმისთვის ოკეანეს ხომ არ გადმოცურავს (შანელი მთელი ცხოვრება იგონებდა და ალამაზებდა თავის ბიოგრაფიას)?!

თავშესაფარში გოგონებს, საგნების გარდა, ხელსაქმესაც ასწავლიდნენ, განსაკუთრებულ ყურადღებას კერვას აქცევდნენ. დებისგან განსხვავებით, გაბრიელი კერვისადმი დიდ ინტერესს არ იჩენდა. მეტიც, გოგონა იმდენად მოუხერხებელი იყო, თითები მუდამ დაჩხვლეტილი ჰქონდა.

ობაზინის სამყარო ნელ-ნელა აყალიბებდა და ხვეწდა გაბრიელის პიროვნების უამრავ ასპექტს. მათ შორის, ესთეტიკას. იქნებ, ამ სამყაროს უნდა უმადლოდეს თეთრი და შავი კონტრასტის მისეულ აღქმას.

დროდადრო გაბრიელს ურთიერთობები ეძებებოდა ამხანაგებთან თუ მასწავლებლებთან. მეამბოხეობას გამუდმებით ავლენდა. პედაგოგების სიცივე მტრულად განაწყობდა. შვებას ლოცვებში პოულობდა.

8 წლის გაბრიელი

ჰიჟევი საუბები მოცაზე

სამი წლის თავზე გოგონები მამიდა ლუიზამ თავისთან, ვარენში, წაიყვანა. იქ დახვდათ ლუიზას ქალიშვილი მარტა და უმცროსი და ადრიენი. მართალია, ვარენში ცხოვრება უღიმღამოდ მიედინებოდა, სამაგიეროდ, გაბრიელსა და ადრიენს, რომლებიც ერთ ოთახში დააბინავეს, შეეძლოთ, დილაამდე ეხითხითათ და ერთმანეთისთვის საიდუმლოებები გაემხილათ.

ვარენში ერთი თავშესაქცევიც გამოჩნდა-კითხვა. სახლის სხვენში განმარტოვდებოდა და, სიცხის მიუხედავად, კითხულობდა, რაც ხელთ მოხვდებოდა. გაბრიელის ფანტაზია რა სურათებს არ ხატავდა, რომელ გმირად არ წარმოიდგენდა თავს.

გაბრიელმა პირველად სწორედ ლუიზა მამიდას სახლში მოისმინა საუბრები მოცაზე. მონასტერში ნასწავლი კერვა ახლა გამოადგა. გაბრიელი მამიდას მარჯვედ ეხმარებოდა რალაც-რალაცების გადაკეთებაში. ლუიზას ქუდებიც აინტერესებდა, მაგრამ არა მზა. თვითონ იძენდა ფეტრის ქსოვილს, თავის ფასონზე ჭრიდა და საკუთარი გემოვნებით რთავდა. სწორედ მამიდასთან გაცნობიერა გაბრიელმა, რომ კერვა გაცილებით მეტია, ვიდრე მხოლოდ ნემსი და ძაფი.

ხოცა ქაქი მასზე აღაჰაყა

გაბრიელი უკვე 18 წლის იყო, მიმზიდველი, მაგრამ მეტისმეტად გამხდარი და ფერმკრთალი. თუმცა მას ჰქონდა განსაკუთრებული და თავისებური ხიბლი, რაც გარშემო მყოფთა ყურადღებას იქცევდა.

გაბრიელი აცნობიერებდა, რომ ობაზინი მისთვის შეუფერებელი ადგილი იყო. აიყოლია ადრიენი და ისიც აუჯანყა ოჯახს. გოგონებს ბევრი არც უფიქრიათ. ერთ დღეს თავშესაფრიდან ისე გამოიპარნენ, ჯიბეში ფრანკიც არ ედოთ.

მულენის „ღვთისმშობლის ინსტიტუტმა“ გოგონები გამყიდველებად მოაწყო მალაზიაში, რომელიც საქორწინო ცერემონიისათვის საჭირო საქონლით ვაჭრობდა. მალაზიის აბრაზე „წმინდა მარია“ ეწერა, რაც მის უმნიშვნელო რეპუტაციაზე მიანიშნებდა. გოგონები მალაზიის პატრონებმა ერთად დააბინავეს. მალაზიაც და ბინაც ქალაქის ცენტრში, ყველაზე ცოცხალ უბანში იყო.

გაბრიელსა და ადრიენს ევალეობოდათ, მოეზიდათ კლიენტები და მიელოთ შეკვეთები. გოგონებმა ისეთი ნიჭი გამოავლინეს, მთელი ქალაქი მათზე ალაპარაკდა. თუმცა გაბრიელს, რომელიც უფრო სალი აზრითა და სითამამით გამოირჩეოდა; არ შეეძლო, მაღალი წრის სტუმრებთანაც მონურად მორჩილი ყოფილიყო. ვერც მალაზიის პატრონების მანსარდზე დარჩებოდა დიდხანს. გაბრიელს დამოუკიდებლობა სურდა. ამიტომ პატარა ბინა იქირავა მდაბიურ უბანში, სადაც კლიენტებს მალულად იღებდა.

17 წლის გაბრიელი

კოკო შანელი და არტურ კეპელი

"ვის უნახავს ყოყო სხოჯადეხოში?"

თავისუფალ დროს გოგონები ხან „გრანდ-კაფეში“, ხან ჩაის სალონ „ცდუნებაში“ ჩნდებოდნენ, თუმცა, იმთავითვე, მონასტერში აღზრდილებს, თავი წესიერად ეჭირათ. მათ გაიცნეს ოფიცრები, რომელთანაც კაფე „როტონდაში“ დროს საინტერესოდ ატარებდნენ (შემონახულია იმდროინდელი გაბრიელ შანელის ფოტო).

კაფეს შიგნით იყო სცენა, რომელიც ეთმობოდა მოყვარულ მომღერლებს. გაბრიელს იმდენად სურდა თავისი ხვედრის შეცვლა, გადაწყვიტა, სიმღერაშიც ეცადა ბედი. მერე რა, რომ ხმა საერთოდ არ ჰქონდა? მას ჰყავდა

გულშემატკივართა მთელი არმია და, დარწმუნებული იყო, რომ ეყოლებოდა თავისი პუბლიკაც.

„როტონდაში“ გაბრიელი სულ რამდენიმე სიმღერას მღეროდა. მათ შორის, „კო-კო-რო-კო“-ს. მომღერალს უნდა მიეზადა მამლის ყვილისთვის. შემდეგი სიმღერა იყო „ვის უნახავს კოკო ტროკადეროში“, რომელმაც წარმატება მოუტანა. გაბრიელი მსმენელს ხიბლავდა თავისი თვითმყოფადობით. პუბლიკა ერთხმად სკანდირებდა: „კო-კო! კო-კო!“ ასე შერჩა სახელი „კო-კო“ და მთელი ცხოვრება, როგორც თავის მარკას, ისე ატარებდა. როგორც ამბობენ, თურმე საშინლად ვერ იტანდა ამ მეტსახელს, რომელიც მუდმივად უიღბლო წარსულში აბრუნებდა.

მალე გაბრიელის პოპულარობამ „წმინდა მარია“ მაღაზიის პატრონების ყურამდეც მიაღწია. აღშფოთებულებმა გოგონები მაღაზიიდან გამოაბრძანეს.

სხვებისთვის ეს ტრაგედია იქნებოდა, მაგრამ გაბრიელისთვის მხოლოდ ბიძგი იყო წინსვლისთვის.

მან ჯერ ერთწლიან კონტრაქტს მოაწერა ხელი „როტონდოს“ დირექტორთან; მალე ისიც იგრძნო, რომ მისი პოპულარობა ამ პატარა ქალაქს არ ასცდებოდა. გადაწყვიტა, ბედი ვიშიში ეცადა. ის ხომ რალაცით პარიზს ჰგავდა! გაბრიელი უკვე 22 წლის იყო.

"ვინც საქმეში წინ ახ მიიწევს, ის უკან იხევს"

გაბრიელმა იმ ქალაქში გაიცნო ოფიცერი ეტიენ ბალსანი და მასთან სასახლეში გადავიდა საცხოვრებლად. ისინი სამი წელი იყვნენ ერთად. გაბრიელი, ეტიენის მიბაძვით, დაინტერესდა ცხენოსნობით. სწორედ იმ პერიოდში დაიწყო ჯირითობისთვის მოსახერხებელი ტანსაცმლებისა და ქუდეების შექმნა.

მალე შანელი დაუახლოვდა ახალგაზრდა ინგლისელს არტურ კეპელს და მასთან ერთად პარიზში გაემგზავრა. არტურის დახმარებით 1910 წელს მან პარიზში გახსნა თავისი ქუდეების პირველი ატელიე, წარწერით „შანელის მოდეები“, რომელმაც ძალიან მალე მოიპოვა პოპულარობა მაღალ წრეებში. სწორედ აქედან იწყება ბრენდ „შანელის“ ისტორია.

**მერი შარვაშიძე.
კოკო შანელის მოდელი**

1919 წელს არტურ კეპელი მოულოდნელად ავტოკატასტროფაში დაიღუპა, რაც უდიდესი ტრაგედია იყო შანელისთვის. ამ პერიოდიდან ამკვიდრებს შანელი ცნობილი, თავისი მოკლე შავი კაბების ეპოქას. ბოროტი ხმები ამბობდნენ, რომ შანელმა პარიზელ ქალებსაც, გლოვის ნიშნად, შავები ატარებინაო.

არტურ კეპელის შემდეგ კოკო შანელს უამრავი თაყვანისმცემელი თუ მეგობარი ჰყავდა, თუმცა არასოდეს ჰყოლია მეუღლე და შვილები. შანელს სწამდა, რაც არ უნდა მოხდეს, ადამიანის წინაშე ყოველთვის იქნება კარი, სადაც შეძლებს დაკაკუნებას; და ესაა საქმე, სამუშაო. „წინ და მხოლოდ წინ!“ – ფიქრობდა იგი. სჯეროდა, ვინც საქმეში წინ არ მიიწევს, ის უკან იხევს.

ნაცისტების აგენტი?!

1920 წელს კოკო შეხვდა ცნობილ ქიმიკოს-პარფიუმერს ერნესტ ბოს. დაძაბული მუშაობის შედეგად მათ შექმნეს 80 კომპონენტისგან შემდგარი ცნობილი სუნამო „Chanel 5“. სისადავე და უბრალოება, შანელის სტილი, სუნამოს პარალელეპიპედის ფორმის ფლაკონზეც აისახა – თეთრი მართკუთხედი შავი წარწერით.

მერლინ მონროს აღიარება, სიმშვიდეს მხოლოდ „Chanel 5“-ის რამდენიმე წვეთის დაპკურება მგვრისო, მისდაუნებურად, სუნამოს რეკლამად იქცა.

1924 წელს შექმნა შანელის სუნამოების საზოგადოება, რომელსაც

ერთობლივად მართავდნენ გაბრიელ შანელი და პიერ ვერტჰაიმერი.*

30-იანი წლების ბოლოს, მეორე მსოფლიო ომის კრიზისთან დაკავშირებით, შანელი იღებს გადაწყვეტილებას, შეაჩეროს თავისი წარმოება.

საფრანგეთის ოკუპაციის წლებში შანელი ნაცისტებისთვის არ კერავდა, მაგრამ, სამწუხაროდ, იგი ნაცისტების საიდუმლო სიაში აღმოჩნდა და ფრანგმა ხალხმა შანელს კოლაბორაციონიზმში დასდო ბრალი. ისტორიკოსების ვარაუდით, კოკო შანელი გერმანული დაზვერვის აგენტი იყო; თუმცა გამორიცხული არაა, თვით შანელმა ამის შესახებ არაფერი იცოდა.

მონოტონური, ერთფეროვანი წლების შემდეგ, 1954 წელს, 70 წლის ასაკში კოკო შანელი დაბრუნდა მოდის სამყაროში, გახსნა ახალი ბუტიკი „რიუ კამბონი“ და სახელი და დიდება დაიბრუნა.

შანელი არასოდეს ხატავდა ესკიზებს, ყესტებით აძლევდა განკარგულებებს მკერავებს... შემდგომ, სახელგანთქმული მაკრატლით შეიარაღებული, სკულპტორივით იწყებდა მუშაობას – ჭრიდა და ამორებდა ყველაფერს, რაც ზედმეტად მოეჩვენებოდა.

„ბედისწერის ხელში მე ვიყავი ის იარაღი, რომელსაც უნდა ჩაეტარებინა წმენდა“, – ამბობდა შანელი.

კოკო შანელი

"დიდება - ეს მახეობაა"

შანელი ცნობილი იყო თავისი მწარე ენით. განსაკუთრებით, ერჩოდა პიერ კარდენს, მას „უბადრუკ მკერავად“ მოიხსენიებდა. მეტ-ნაკლებად პატივს სცემდა ივ სენ-ლორანს და აქილიკებდა კრისტიან დიორს, როცა ის მსოფლიოს უდიდეს კუტიურედ აღიარეს თავისი „ახალი ხედვის“ გამო.

შანელს მიაჩნდა, რომ ქალს „რა ლამაზი კაბა გაცვია!“ კი არ უნდა უთხრან, არამედ „რა ლამაზი ხარ!“

კოკო შანელს თავიდან მანეკენებად მაღალი საზოგადოების ქალები – გრაფინიები და ბარონესები ჰყავდა. ცნობილია, რომ მათ შორის იყო ქართველი ლამაზმანი მერი შერვაშიძეც.

კოკოს მანეკენების სტუდიაში ყოფნა ძალიან უყვარდა – ათობით ულამაზესი ქალი გარს ეხვია და გულს უთბობდა. ხანდახან მათ ისე ექცეოდა, როგორც ქალიშვილებს. ჰყავდა რჩეულიც – ელენ არნო.

კოკო შანელის ირგვლივ უამრავი ცნობილი ადამიანი ირეოდა: ჟან კოკტო, იგორ სტრავინსკი, პაბლო პიკასო, სალვადორ დალი, ამადეო მოდლიანი, ჟან მარე, ჯორჯ ბალანჩინი და სხვები. ახლო მეგობრები იყვნენ ჟოზე მარია სერტი და მისი მეუღლე, მისია გოდებსკა; აგრეთვე, ქართველი რუსუდან მდივანი. შანელი ახლოს იცნობდა უინსტონ ჩერჩილს, რომელიც მოხიბლული იყო მისით.

მიუხედავად უამრავი მეგობრისა, მაინც მარტო იყო. მიაჩნდა, რომ დიდება, ეს არის მარტოობა.

კოკო შანელი ეწეოდა ქველმოქმედებას, ეხმარებოდა გაჭირვებაში მყოფ ხელოვანებს. იყო უანგარო და ხშირად არც აზმაურობდა თავის გაკეთებულ სიკეთეს.

კოკო, მოდის გენიოსი, რეკლამისა და პუბლიკასთან ურთიერთობის გენიოსიც იყო-სალამოს კაბების შექმნაში გამოვლინდა მისი ტალანტი. შანელს ფილმებისთვის უკვეთავდნენ კოსტიუმებს ცნობილი რეჟისორები: ლუკინო ვისკონტი, ფრანკო ძეფირელი, ლუი მალი, ალენ რენე და სხვები. მისი კაბები ეცვათ ჟანა მოროს, დელფინა სეირიგს, რომი შნაიდერს. ამ უკანასკნელთან მეგობრობდა კიდევ.

კოკო შანელმა, რომელსაც არავითარი კავშირი არ ჰქონია არც კულტურასთან, არც ხელოვნებასთან, ყველაფერი, რაც შექმნა, მხოლოდ ნიჭისა და თვითგანათლების წყალობით.

ასეთი იყო კოკო შანელი, თავად პარადოქსი, კუტიურე, რომელმაც არ იცოდა კერვა.

შანელი, რომელმაც უამრავი რამ შეცვალა მოდის ინდუსტრიაში, ცნობილია თავისი გამონათქვამებით:

- სიზერე არ გიჯავს სიყვარულისგან. სიყვარული კი გიჯავს სიზერისგან.
- მომწონს, როჯა მოჯა ქუჩაში გადის და არა – შემოფის ქუჩიდან.
- იმისთვის, რომ შეუქრვლელო იყო, საკუთარი თავი ხშირად უნდა წვალო.
- აქსესუარების შერჩევისას მოიხსენით ის, რომელიჯ უკანასკნელად მოირგეთ.
- შეუქრვლელო რომ იყო, უნდა იყო განსხვავებული.
- სილამაზეზე ზრუნვა უნდა დაინყო სულის გალამაზებით.
- მოჯა არქიტექტურასავითაჯ: ყველაფერი დამოკიდებულია პროპორციებზე.
- იმისთვის, რომ იყო ელეგანტური, აუერილბელი არაა. ახალი კაბა გერვას.

კოკო შანელი 30 წლის განმავლობაში ცხოვრობდა სასტუმრო „რიცში“, სადაც გარდაიცვალა კიდევ 1971 წლის 10 იანვარს, 88 წლის ასაკში.

მის გარდერობში ტანსაცმლის მხოლოდ სამი კომპლექტი აღმოაჩინეს.

კოკო შანელი

* – კომპანიას დღემდე ვერტჰაიმერები მართავენ.

1. რომელ ხელისუფალს ეძახდნენ „თბილისის მეფეს“?

- ა) დავით აღმაშენებელს;
- ბ) თამარ მეფეს;
- გ) გიორგი V ბრწყინვალეს.

2. სად და როდის დაიბეჭდა პირველი ქართული წიგნი?

- ა) 1629 წელს, რომში;
- ბ) 1628 წელს, პარიზში;
- გ) 1627 წელს, პეტერბურგში.

3. რამდენი კლავიში აქვს ფორტეპიანოს?

- ა) 50 თეთრი და 34 შავი;
- ბ) 51 თეთრი და 35 შავი;
- გ) 52 თეთრი და 36 შავი.

5. ნოემ თავისი აგებული კიდობნიდან 40 დღის მერე პირველად რომელი ფრინველი გამოუშვა?

- ა) მტრედი;
- ბ) მერცხალი;
- გ) ყორანი.

7. ვინ არის ავტორი ილიას საფლავზე დადგმული ძეგლისა „მწუხარე საქართველო“?

- ა) იაკობ ნიკოლაძე;
- ბ) ვალენტინ თოფურიძე;
- გ) ვახტანგ კოტეტიშვილი.

9. გეორგიევსკის ტრაქტატის შემდეგ ქართული სამეფო სამთავროებიდან პირველად რომელმა სამეფომ დაამყარა კავშირი რუსეთთან?

- ა) სამეგრელომ;
- ბ) გურიამ;
- გ) კახეთმა.

10. „ქალი? მიყვარს, მიყვარს ქალი, ღვინოც, ოღონდ არა ქარხნის, პურიც, ოღონდ არა ფურნის, პური – თონის, ღვინო – ჭურის, ქალი – მსგავსი გაზაფხულის!“ რომელი პოეტის სტრიქონებია ეს?

- ა) მუხრან მაჭავარიანის;
- ბ) მურმან ლებანიძის;
- გ) ტარიელ ჭანტურიასი.

4. რა ერქვა ბიბლიური ისააკის მამას?

- ა) იაკობი;
- ბ) აბრაამი;
- გ) იუდა.

6. ვინ არის ქართული მხატვრული ფილმ „ფესვების“ დამდგმელი რეჟისორი?

- ა) რეზო ჩხეიძე;
- ბ) გუგული მგელაძე;
- გ) ნოდარ მანაგაძე.

8. დაასრულე ესქილეს ფრაზა: „ბრძენი ის კი არ არის, ვინც ბევრი რამ იცის, არამედ იცის“

- ა) საინტერესო რაღაცეები;
- ბ) უცხო რაღაცეები;
- გ) საჭირო რაღაცეები.

საკიბელი

<p>ილიან ეპოქა XIX საუკუნე... რუსეთის იმპერიის ახალი ტიტული – „საქართველოს მეფე“ 3</p> <p>პიონა მერაბ ელიოზიშვილი - ბაღამთიელი 4</p> <p>ზღვისპირა იანუარი 7</p> <p>ეიზენშტინის ძეგლი ბონდო ქურდაძე - სოხუმში მომლოდინე, ქართული ხელოვნების ხონიანი(!)... ანუ მუხარამი ფიქსიონალი ბახათი "შანდიანი" 8</p> <p>ილიან ქვეყანა - 180 12</p> <p>თახტანი თეოდორ დოსტოევსკი - უფლის სახეობა 14</p> <p>პიონა ელიოზი მამა მამიძე (ჰანტუბია) - რას გვასწავლის ისტორია 16</p> <p>ილიან ნახშირი 19</p> <p>მუსიკა ქართული დომინიკი შოსტაკოვიჩის ლეგენდარული "მეფეობა სიმფონია" 75 წლისა 20</p> <p>ბუნებისმეტყველება ვენერა რეზა - ანგელოზის დღე 23</p> <p>ო, ანა რეა სულხან-საბა ორბელიანი - კეისრის მამისტროსი 26</p> <p>ნახილი მომავალს გალილეო გალილეი - "რეა ბონების ახი სნობილიან ბოლო რეაქციის და უფლისთვის ზუსტი 28</p>	<p>თუ ქართული ხე თეოდორ შავლაძე - ერისთავი ნერსე 30</p> <p>ბუნება მხედრეობა მამა რეზა - მწერობაში მცენარეობა 32</p> <p>"ოქროს ბიჭები" კონსტანტინე გუნია - რეა და მისი ბიჭები 34</p> <p>თახტანი შოლომ ალექსანდრე - გულუბრძვილი ბიჭუნას უძრავი 38</p> <p>ეთნოგრაფია ქეთევან გაიაშვილი - მუსიკალური საკრავები ქართულ თქმულებებსა და ლეგენდებში 40</p> <p>პიონა ლავა ბახარია 43</p> <p>სამშობლო უსოეთში ნარბიზა ბენიძე - „მამული“ უილმონდის ავნიუზი 44</p> <p>ილიანის დანანი „მეფეობა წმინდის რეა“ 46</p> <p>დახუნებულ სათქმელი მანანა ბელქანია - მავთულხლართებით... 50</p> <p>დაფორი ანდრია ბოლქვაძე - ირემა 52 ცუბა 53</p> <p>ილიანი ბავშვობაში კოკო შანელი 54</p> <p>დახუნებულ სათქმელი 58</p>
--	---

ჩვენი მისამართი:

ქ. თბილისი, უნაძის ქ. № 68.
ტელ.: (+995) 598 93 92 84;
(+995) 599 12 66 80;
ელ-ფოსტა: jurnali.ialqani@gmail.com

იალქანი № 3 (38). 2017 წ.
აფქიო № 3 (11). 2017 წ.

ტირაჟი: 500 ც.
ფასი სახელმწიფო რეგულაცია

"ჩანახატი". სანთაჲ ნიქაჯიჲი. 14 წლი. თბილისი.